

rem. Amor enim causa est cur neophyti a Deo dilecti sancti fiant, et sursum in gloriam ejus evolent. Nunc autem discedite, jam exacto sermone, quales illi Dei viri quos sanctus Baptista solet collocare apud Deum, ut paradiso ejus fruantur.

25. Quod si quis, utpote futuri inscius, cavet ne aller Sapricius sibi infensus alicubi lateat, timetque de congressus cum illo adeo non ipse in cœlum advocetur, ut contra in inferis pede lapsus dispreat, nolite viro ineptam et dementem ignaviam objicere, sed contra toto corde orate ut occumbat Sapricius novus his Nicophori artibus quas modo exposui. Si inde contingit ut, ex universa benedictione quæ post Adamum creatum pronuntiata est, et paradisi incolis frequentetur (1), et arboribus divinis crescant cum frondes comantes, tum fructus Deo jucundi, omnia penes nos erunt bona, superque accedet auxilium Dei qui continuo in singulis convertendis tantum elaborat ut sæpissime vel invitos servet atque in gloriam recipiat, quippe qui sit omnino bonus, amatorque animarum et idcirco laude dignus in æternum. Amen.

Α ποὶ τοῦ Θεοῦ, ὁποῖους ὁ ἀγιώτατος Βαπτιστῆς φιλεῖ ἐγγίζειν τῷ Θεῷ εἰς παραδείσου ἀπόλαυσιν.

κε'. Ἐ? δὲ τις ἄνθρωπος ὢν ἀπροόρατος τοῦ μέλλοντος εὐλαβεῖται, μὴ που Σαπρίκιόν τινα ὑποκαθήμενον ἔχη ἐχορὸν, καὶ δέδιε, μὴ καὶ περιτυχῶν αὐτῷ οὐ πρὸς Θεὸν ἀναπεμφθῆσεται, ἀλλ' εἰς ἄδου κατολισθήσας ἐξολεῖται, ἄφετε μέμψεσθαι τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον τῆς ἐκλόγου καὶ ἀσυνέτου δειλίας· εὐχεσθε δὲ ὀλοφύχως ἐξολέσθαι πάλιν τὸν Σαπρίκιον διὰ τῆς Νικηφόρου μεθόδου, ἣν ἐν τοῖς παροῦσιν ἐξεθέμεθα. Οὕτω γὰρ [εἰ] ἀπὸ τῆς Ἀδαμιαίας παρβήσιασμένης [εὐλογίας], δι' ἧς καὶ ὁ παράδεισος οἰκίζεται, καὶ τὰ θεῖα δένδρα φυττηκομῶνται εἰς καὶ καρποτρόφον αὐξήν καὶ θεοφιλή, ἀγαθὰ ἔσται τὰ πάντα, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ βοήθεια πρὸς ἡμῖν γενήσεται· ἕς τὴν ἐκάστων ἐπιστροφὴν ἐνδελεχῶς ἐς τοιοῦτον πραγματεύεται, ὡς καὶ ἄκοντας ἡμᾶς ἐν πολλοῖς περισώζειν εἰς δόξαν αὐτοῦ, παναγάθου ὄντος, καὶ φιλοφύχου, καὶ δι' αὐτὸ εὐλογητοῦ εἰς αἰῶνας. Ἀμήν.

(1) Scilicet : *Crescite et multiplicamini* (Gen., i, 28 ; viii, 17).

EJUSDEM IN SANCTAM QUADRAGESIMAM ORATIO II.

Ejusdem Thessalonici metropolitæ in sanctam Quadragesimam oratio præparatoria.

1. Bene scio vos, fratres, spiritualis causa negotii, propterque lucrum ad Deum exinde proveniens, festinantes et nunc ad hanc divinam virtutis officinam properare, mutaturos, sive commutaturos merces, quales amat qui Dei negotia gerit homo, cujus pars est zelotes et imitator, necnon discipulus, præsertim autem magister, evangelicus paterfamilias, qui, venditis omnibus quæ possidebat, pretiosam margaritam emit. Et sic quidem, propter hoc, ad divinam ædem venitis, exinde a nobis, quasi divitibus, accepturi quæ vobis ad expeditam negotiationem utilia sunt, ut talibus, tanquam fenerati, locupletes, spiritualem mercaturam sæculo exerceatis, et ea quæ Deo Deique servis sunt chara, copiosissime comparetis. Ego vero, et si divinis non abundans, sed quantum decet lucri cupidus, sacrum talentum pratis deponere nolens, sed illud, boni nummularii instar, utiliter administrare, fructumque mihi convenientem ex pilo percipere quærens, tanquam non verens ratio-

Τοῦ αὐτοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης λόγος προεισόδιος τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς.

α'. Εὐ οἶδα, ὅτι ἐμπορίας χάριν πνευματικῆς, ὧ ἀδελφοί, καὶ νόμῳ τοῦ ἐντεῦθεν κατὰ Θεὸν κέρδους, φοιτᾶτε καὶ νῦν εἰς τὸ θεῖον τοῦτο τῆς ἀρετῆς ἐργαστήριον, ἀλλάζοντες, εἴτ' οὖν συναλλάζοντες ἀγώγιμα, ὅποια φιλεῖ ὁ τὰ τοῦ Θεοῦ πραγματευόμενος ἄνθρωπος, οὗ καὶ μέρος καὶ ζηλωτῆς καὶ μιμητῆς, ῥητέον ὅ, ὅτι καὶ μαθητῆς, ἄλλως δὲ ἄρα καὶ διδάσκαλος ὁ εὐαγγελικὸς οἰκοδεσπότης ὃς διαπωλήσας ἅπαντα, ἃσα ὑπῆρχεν αὐτῷ, τὸν πολύτιμον μαργαρίτην ἐπρίετο. Καὶ οὕτω μὲν καὶ διὰ τοῦτο ὑμεῖς ἤκατε εἰς τὸ θεῖον τοῦτο ἀνάκτορον, ληψόμενοι ἐντεῦθεν ἐξ ἡμῶν, ὡς οἷα βαρυπλούτων, τὰ ὑμῖν εἰς τὴν προκειμένην εὐσταλῶς ἐμπορίαν χρήσιμα, ἵνα διὰ τῶν τοιοῦτων ὡς οἷα καὶ δανεισμάτων μεθουθεύητε εἰς τὸ ψυχικὸν ἐμπόρευμα, καὶ πλουτισθῆτε τὰ φίλα καὶ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς αὐτὸν θεραπεύουσιν. Ἐγὼ δὲ, εἴ καὶ μὴ τὰ θεῖα εὐπεριουσιαστος, ἀλλ' οὖν φιλοκερδῆς ὢν ἐν δέοντι, καὶ τὸ ἱερὸν τάλαντον ἀπαναινόμενος δωρεᾶν καταβάλλεσθαι, ζητῶν δὲ ἀγαθοῦ τραπεζίτου δίκην αὐτὸ διαχειρί-

ζεσθαι, καὶ τόκον αὐτοῦ ἀπολαμβάνεσθαι ἐμοὶ ἀρ-
σκοντα, οἷα μὴ εὐλαβοῦμενος τὸν λογιζέμενον, εἰ
μὴ ἑκατοστὰς ἢ ἡμιολίαν, ἀλλὰ πολλῆν πλείω τού-
των ἀπαιτῶ εἰς κέρδος, οὐκ ἂν οὕτω βραδύως παι-
σθεῖν ἐκδουῶναι τὸ ζητούμενον. Ἀκριβοῦμαι δὲ
αὐτό τε λαβεῖν, εἰ καὶ μὴ αὐτίκα, ὅμως δ' οὖν μετ'
ὀλίγον καὶ ὠφέλειάν μοι τῆ ἀρχίῃ προσεπιδοθή-
ναι, ὅπερ ἐστὶ καὶ τόκον ἐπὶ τῆ κεφαλῇ τοῦ δανείσ-
ματος, ἐπιβαρύνων ὑμᾶς καὶ ἀνάγκη ἐπαχθοῦς πρυτί-
μου, εἰ μὴ οὕτω ποιήσετε. Καὶ ἐστὶ μοι ἐκεῖνο ἡ ἐντολή, ἣν ἐπιφορτίζονται οἱ τὰς θείας παραινέσεις τιθέμε-
νοι παρ' οὐδέν.

β'. Εἰ τοίνυν οὕτως ἐκουσιάζεσθε λαβεῖν, ἢ ζη-
τεῖτε, καλῶς καὶ ἐπιτυχῶς ὑμῖν τὰ τῆς ὁδοῦ ἔγνε-
σται· εἰ δὲ ἄλλως ὀχλήσαντες ἤλθετε τὸ πνευματι-
κὸν ταμιεῖον, εἰς μάτην θυρακροῦσθε. Καὶ ἰδοὺ ὁ
κατὰ πνεῦμα ταμιουχῶν ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ὡς « Οὐκ
οἶδα ὑμᾶς. » Ἀλλὰ γὰρ ἀισθάνομαι ὑμῶν κατατιθε-
μένων, εἴπερ ἐκδανεισθῆ τὸ ὑμῖν ζητούμενον, αὐτό τε
μετ' οὐ πολὺ προσενεγκεῖν τὸ κεφάλαιον ἀκριβεῖ ζυγῷ,
τῆ κατὰ δικαιοσύνην, καὶ τοῦ ἐκείθεν καρπώματος οὐκ
ὀλίγον περίστυμα.

γ'. Μήπου δὲ καὶ πολλαπλάσιον καὶ ἐπὶ τούτοις
ἀνοίγω τὸ παρ' ἐμοὶ γλωσσόκομον, καὶ προφέρω
κέρματα οὔτε κίβδηλα, οὔτε εἰκόνη γεγραμμένα μὴ
βασιλικῶ, καὶ εὖ δὲ κεκωδωνισμένα, καὶ λήψεσθε
αὐτὰ καὶ ἐμπωλοῦντες κερδήσετε, οὐ τὸν ἐκ Σάρδεων
ὁ λέγεται ἤλεκτρον, οὐδὲ τὰ Ἰνδικὰ χρυσία, οὐδ'
ὅσα τῆς κάτω τέρβης, περὶ ἣν τρίβονται οἱ τῆς γῆς
ἄνθρωποι, ἀλλ' αὐτὴν βασιλείαν οὐρανῶν. Ἐντίθημι
δὲ ὑμῖν εἰς νοῦν καὶ ὡς οὐκ ἐμὸν τὸ προβεβλημένον
χρυσίον καὶ ἀργύριον, καὶ ὅπως εἰπεῖν τὸ ἐκδανει-
ζόμενον, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ὃς τοῦ κατ'
αὐτὸν θησαυροῦ ταῦτα εἶναι φησιν, « Ἐμὸν ἐστὶν εἰ-
πὼν, τὸ χρυσίον, καὶ ἐμὸν τὸ ἀργύριον, » ἀκολούθως
δὲ καὶ ἡ ἄλλη σύστοιχον τούτοις. Καὶ τοῦτο ὑμῖν
εἰς νοῦν θέμενος, παρακαλῶ, μὴ ψεῦσαι με τῆς
ἀγαθῆς ἐλπίδος, μηδὲ ἀπατήσαι τὸν οὕτω μέγαρα
δανείζοντα, ἵνα μὴ καὶ ἐμὲ τῆ παρμεγίστη Δεσπότη
ἐνοχὸν ποιήσητε, ὡς τὰ ἐκεῖνου, ὅπως ἂν καὶ τύχοι,
καταπροϊόμενον, οὐδὲ ὑμεῖς ἀκατάγνωστοι μενεῖτε
καὶ ἀβλαβεῖς. Πάνυ γὰρ φιλοκερδῆς ἐκεῖνος διέγνω-
σται, καὶ διὰ τοῦτο πανταχοῦ σπείρων καὶ εἰς πολ-
λοῦς, καὶ μὴ ἐθέλων μηδὲ ψῆγμα τοῦ κατ' αὐτὸν
δανείου διεκπεσεῖν εἰς κενὸν μηδὲ κεφαλὴν μίαν γούν
τινα καταργηθῆναι τῶν συμφωνιῶν, ὅσαι ἀποτείνον-
ται πρὸς αὐτὸν δανείζοντα.

δ'. Ὅτι γούν ἀρέσκεσθε κἀνταῦθα, καὶ ἀναιτίους
καὶ ὑμᾶς καὶ ἐμὲ τηρῆσαι διατείνεσθε, ὅτε τὸ μέ-
γιστον λογοθέσιον καὶ ὁ φρικτότατος ἐκλογισμὸς τῶν
δεσποτικῶν δανεισμάτων γίνεται, καὶ τῆς ἐν τῆ
βίῃ πραγματείας ἡμῶν καὶ πάσης ἄλλης οἰκονο-
μίας, ἰδοὺ λαμβάνετε τὰ ζητούμενα. Εἰσὶ δὲ αὐτὰ
βασιλικῶ χαράγματα ἐκτοπώματα, εἰκονίζοντας οὐ
θνητὰς τινὰς κεφαλὰς, ὅποιαι τὰ τῶν ἐκ γῆς μετάλλ-
λων πλείω γράφουσιν, ἀλλ' αὐτοῦ Θεοῦ, τοῦ πάντων
ὑπερκειμένου, ᾧ δὴ χαρακτῆρι προσέχοντες ἐκμα-
τόμεθα τὸ τύπωμα, καὶ κατ' εἰκόνα τοῦ πρωτοτύπου
γινόμεθα. Ἱερὰ ταῦτα καὶ χρήματα καὶ κτήματα,

num inquisitorem, nisi centesimas aut duplum, sed
et multo maiora repetam ad lucrum, non ita facile
consentirem tradere quæsitum. Operam autem dabo
ut illud, si non continuo, saltem post breve tem-
pus, accipiam, et commodum mihi, capiti fœnerato
superaddatur, quasi caput summæ fœneratæ, gravi
necessario vos onerans multa, nisi hoc præstetis.
Et hoc est mihi præceptum, quod assumunt in
se qui divinas exhortationes pro nihilo habent.

2. Si ergo sic libenter vultis accipere quæ quæ-
ritis, bene feliciterque vobis iter paractum est; si
vero turbulenti ad spiritualem thesaurum venitis,
portam frustra pulsatis. Ecce ego spiritalis the-
sauri administrator vobis dico: « Nescio vos¹, »
Sed animadverto vos esse paratos, si quæsitum
vobis fœneretur, ipsum, non multo post, æquo
pondere, quod est secundum justitiam, fœneratum
caput, et fœneria exinde parti non parvam exube-
rantiam asferre.

3. Nedum autem multiplex super his aperiam
quod est juxta me repositorium, profero nummos
nec adulteratos, nec alia quam regia imagine si-
gnatos, sed bene probatos, et accipietis eos, et
negotiantes lucrificielis non electrum quod dici-
tur Sardicum, neque Indicum aurum, neque aliud
quid de turba terrestri, circa quam exagitantur
homines hujus terræ, sed ipsam cœlorum regnum.
Injicio autem vobis in mentem, non quasi meum,
propositum aurum et argentum, et, uno verbo,
fœneratum, sed ipsius magni Dei, qui sui thesauri
dicit hæc esse: « Meum est, inquit, aurum,
et meum argentum², » ac cœtera quæ conse-
quenter bis adjuncta sunt. Et hoc vobis in men-
tem ingerens, hortor, ut non mo bona spe frau-
detis, neque tam magna fœnerantem decipia-
tis ne me maximo Dominatori facialis obnoxium,
tanquam res ipsius, ut qui putarit, abjicientem, nec
vos innocentes innoxique maneat. Prorsus enim
lucris cupidus ille dignoscitur, et ideo passim et
apud multos seminat, neque vult vel minimam fœ-
nerati particulam frustra cadere, vel unum punc-
tum abrogari conventorum, quæ ad ipsum fœne-
rantem spectant.

4. Eo quod igitur assentientes, et vos et me con-
tenditis innoxios reddere, cum magna rationum
inquisitio terribilisque fiet supputatio Dominico-
rum fœnorum et nostræ operationis in vita cun-
ctæque aliis œconomîæ, ecce, quæ quæritis, ac-
cipite. Sunt autem ipsæ regalis characteris ef-
figies, non quasdam figuras mortales, quales ple-
raque terræ metallorum effingunt, sed ipsius Dei,
super omnia præstantis, formam experimentis:
cui characteri ipsi adhærentes, typum ediscimus,
et secundum imaginem prototypi sumus. Sacræ
sunt iste divitiæ possessionesque, vel ut absque

¹ Matth. xxv. 12. ² Joel iii, 5.

tropo communiter dicam, negotia sacra : divinæ A gemmæ sunt hæc fœnerata, quæ si ecclesiastica dicimus numismata, si bonum est ad exactam elucutionem, non tamen satis clarum : legis autem præscripta potius dicenda, quod evidentius magisque proprium. Salulares characteres, et non sene sicut isti damnabiles, de quibus pronuntiatur, quod a Deo avertant applicentque, dæmoni. Quid non quod super omne venerandum est dico? Deus illa finxit, Deus formavit : cujus etiam opus sunt illæ tabulæ digito Dei conscriptæ, de quibus observandum est, quod, si judicavit illas in arca deponendas, ad profunde significandum esse tunc abscondita posterioris divinæ manifestationis placita, hæc tamen in manifesto proposuit, eo quod ab illa antiqua umbra; ultimo sol veritatis illuxit.

5. Illius porro fœnerati quidquid ex Deo ipso est in lege et in Evangeliiis loquente, et quidquid e servis ejus, multis, sapientiaque ac dono spiritali variis, in aurum ponendum est bene sonans, cui nulla scoria commiscetur. Etenim qui scriptoria fodiant inveniuntque metalla, auram Deo consecrant participationem, eo quod rubiginem non recipit et ideo difficile corrumpitur; argentum autem in secundam, licet ipsam divinam, materiam ablegarunt. Quæcunque vero artis opera, vel, ut ita dicam, numuli alienæ licet rectæ sectionis, nec aureo neque flammeo lucentis fulgore, nec argenti præbentis candorem, quem Deo, Patri luminum, tribuimus, hæc talia vobis in cætera metalla sunt accipienda, nec ipsa ad Deum inutilia vanaque negotia, sicut in divinis sapientes perspexerunt, qui ipsi de talibus metallis, ea bonis mercatoribus vendentes, multam perreperunt utilitatem.

6. Accipite ergo cum attentione sedula pro fœnerato fœnoreque, supradictis, ea quæ a Deo nos ipsius gazæ custodes dispensamus fœnerata; et primum habete charitatis talentum, quo sæpe vobis tradito, nescio an ex ipso, nempe infosso et abscondito et ita mendaciter aurum simulante, fructum acceperim; charitatis dico non fabricatæ, sinceræ, veracis, non curiosæ, non adulteratæ, quæ non est in specie nec in apparentia, sed interna, et in anima radicata, ita ut nulla violentia tempestatis eam lædere possit, ex horto divino qui in nobis est, avulsam; charitatis, non illius quæ exterius subridet et in corde ditacerare meditatur amicum; charitatis, quam Deus tribuit ac diligit, quæ est ex tota mente, corde et anima; per quam cuncta in mundo produxit; per quam unitur nobis, nos docens sic ad invicem uniri, tanquam partes et membra Dei, in unam cohærentiam societatemque couptata.

7. Hanc vobis operaulibus tota virtutum calerva præsto erit, ut alibi propriis demonstrationibus evidentiter ostendimus. Ipsa, non scous ac prin-

κοινῶς δὲ καὶ τροπῆς δίχα εἰπεῖν, πράγματα· θεῖα κειμήλια τὰ δάνεια ταῦτα. Ἐκκλησιαστικὰ νομίσματα μὲν φάναι, εἰ καὶ καλὸν εἰς ὀρθολοξίαν, ὁμῶς οὐ πάντῃ λαμπρὸν. Νομοτεθήματα δὲ μᾶλλον φάναι, σαφέστερόν τε καὶ προσφύεστερον. Σωτήριοι χαρακτῆρες καὶ οὐ δήπου κατὰ τοὺς ἐπιβόητους, οἷς ἐπαγγελία Θεοῦ μὲν ἠφιστάην, κολλᾶν δὲ τῷ δαίμονι. Τί μὲν λέγω τὸ πάντων σεμνότερον; Ὁ Θεὸς ἐχάραξε ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐτυπώσατο· οὐ ἔργον καὶ πλάκες ἐκεῖναι θεόγραφοι, ἐφ' ὧν ἐστὶ θεωρῆσαι, ὡς εἰ καὶ ἐν κίθωτῷ ἐδικαίωσεν ἐκεῖνας ἐποθεθεῖσθαι, κατὰ σύμβολον ἐκεῖνο βαθύ τοῦ κεκρυμμένα εἶναι τότε τῆς ὑστερον θείας ἐπιφανείας, ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς ἐμφανῆς προέθετο, διὰ τὸ ἀπὸ παλαιᾶς τῆς τότε σκιᾶς ὑστερον ἀναλάμψαι τὸ τῆς ἀληθείας ἥλιον.

B ε'. Τοῦτου δὴ τοῦ δανείου ὅσα μὲν Θεοῦ αὐτοῦ, τοῦ καὶ ἐν νόμῳ καὶ ἐν Εὐαγγελίῳ λαλοῦντος, καὶ ὅσα τῶν αὐτοῦ θεραπεύοντων, τῶν καὶ πολλῶν καὶ πολυειδῶν τὴν σοφίαν καὶ τὴν πνευματικὴν χάριν, εἰς χρυσίον θεῖον εὐροίζον, ἢ ῥόπος οὐδεὶς ἐγκαταμέμικται. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ οἱ τὰ γράφικα σκάλοντες καὶ ἀνευρίσκοντες μέταλλα Θεῶν καθοσιούσι τὴν χρυσέαν μετάληψιν, διὰ τὸ κατ' αὐτὴν οὐ δεκτικὸν τοῦ τινος, καὶ διὰ τοῦτο φθορᾶς δυσέντευκτον τὸν μέντοι ἄργυρον εἰς δευτερεύουσαν, θεῖαν μέντοι καὶ αὐτὴν, ὕλην ἀπέταξαν. Ὅσα δὲ κοπῆς ἑταροίας, ὀρθῆς μέντοι τεχνάσματα, καὶ, ὡς οὕτως εἰπεῖν, κέρματα, μήτε χρύσειον στιβοῦσης καὶ οὔτε φλόγεον, μήτε φαινούσης πρὸς ἀργύρου λευκότητα, ἢν Θεῶ ἀντιθέαμεν, τῇ τῶν φωτῶν Πατρὶ, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἰς λοιπὰ μέταλλα ἐκδεκτέον ὑμᾶς, οὐδ' αὐτὰ τῇ κατὰ Θεὸν ἀσύμφορα πράγματα καὶ ἀξόμβολα, ὡς οἱ τὰ θεῖα σοφοὶ θεωρήκασιν, οἱ καὶ αὐτοὶ πολλὰ τῶν τοιούτων μετάλλων ἀπόναντο, ἀγαθοῖς ἐμποροῖς αὐτὰ χειρίσαντες.

C ζ'. Παραλαμβάνετε δὴ μετὰ σκέψεως ἀκριβοῦς ἐπὶ τε δανείῳ καὶ ἐπὶ τόκῳ, τοῖς ἀνταπεχόμενοις, τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ δι' ἡμῶν τῶν αὐτοῦ γαζοφυλάκιων δάνεια, καὶ ἔχετε πρῶτον ἰδοὺ τὸ « τῆς ἀγάπης » τάλαντον, ὃ πολλάκις ἐκδοῦς ὑμῖν οὐκ οἶδα, εἰ ἀπωνάμην αὐτοῦ, ὡς οἷα καταχωσθέντος καὶ ἀφανισθέντος καὶ οὕτω ψευσαμένου το χρύσειον, « ἀγάπης, » λέγω, τῆς ἀπραγματεύτου, τῆς ἀνυποκρίτου, τῆς ἀψευδοῦς, τῆς ἀπεριέργου, τῆς ἀπαραποιήτου, τῆς μὴ ἐν προσχήματι καὶ ἐξεπιπολήσει, ἀλλ' ἐνδομύχου καὶ ἐρρίζωμένης ἐν ψυχῇ, ὡς μηδὲ μίαν ἀνάγκην λαίλαπος ἔχειν κατακαυθᾶσθαι αὐτῆς, ἀνασπασμένης τοῦ ἐν ἡμῖν Θεοῦ κήπου· « ἀγάπης, » τῆς μὴ προσώπῳ μὲν γελώσης, τῇ δὲ καρδίᾳ μελετώσης διασπᾶν τὸν φιλούμενον· « ἀγάπης, » ἣν ὁ Θεὸς καὶ παραδίδωσι καὶ φιλεῖ, τὴν ἐξ ὕλης διανοίας καὶ καρδίας καὶ ψυχῆς, δι' ἣν καὶ τὰ τῆδε πάντα παρήγαγε, δι' ἣν ἡνωταὶ ἡμῖν, διδόντων οὕτω τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔνωσιν ὡς μέρη καὶ μέλη Θεοῦ ὄντας, εἰς μίαν συναρμολογούμενα συμφύαν τε καὶ συνάρειαν.

ζ. Ταύτην πραγματευσαμένοις ὑμῖν ὁ σύμπαρ ὁμιλος τῶν ἀρετῶν ἐφέψεται, ὡς ἄλλοτε σαφῶς ἐδείξαμεν διασκευασάμενοι. Αὕτη, ὅσα καὶ ἀρχή, ἅπασαν

ἀγαθοπραξίαν ἐν ὁμίῳ ἐκφανεῖ. Ταύτην ὁ ἔχων εἰς ἄ
ἐντελὲς φορτηγεῖ τὰ τιμαλφέστατα. Οὐκ ἔφη τις
ἀγαπῆν εἰπεῖν, καὶ συνεξεφωνήθη αὐτῇ ξόμπαν κα-
λόν. Ἀγάπης παρεισδυομένης εἰς ψυχῆν, συνεισέρ-
χεται καὶ λοιπὸς ἅπας ἡμίλος ἀρετῶν. Εἰ δὲ αὐτῇ
ἐκεῖθεν ἐκκέκλεισται, δῆλον ὅτι ἔρως ἢ ψυχὴ
ἐκεῖνη παντὸς ἀγαθοῦ.

η'. Ἐνωσις πρὸς τὸν Υἱὸν ἢ ἀγάπη, ἐπεὶ καὶ τῶν
αὐτοῦ ἐντολῶν ἐκπληρωτικὴ. « εἰ γὰρ ἀγαπάτέ με, »
φησὶ, « τὰς ἐντολὰς ἂν ἐποιεῖτε τὰς ἐμὰς. » Οὐ-
κείως ἔστι πρὸς τὸν Πατέρα κατὰ τό· « Ἀγαπηθή-
σεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου. » Ἀγαλλίασις ἔστιν
ἐνθεος καὶ ἀληθὴς χαρὰ κατὰ τό· « Εἰ ἠγαπάτέ με,
ἐχάρητε ἂν. » Μήτηρ αὐτῆ ἀρετῆς ἀπάσης, ὡς ἕτε-
ρος ἡμῖν καίριος οὐκ ἠγωνίσαστο εἰς ἀπόδειξιν, ἀλλὰ
καὶ ἀπόνως καὶ σαφῶς καὶ ἀναντιρρήτως ἔδειξε,
Χρυσέας ἀρετῶν ἀλύσειος κλίμας ὁ πρῶτος, βαλθῆς
δρόμου τοῦ εἰς ἀρετὴν, βαθμὶς προέχουσα τῆς εἰς
οὐρανὸν ἀνόδου, εἰρήνης θεμέλιος, ἀταραξία ψυχῆς,
πολέμων διώκτρια, καὶ τοσοῦτον, ὥστε εἴπερ αὐτῇ
διὰ τῆς οἰκουμένης ἐπολιτεύετο, οὐκ ἂν οὐδαμοῦ
ἔρις, ἢ τοῦ πολέμου μήτηρ, ἐπαρόρησιάζετο, ἀλλ'
ἀντὶ τοῦ ἐν ὕπλοις πληθυσμοῦ κρόττοις ἂν τῆν ἡμῖν
περιουσιάζεσθαι καὶ αὐδ' ἂν ἐσμικρολογοῦντο οἱ
χαλκεύοντες, λεπτοτομοῦντες ἐπὶ φόνοις τῶν σίδηρον.
Εἶχε δὲ ἂν, ὡς οὕτω φάναι, καὶ χάριν τοῖς τέκνοις
ἢ μήτηρ γῆ, ὅτι μὴ συχνὰ ἐκεῖνην πολυπραγμονοῦσι
καὶ ἀνασχίζουσιν ἐπὶ σιδηρέοις μετάλλοις, οἷς οἱ ἐξ
αὐτῆς διαφθείρονται, ἀγάπης καὶ μόνης οἱ κατὰ
βίον ὀρθοὶ σκοποὶ, καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἔργα, δι' ὧν
συνίσταται βίος. Ποῖα δὲ ταῦτα; Ἡ κατ' ἀνθρώπον
πολιτικὴ συμβίωσις, τὰ βουλευτήρια, οἱ νόμοι, τὰ
παιδευτήρια, τέχνη πᾶσα καὶ ἐπιστήμη, γάμοι, ἐμ-
πορίαι, πανηγύρεις, ὅσαι τε ἄλλως κερδοῦναι, καὶ ὧν
σέβας θεῖον προηγείται.

θ'. Φύσεως δῶρον ἢ ἀγάπη, καὶ ἐν αὐτῇ πρώτη
μετὰ θεὸν θεωρεῖται, δι' ἧς τὰ νεογνὰ οὐ μόνον ἐν
ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ζώοις τοῖς ἄλλοις περιέπονται
οὕτως ἀγαπητικῶς, ὡς καὶ θάνατον ἀρετώτερον εἶναι
τοῖς γειναμένοις, ἢ περ ἀποστερηθῆναι τῶν φιλά-
των. Ἰνδάλλεται τις ἀγάπη καὶ ἐν φυτοῖς, καὶ οἶ-
δασιν αὐτὸ οἱ τὸ ἐν φοίνικι τοῖς φυτοῖς καθιστορή-
σαντες, ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἀφρονόβηλυ. Ἐνωρεῖται
καὶ τῇ κατ' ἀνθρώπον πλάσει χυμὸς φίλιος ὁ κατὰ
αἷμα, ὅπερ ἀναδιδομένου ροιῖσσεται τοῖς αἰδοῦμέ-
νοις τὸ πρόσωπον εἰς ὠραίσμην. Πάντως δὲ τὸ
τοιούτου φίλιον σύστοιχον ἀγάπῃ ἔστι, καθὰ συστοι-
χοῦσι καὶ ἡ ἀγάπη καὶ τὰ οἰκτικά· καὶ ὅτε δὲ
τῷ ὁμοίῳ χαίρειν φαρὲν τὸ ὁμοίον λόγῳ καθολικῶ,
ἀγάπην οἶμαι κἀνταῦθ' ἄτινά τινα ὑπελαλοῦμεν. Ἡ γὰρ
οὐκ ἀγαπητὸν ἢ χαρὰ; Καὶ ὁ παραδοῦς δὲ τό·
« Πάντα τοῦ εἶναι ἐφέσθαι, » ἀγάπην τινὰ παρελά-
λησε διὰ τῆς ἐφέσεως.

ι'. Τίς οὖν οὕτω θηριώδης, ὡς τὸ πάγκοινον
τοῦτο καλὸν ἑαυτοῦ ἀπάγειν, καὶ ἐθέλειν μονάζειν,
εἰς ἔλεγχον τοῦ μήτε πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς εἰ-

cipium, omne bonorum operum in vobis producet
exercitium. Qui illam habet rem sane pretiosissimam
possidebit. Non citius aliquis charitatem dixerit,
quam cum ipsa consonuerit omne bonum. Cha-
ritate in animam intrante, ingreditur etiam omnis
reliqua virtutum caterva. Si vero ipsa exinde ex-
cluditur, animam illam omni bono privatam esse
manifestum est.

8. Ad unionem cum Filio perducit charitas,
siquidem ejus mandatorum executionem continet.
« Si enim diligitis me, inquit, mandata mea custo-
diatis ³. » Familiaritatem cum Patre conciliat, jux-
ta illud: « Diligetur a Patre meo ⁴. » Exultatio
divina verumque gaudium est, secundum hoc: « Si
diligeretis me, gauderetis ⁵. » Hæc omnia virtutis
mater, sicut alia nobis occasio non caruit demon-
strationibus, imo facile manifeste inconcusse-
que ostendit. Aureæ virtutum catenæ annulus pri-
mus, curriculi ad virtutem janna, ascensionis ad
caelum exordium, pacis fundamentum, animæ
securitas, bellorum fugatrix, atque adeo, ut si per
orbem terrarum regnaret, nullibi discordia, belli
mater; vocem elevare posset, et, armorum abun-
dantiæ loco, nobis aratorum abundantia daretur,
nec fabri paræ præstarent ferrum, illud ad cædes
minute excurrentes. Haberet, ut ita dicam, filii gra-
tiam terra mater, quod non sæpe exagilarent et dis-
secarent eam ad invenienda ferrea, metalla, quibus
ipsius fines corrumpuntur, solius charitatis recti
fines ad vitam, operaque conformia quibus vita
sustentatur. Quænam autem ista? Civilis hominum
societas, concilia, leges, scholæ, omnis ars et
scientia, matrimonia, commercia, cætus, quæ sunt
alias utilis quibusque veneratio divina præest.

9. Naturæ donum est claritas, et in ea prima
post Deum conspicitur, per quam recens nata non
solum in hominibus, sed etiam in cæteris animalibus,
amore ac sollicitudine circumdantur, ut mors
potius eligeretur a parentibus, quam charissimæ pro-
lis orbulio. Apparet etiam in plantis quædam chari-
tas, et hoc noverunt qui in palmis, ut ita dicam,
utrumque sexum agnoverunt. Videtur et in hominum
formatione dilectionis humor ad sanguinem per-
liuens, quo saliente pudibundis in decorem vul-
lus rubescit. Omnino vero dilectio talis adhæret
charitati, quatenus conjunguntur charitas et deli-
ciæ; et cum, universe loquendo, dicimus simile
simili gaudere, hic quoque charitatem, puto, in-
tendimus. Numquid enim ad dilectionem non per-
tinet gaudium? Et qui tradidit illud: « Omnia
esse velle, » charitatem quandam per desiderium
elocutus est.

10. Quis igitur adeo est ferus, ut hoc commune
bonum a se projiciat et solus esse velit, ad osten-
dendum se non civilem nec sociale esse neque

³ Joan xiv, 15. ⁴ ibid. 21. ⁵ ibid. 28.

esse hominem? Civilitatis est amare sic que redamari: unde manifestum, quod qui non amat, non civilis est. Si non autem hoc, quomodo esset homo proprie, et non tantum secundum formam, quam, ex auli fabella, jocosii simii natura cupiens obtinere, incepto cecidit? Aliquid sociale habent amantes; qui vero talis non est, is bene utique dicitur quidem solivagus: non autem male jocando assereretur quod solitarius est agrestis. Circurantur et serpentes, et multi tales in biblicis historiis occurrunt: non pauci autem hucusque mansueti cernuntur. Quis adeo inhumanus fuerit ut velit esse serpentibus ipsis peior?

11. Zelatur charitas et ab ipsis sceleratis, in quibus perverse agunt. Amant igitur illi, lubrici quidem lasciviam, eadem autem ille qui semel homo sanguinis esse voluit; furtum vero, qui circa furtum versatus est; et alii alia prava, sexcentiscenta talia. Dico autem hic dilectionem non peculiarem, non Deo amicam, non perfectam, sed perversam et virtuti contrariam. Duplex enim sicut charitas, ita dilectio. Unus quidem diligit juxta legem quam Deus dedit et hoc cum Deo nos docemus; alius autem diligit, sicut suggerit adversarius, oppositam Deo legem statuens. Sic etiam præter dicta diligit, qui simpliciter hunc sensum corrumpit. Hoc autem non est proprie charitas: non enim reprehenderetur. Diligit etiam legum transgressor hujusmodi transgressionem: sed non proprie diceretur habere charitatem: gesticulat malitia deformis ante formosum, nomine venerabili suam circumducens pravitatem, et hoc nomine contradicens Deo, qui, juxta magnum David, diligit quidem justitiam, odit autem iniquitatem, certe non diligit. Attamen ista demonstrant charitatem rem esse prorsus amabilem, siquidem perversi, suo nomine pudibundi, sub charitatis nomine se condant, et ad se eam, licet non possint attrahere contentur. Felis imago est eorum unusquisque erocotam sibi non convenientem ferens; aut jocosus simius, illustris esse volens, cum tunica floribus varia circumdatur; unde, puto proverbialiter blandiloqui cum « pulchrum » cognominant.

12. Adhuc divine quidem diligimus, salubriter recogitantes matrimonium quod Deus in primis instituit, ipse sanctissime conjunxit, ipse benedixit: eamque permansit illud protoplastorum conjunctioni usque ad mortem, et non illegitime copulatus est ille pulcher dualis, ex quo usque nunc fraternitatis propinquitas servatur inter nos et in honore habetur. Aliter autem diligunt, et non juxta tale matrimonium, qui non prudentes aliena claustra transgrediuntur, imo percurrunt, vel aliter sibi ruinam effodiunt. Ille quidem est amor benedictus, et ideo sanctus, et finis ejus Deo charus, fructus ventris jucundus, genus lucidum, nobilis progenies. Secundus autem, qui non est juxta ma-

Α ναι, καὶ οὐδὲ ἄνθρωπος; Ἡμερότης δὲ τὸ καὶ ἀγαπᾶν, καὶ οὕτως ἀνταγαπᾶσθαι· ὅθεν φανερόν, ὡς ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐδὲ ἡμερός ἐστιν. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, πῶς ἂν εἶη, ἄνθρωπος ὁ κύριος, ὅτι μὴ μόνον κατὰ γε σχῆμα, οὐκ ἐπὶ τυχεῖν κατὰ τὸν γραμῶδες μῦθον καὶ ἢ τοῦ γελοίου πιθήκου ἐθελήσασα φύσις, ἐξέμβλωσε τὴν ἐγγείρησιν; Συναγελαστικόν τι καὶ οἱ ἀγαπιῶντες. Ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος λέγεται μὲν παρὰ τοῖς ὀρθῶς ὀνοματοθετοῦσι μονίας· οὐκ ἂν δὲ σκώπταιτο ἀφουῶς, ὅτι μονιός ἐστιν ἄγριος. Ἡμεροῦνται καὶ ὄφεις, καὶ ἐμφυλοῦσι πολλοὶ τοιοῦτοι ταῖς βιβλιακαῖς ἱστορίαις· οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ μέχρι νῦν ἐξημερούμενοι βλέπονται. Τίς ἂν οὕτως εἶη ἐξάνθρωπος, ὡς ἀγαπᾶν εἶναι καὶ αὐτῶν ἀβέλτερος ὄφειον;

Β α'. Ζηλιωτὸν ἢ ἀγάπη καὶ αὐτοῖς ἀλιτηρίως, ἐφ' οἷς κακουργοῦσιν· ἀγαπῶσι γοῦν ἐκεῖνοι ὁ μὲν καταφερῆς τὴν λαγνείαν, φόνον δὲ ὁ καθάπαξ φιλήσας ἀνὴρ αἰφάτων εἶναι· καὶ τὴν κλεπτικὴν ὁ περὶ αὐτὴν δεινός· καὶ ἄλλοι ἄλλα φαῦλα, μυρία αὐτοῖς μυρία ὄσα ἐκείνα. Λέγω δὲ ἀγαπᾶν ἐνταῦθα οὐ τὸ κύριον, οὐ τὸ φίλον Θεῶν, οὐ τὸ πρὸς ἀκρίθειαν, ἀλλὰ τὸ διάστρυφον καὶ τὸ ἐναρέτω ἀντίστροφον. Διπλοῦν γάρ, ὡς περ ἢ ἀγάπη, οὕτω καὶ τὸ ἀγαπᾶν. Ἀγαπᾶ τις, ὡς ὁ Θεὸς ἔθετο νόμον, ὁ νῦν σὺν Θεῷ ἡμεῖς διδάσκωμεν· ἄλλος δὲ τις ἀγαπᾶ, ὡς ὁ ἀντικείμενος ὑποτίθεται, ἀντινομοθετῶν τῷ Θεῷ. Οὕτω πρὸς τοῖς εἰρημένους ἀγαπᾶ καὶ ὁ ἀπλῶς ἀδικῶν τὴν τοιαύτην διάθεσιν. Ἦν δὲ οὐδὲ αὐτὸ κύριως ἀγάπη· ἐὶ γὰρ ἂν ἐφέγετο. Ἀγαπᾶ καὶ ὁ νόμοις ἐπεμβαίνων τὴν τοιαύτην παραβάσιαν. Οὐκ ἂν δὲ εἶη κυριολεκτικῶς ἀγαπῶν· ἀλλὰ μορφάζει τὸ κατὰ κακίαν εἰδεχθῆς εἰς εὐπρόσωπον, ὀνόματι σεμνῶ περιπέττω τὴν κατ' αὐτὸν μοχθηρίαν, καὶ τῷ Θεῷ ἀντινομάζων, ὅς παρὰ τῷ μεγάλῳ Δαυὶδ ἀγαπᾶ μὲν τὴν δικαιοσύνην, τὴν δὲ ἀνομίαν μισεῖ, οὐ μὴν ἀγαπᾶ. Καὶ ὁμοίως δηλοῦσι καὶ ταῦτα τὴν ἀγάπην εἶναι πρᾶγμα καμφίλητον, εἴγε καὶ οἱ πονηροὶ τὴν κατ' αὐτοὺς αἰδούμενοι κλήσιν ὑποτρέχουσι τὴν ἀγάπην, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς τάττουσιν αὐτὴν, εἰ καὶ μὴ δύνανται. Γαλῆ τις ἕκαστος ἐκείνων, κροκωτὸν φουραῖσα μὴ πρέποντα· ἢ πίθηκος ὁ γελοῖος, ἐθέλων εἶναι περίβλεπτος, ὅτε τὰ ἀνθίνα περιβέβληται, ἀφ' ὧν οἶμαι καὶ « καλὸν » αὐτὸν προσνομάζουσιν οἱ παροιμιακῶς ὑποκοριζόμενοι.

Γ β'. Ἐτι θεῖως μὲν ἀγαπῶμεν οἱ σῶα φρονοῦντες τὸν γάμον, ὃν ὁ Θεὸς ἐν πρώτοις ἔφηνεν, αὐτὸς ἐκρίνατον ζεύξας, αὐτὸς εὐλογήσας· ὅτε καὶ παρέμεινεν ἐκεῖνος τῇ πρωτοπλάστῳ συζυγίᾳ μέχρι καὶ εἰς θάνατον, καὶ οὐκ ἐδυάσθη ἀθέσμως ὁ καλὸς ἐκεῖνος συνδυασμός, ἐξ οὗ μέχρι καὶ νῦν τὸ κατ' ἀδελφότητα γνήσιον καὶ σώζεται ἐν ἡμῖν, καὶ ἐντίμως παρρησιάζεται. Ἄλλως δὲ ἀγαπῶσι, καὶ οὐ κατὰ τοιοῦτον γάμον, ὃ οὐκ ἐμφρόνες φραγμαῖς αὐτοὶ ἀλλοτριῶς ὑπερβύχινοντες, μήποδ' ἂν καὶ κατακλῶντες, ἢ ἄλλως βοθρεύοντες ἑαυτοῖς ὄλεθρον. Καὶ ἔστιν ἐκεῖνο μὲν τὸ ἀγαπᾶν εὐλογητὸν, καὶ οὕτως ἡγιασμένον, καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ Θεῶν φίλον, καρπὸς γαστρὸς ἡδέως, γένος φωτεινόν, γένος εὐπαρρησίαστος·

τὸ δὲ δεύτερον, τὸ μὴ κατὰ γάμον, εἰ καὶ εἰς ὄνομα παραλαλεῖται γάμου, ἀλλ' οὖν ἑτεροίως διεκπίπτει, τοὺς νόθους προφαίνον, καὶ τοὺς σκυτίους, καὶ τοὺς παρθενίους, καὶ τοὺς ὑποβολιμαίους, καὶ ὅσα τοιαῦτα τοῦ μὴ νομίμου γάμου ἀποτελέσματα καὶ ὀνόματα. Οὗτος ὁ γάμος ὁ ἱερός, ὁ κατὰ νόμους, ὁ πολιτικός, ὁ τῷ Θεῷ φίλος.

ιγ'. Καιρὸς ἤδη πολὺς (ὕπερ ἐνιαυτοὺς γὰρ τοῦτους ἐξ ἠλίθει με παρανομούμενος, πῆ μὲν τὴν κατ' ἀρχὴν, πῆ δὲ τὰ μετ' αὐτὸν διὰ ἀνθρώπων, οἱ ἀγαπῶντες τὸ κατ' ἀνθρώπον ἐξωτερικόν, μισοῦσι τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, ἐξοκέλλοντες ἀποτελεσματικῶς ἢ εἰς τὴν ἀγελαίαν ἀδιάφορον μίξιν, ἢ εἰς τὸ Πλατωνικὸν παίγνιον, ὅπερ βούλημα κοινὰ εἶναι τὰ πάντα, ἤδη δὲ πού καὶ εἰς τὸ πάλαι ποτὲ Σκυθικόν. Σκύθαις γὰρ, φασίν, οὐδὲν ἐπεχωρίαζεν ἴδιον. ὅτι μὴ ξίφος καὶ σκύφος) — οὐκ ἔστιν οὖν ἡμέρα μία, καθ' ἣν οὐκ εἰς ἐμὲ τρέχουσιν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἀποκλαιόμενοι ζυγομαχίας αὐτῶν καὶ παροιστρήσεις γάμου, καθ' ὃν αὐτοὺς ὁ Θεὸς συνέζευξε. Δείσεται γυναικὸς ἀνὴρ, καὶ ἡ πόρνη κολλᾶται, ἢ ἀλλὰ χρεμετίζει κατὰ ἐνόμου καίτης ἀλλοτρίας καὶ ἐγὼ μανθάνω καὶ λαλῶ μελαγχολῶν τὰ πολλὰ, καὶ ὁ ἀπόζυξ κερτομεῖ καὶ καταπαίζει μου, στυφαπτομένων αὐτῶν τῆς μωκίας καὶ τῶν συμφατριαζόντων. Καὶ ὁ σεμνὸς Θεσσαλονίκης, ὁ πολυπροσκύνητος, ἐνταῦθα μικροῦ καὶ καταπτύεται, καὶ παλεῖται κατὰ κόβρης. Καὶ, οὐκ οἶμαι, τηνικαῦτα (εἰ μὴ ὁ τοῦ γάμου θεσμοθέτης Κύριος Ἰγγελοῦ, τοὺς τοιαύτους ἐμῆριμῶμενος) αὐθις ἐτέρωθεν ἀνὴρ ἀναφαίνεται καταδωμένος τῆς γυναικὸς, ὡς ἀπιζυγείσης, καὶ οὐ μόνον καταμόνας ἐξω αὐτοῦ γενομένης εἰς τόπον γλόης θανάσιμου μὲν, ἐκείνη δὲ γλοκείας, καὶ ἐπὶ ὕδατος, τῆς αὐτῆς δοκούσης ἀναπαύσεως, ἀλλὰ καὶ προσβίβασθείσης, ἐνθα μὴ ἐπέτρεψεν ὁ Θεός. Καὶ θυμοῦμαι κένταῦθα ἐγὼ, καὶ ὀχλῶ εἰς οὐδὲν ἀγαθὸν τέλος' ὄθεν ἀμηχανήσας καὶ ἀπογνοὺς τὴν τῶν πολλῶν διόρθωσιν, χριῶμαι κατὰ τῆς τοιαύτης νόσου φαρμάκους οὐ μόνον πνευματικαῖς, ἀλλὰ πού καὶ κοσμικωτέροις, καὶ δοκῶ φορτικὸς διὰ πάντων.

ιδ'. Διὰ τί, διὰ τί οὐκ ὀρθῶς, ὦ ἀδελφοί, ἀγαπῶμεν οὔτε ἡμᾶς αὐτοὺς, οὔτε τὸν ἀγάπη ἐπιστατούντα Θεόν; Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα τὸ τοῦ κακοῦ χειριστον. Ἔστω γὰρ, ὅτι περιφρονητέον τὴν Ἐκκλησίαν. Τί δὲ μὴ ἀγαπῶμεν ἕκαστος ἑαυτὸν γοῦν, ὃ δὲ καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐμφαίνεται, ἄπερ ἀγαπῶσιν ἑαυτὰ, ὡς ἐκ τῶν ὀρωμένων φαίνεται; Φεύγουσι γὰρ διωκόμενα, καὶ τὰς πληγὰς ἐκκλίνουσι, καὶ σφαττόμενα θορυβοῦσι. Ταῦτα δὲ πάντα φιλοσωμάτων ἴδια, καὶ χαρακτῆρες τοῦ ἀγαπᾶν ζῆν.

ιε'. Ἄγε δὴ καὶ σὺ, ὦ τῆς γυναικὸς ἀνὴρ, ἀγάπα τὸ συμφυές, καὶ μὴ, ἀφιεῖς τὴν ὁμόζυγα, καὶ οὕτως ἡμισευόμενος, βέμβου πλανωμένος, ὅπου τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμοῦν περιέλκει σε, ἵνα μὴ κακοῖς περικύρσης ἀπροόπτους, ἄπερ οὐκ ἔστι διαφυγεῖν. Καὶ σὺ δὲ, ὦ γύναι, ἢ τὸν ἴδιον ἀποστέρησας, πρὸς ἕτερον δὲ ἀπονεύσασα, διδάσκου μὴ ἀποτέμνειν μὲν τὴν κυριακὴν κεφαλὴν σεαυτῆς, ἐτέραν δὲ ἐπιστᾶν, ἀσμφωῆ καὶ ἀπροσκόλλητον διὰ τὸ ἀνευλόγητον.

trimonium, licet in nomine matrimonii dicatur, sed alio declinet, præsagit nothos, et tenebrosos, et virgineos, et adulterinos, et quæcumque non ex legitimo matrimonio proveniunt origines et nomina. Illud autem matrimonium est sacrum, quod juxta leges, quod civili, quod Deo gratum est.

13. Multum jam tempus est (ultra enim sex jam annos tribulat me quod extra legem fit, tum quoad principium, tum quoad ea quæ sequuntur illud per homines, qui diligentes in homine quod exterius, suam oderunt animam, funesta inclinatione deviantes sive in gregariam indistinctamque mistionem, sive jocum Platonicum, cujus consilium erat omnia esse communia, sive etiam antiquum Scytharum morem sequentes. Scythis enim dicunt nihil ex more fuisse proprium, nisi poculum et eusem), -- non est igitur una dies, in qua non ad me currant viri ac mulieres, suas lamentes rixas atque bella matrimonii, cujus vinculo Deus illos conjugavit. Separatur vir ab uxore, et vel pellici adhaeret, vel in legitimum aliorum lectum hincit; et ego audio loquorque plerumque melancholicus, et conjux separatus me ludit ac irridet, auxiliantibus illi ad illudendum contribulibus. Et venerabilis Thessalonicae, ille cui debentur salutationes multæ, ibi fere conspuitur et in maxilla percutitur! Et, non puto, tunc (nisi matrimonii legislator Dominus pro ludibrio talia minatur) rursus ex alia parte vir apparet clamoribus insequendo uxorem, veluti separatam, et non tantum seorsum, procul ab illo, diversam in locum pascuæ mortifera quidem, sed quæ videtur illi dulcis, et super aquam, quæ videtur illi refectionis, sed et productam, quo non permisit Deus. Et hic etiam irascor et importunus sum ad nullum bonum finem: unde infirmus et desperans multorum correctionem, adversus talem morbum utor remediis non tantum spiritualibus, sed et humanioribus, et in omnibus videor vix tolerandus.

14. Quare, fratres, quare non recte diligimus nec nos ipsos nec charitatis præsidem Deum? Est hoc malorum pessimum. Esto enim quod despicienda sit Ecclesia: cur autem unusquisque non semetipsum diligit, quod vel in brutis conspicitur animalibus, quæ seipsa diligunt, ut quotidie apparet? Persecutores namque fugiunt, vulnera devitant, et nocentia repellunt. Hæc autem omnia sese diligentium sunt propria, vitæque amoris signa.

15. Eia ergo tu, uxoris vir, quod tibi naturale est dilige, neque tuam deserens conjugem, et sic dimidio minutus, divageris passim, quo propellit animæ desiderium, ne malis incurras improvisis, quæ fugere non datur. Tu quoque mulier, tuum aversata conjugem et ad alium inclinata, disco non abscidere tui ipsius dominicum caput, ad præponendum aliud, quod, benedictionis defectu, nec coaptari nec consociari potest. Non enim aliquis

putet, et hoc cum juramento testor, se evasurum esse sive præsentem, sive futuram Dei iram, si quæ Deus conjunxit separat, et ita pulebrum conjugium, per quod semen juxta divinam benedictionem multiplicare vitam ordinatum est, inutile reddidit.

16. Quod autem me non minus consumit, et vitam meam conterit, et non solum vitalis sanguinis fluentum sugit et exprimit, sed fere me discerpit. Sunt prolusiones, sive nuptiarum atria, conjugiorum prælibationes. More enim hic venerabili statuto, præambula nuptiarum providendi sancteque considerandi, ut nihil obstet quin recta via gradiatur utque tortuosa præcludantur, quidam sunt, qui peculiaris desiderii fluente provoluti, in abyssum inconvenientiæ quidem observatores projiciunt, curare vanæque e speculati cessantes: ipsi vero copulant amantes, velut animalia gregaria quibus nec ratio, nec lex, nec mos humanus est.

17. Et ego nuper vidi meos concives in hoc ausos iniquitatem, quam nondum usque hodie vidi, nec etiam, sive de loco isto, sive de alio, didici. Assumptos enim virum quemdam ac mulierem disputantes, an benedicerentur, non procul ab urbe duxerunt, et, decepto simplice ignaroque sacerdote, divinam subripuerunt benedictionem istaque conjunxerunt animalia sine Deo, jugoque consueto ac vinculo canonico. Sic enim mihi vocare libet documenta scripta, quibus homines conjugaliter uniuntur. Ut autem hæc in notitiam mihi venerunt factocius hujusmodi jugalibus obviam, conjunctionemque exprobravi, eheu! quantam impudentiam ex ignobilibus jugariis expertus sum! Postquam enim violenter clamaverunt minitarique nihil omiserunt, recentem legislationem allegaverunt hi novi canonistæ, quod « Semel aut bis cum pulsavissimus et sacrorum ministrum non audientem invenissimus, alio, quod volebamus quæsitum invenimus: » Aliquid dicentes simile, ut ita dicam, ac istud: « Fermento misto paneque parato, clibanum invenientes non convenientem, ad alium cucurrimus. » Homines clibanum igne, de quo psalmi, vere digni! Hi vero quoque in aliquid multo pejus, saltem prorsus illicitum, præterea offenderunt. Mane quidem enim sponsalia facta sunt, et statim conjugium absconditum impletum est. Hoc abominandum ipsis ad horam sic raplum est: sic, contra omnes conamine facto, tropæum ante urbem statuerunt: sic contra regiam novellam juvenili festinatione egerunt, et acceleraverunt culpam, priusquam canon obsisteret eis. Et quidem putaverunt miserè, Deum, qui in ipsam abyssum, ac, si qui inferius est, oculo penetrat, se abscondi! Et oculum, cui nihil est opertum, existimaverunt se latere! Sed qui de cælo prospicit, et vidit et cernit et indignatur.

Μὴ γὰρ τις οἰέσθω — ἔνορκος δὲ τοῦτο φημι — ἀποφυγεῖν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν τε ἐν βίῳ καὶ τὴν ἐσώτερον, χωρίζων, ἅπερ ὁ Θεὸς ἤνωσε, καὶ αὐτῷ τὴν καλὴν συζυγίαν ἀχρεῶν, δι' ἧς τὸ κατ' εὐλογίαν θεῖαν σπέρμα τὸν βίον πληθύνειν τέτακται.

ις. Ὁ δὲ με οὐδὲν ἕλαττον ἐκτῆκει, καὶ τῆς ἐν ἐμοὶ ζωῆς παρετρώγει, καὶ ὑπέρπον οὐ μόνον ἐκμυζᾷ καὶ βδάλλει τοῦ ζωικοῦ αἵματος, ἀλλὰ καὶ μικροῦ διασπαράσσει με, τὰ προσύγια, εἴτε προτεμενίσματα τῶν γάμων εἰσὶ, τὰ τῶν συζυγιῶν πρωτόλεια. Ἔθους γὰρ ἐνταῦθα τεταγμένου σεβασμίου, ἐπιβλέπεσθαι τὰ πρὸ τῶν γάμων, καὶ ἱερῶς ἐκλογίζεσθαι, ὡς ὄρθα μὲν ὄντα εὐδοῦσθαι τῇ παραχωρήσει, ἐστρεβλωμένα δὲ γε ἀποκωλύεσθαι, εἰσὶ τινες, οἱ ῥεύματι κατακυλιόμενοι ἐφέσεως ἰδιοῤῥύθιμου, εἰς ἀτοπίας βάραθρον τοὺς μὲν ἐπιτηρητὰς παρωροῦνται, ἀφιέντες μελετᾶν καὶ μάτην σκέπτεσθαι αὐτοὶ δὲ βιβάζουσι τοὺς ἐραστὰς ὡσεὶ καὶ ἀγελαῖα ζῶα, οἷς οὔτε λόγος, οὔτε νομος, οὔτε τρόπος ἀνθρωπικός.

ιζ. Καὶ εἶδον ἐγὼ πρὸ βραχέων συμπολίτας ἐμοὺς τῶν ἐνταῦθα τολμήσαντας ἀνομίαν, ἣν οὐπω μέχρι καὶ τῆμερον οὔτε εἶδον, οὔτε μὴν ἄλλως ἔμαθον οὔτε ἐν τοῖς ὧδε, οὔδὲ μὴν ἀλλαχοῦ. Διαλαβόντες γὰρ ἄνδρα τινα καὶ γυναῖκα λογομαχομένους, εἰ εὐλογητοὶ ἔσονται, ὑπεξήγαγον οὐ μακρὰν τῆς πόλεως, καὶ ἀπατήσαντες ἀπλοῦν ἱερέα καὶ ἀβαθῆ τὰ εἰς γνῶσιν, ἔκλεψαν τὴν θεῖαν εὐλογίαν, καὶ συνέζευξαν ζῶα ταῦτα Θεοῦ δίχα καὶ ζυγοῦ τοῦ συνήθους καὶ ζυγοδέσμου κανονικοῦ. Οὕτω γὰρ καὶ ἐγὼ καλεῖν ἐθέλω τὰ γραπτὰ τυπώματα, δι' ὧν συνδραμοῦνται γαμικῶς ἄνθρωποι. Ὡς δὲ εἰς γνῶσιν ἦλθον ἐμοὶ ταῦτα, τῇ τάχα τοῖς τοιοῦτοις ἐπιστατοῦντι ζευγαρίοις, καὶ ἐμέμφαμην τὴν ζευξίν, ὡμοὶ τῆς ἀναιδείας! ἧς ἐπειράθην ἐκ φάσλων ζευγηλατῶν. Ἐγκραγόντες γὰρ πρὸς θράσος, καὶ οὔδὲ ἀπειλήσασθαι κατοκνήσαντες, εἴτα καὶ θεσμοθεσίαν νεαρὰν ἐξεφώνησαν οἱ καινοὶ κανονισταί, ὅτι « Καὶ ἀπαξ καὶ δις κοπιᾶσαντες, καὶ τὸν ἱερολόγον μὴ ὑπακούοντα ἐξευρηκότες, ἀπηρητήσαμεν ἄλλως, ὑπερ ἠθέλομεν, « ὁμοίον τι φάμενοι, ὡς ἐὰν εἶπον, ὅτι « Φυρασάμενοι ξύμην, καὶ ἀρτοποιήσαντες, εἴτα κλιθάνῳ περιτετυχηκότες οὐκ ἀρέσκοντι, μετεπηδήσαμεν εἰς ἕτερον. » Ἄνθρωποι οὗτοι κλιθάνου πορὸς ψαλμικοῦ ἄξιοι. Οἱ δὲ καὶ τι χειρὸν πολλῶν συνέπταισαν, μενοῦν γε ἄθεσμον εἰς τὸ παράπαν. Πρῶτὸ μὲν γὰρ ἡ μνηστεία ἐτελέσθη, αὐθιρὸν δὲ καὶ ὁ γάμος ἐγκρυφιασθεὶς ἐπληρώθη. Τοῦτο δὲ τὸ ἀποτρόπαιον οὕτως αὐτοῖς ἠρπάγη, τὰ τῆς ὥρας οὕτω κατὰ τῶν κανόνων σπουδάσαντες, ἔστησαν πρὸ τῆς πόλεως τρόπαιον· οὕτω κατὰ τῆς βασιλικῆς νεαρᾶς ἐνεανιεύσαντο σπεύσαντες, καὶ ἐτάχυναν τὴν ἀμαρτίαν, μὴ καὶ φθάσας ὁ κανὼν ἀντιπράξῃ αὐτοῖς. Καὶ ἔδοξαν μὲν οἱ ἐλεεινοὶ κρυβῆναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ εἰς ἄβυσσον αὐτὴν, καὶ εἴ τί που κατωτέρω, τῇ βλέμματι ἐμβαθύνοντος· καὶ λαθεῖν τὸν ἀλάθητον ἐνόμισαν ὀφθαλμόν. Ὁ δὲ προκύπτων ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ εἶδε καὶ βλέπει καὶ ἀγανακτεῖ.

νῆ. Καὶ τὸ ἐφεξῆς ὀκνῶ λέγειν. Ὁ δὲ με μικροῦ παρόδραμεν· ἐκεγχόμενος ὁ ἐν τῇ τοιοῦτῃ κακῇ θερμότερος τοῦ κόσμου ἄνθρωπος, καὶ ὑπὸ τῶν περιεστώτων τῆς ἐκκλησίας τέκνων ἀγγόμενος εἰς ποίγημα, διαλογικὸν ἐξανούγει· τὸ στόμα εἰς χάσμα καὶ πλατὺ καὶ βαθύ. Καὶ κατὰ θυμομαχίαν ἀνατείνας τὴν χεῖρα, καὶ τῇ μὲν δακτύλῳ ἀφάμενος τοῦ κάτω στοιχείου τῶν ὀδόντων, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τοῦ ὑπερκειμένου, καὶ μύζων βαρῶ, ἐνεδεικνυτο ἐθέλειν σχίσει, καὶ οὕτως ἀνευρῶναι τὸν ἄνω λάκκον εἰς πλεόν τοῦ φυσικοῦ, ἵνα ἔχη ποταμούς ἐκείθεν ἐξερευόσθησι ἀμαρτημάτων παπαδικῶν. Καὶ εἰς τοσοῦτον ἐνδεικτικῶς ἀνιξάμενος, εἶτα συνέκλεισε μὲν τὰς τῆς βλασφημίας πυλάς. Ἐξουδένωσε δὲ ὁ μέγας ἄνθρωπος τὸ ταπεινὸν τοῦ Θεοῦ λάχος, ἀλαζονευσάμενος διαρρήθην, ὡς εἰ μὴ ὁ δοῦξ ἤθροισεν οὐκ ἂν οὐδὲ λατῆξίωσεν εἰς ὕψιν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐλθεῖν. Οὕτω κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ὑψηλός, ὁ πρὸς ἀκρίθειαν οὐκ εὐώνυμος ἄνθρωπος, οὕτω περιφανής ὁ μέχρι τότε ἡμῖν ἀφανής.

ἰθὺ οὕτως οἱ τοῦ Θεοῦ δοκοῦντες εἶναι ἀγαπῶσι τοὺς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ· οὕτως ἡ ἀγάπη νοθεύεται, οὕτως ἡ Ἐκκλησία τιμᾶται παρὰ τοῖς ἐν ἡμῖν δογματικοῖς, οἱ τὴν μὲν Ἐκκλησίαν τιμᾶν ἀχούσαι καὶ σέβασθαι, καὶ πρὸς αὐτῆς εἶναι, καὶ ἐτοίμως ἔχειν ὑπεραποθνήσκειν αὐτῆς, τοὺς δὲ ἐκκλησιαστικούς παρανοοῦντας ὡσεὶ καὶ οὐθέν, συνεξουθενοῦσι καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά, φιλοσοφοῦντες, ὡς ἀπροσδεῖς μὲν πάντων τῶν ἐπὶ γῆς· ἐπὶ γῆς δὲ καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ τὰ κατ' αὐτούς. Τί γοῦν ἀξιωτέον λόγου, φασίν, ἀνθρώπους καὶ πράγματα ἐκκλησιῶν, ὧν ἀνθρώπων καὶ ὧν πραγμάτων οὐ προσδέεται ὁ Θεός; Ὡς χθαμαλοὶ οὗτοι φιλόσοφοι, ὡς ἰδιῶται, ὡς ἀνόητοι καὶ βραθεῖς τῇ καρδίᾳ, καὶ μηδὲν ὑγιές! Εἶτα πόλεις μὲν καὶ νῆες κατὰ τὸν εἰπόντα οὐδὲν εἶσιν, ἔρημοι ἀνδρῶν οὖσαι τῶν κατ' αὐτάς· ναὸς καὶ Ἐκκλησία Θεοῦ ἀπροσλόγιστα κατὰ τὸν θεῖον κληῖρον καὶ τὰ κατ' αὐτούς πράγματα.

κ'. Καὶ σὺ μὲν, ὡς κατάσοφιστὰ τοῦ γάμου προσλογίζῃ σεαυτὸν τῇ οἴκῳ σου, καὶ τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ συλλέγεις εἶναι· καὶ ἀληθῶς λέγεις. Καὶ τὸν μὲν βαλόντα λίθον κατὰ τοῦ τοίχου, τοῦ σοῦ διαφέροντος, ὑλίγη μέμφῃ· τὸν δὲ κατὰ σοῦ τὴν βολῆν τολμήσαντα κρίνεις καὶ κατακρίνεις. Πρῶς δὲ, τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν Θεὸν ἀποστρεφείς τοῦ τοιοῦτου δικαίου· καὶ τὴν Ἐκκλησίαν σεμνόνων οἷς λέγεις, περιουρίζεις τὴν αὐτὴν οἷς πράττεις, σεπτὸν μὲν εἶναι τὴν Ἐκκλησίαν ῥητορεύων, οὐ τοιοῦτον δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν φύλον. Ἄγνοεῖς ἄρα, ὅ τί ποτέ ἐστιν Ἐκκλησία. Οὐ νοεῖν μοι δοκεῖς, ὡς ἕτερον μὲν τοι ὁ ναὸς πρὸς γε ἀκριβολογίαν, ἕτερον δὲ ἡ Ἐκκλησία. Ὁ μὲν γὰρ κτίσμα τεχνικόν, ἀφωρισμένον τῇ Θεῷ· ἡ δὲ σύγκλητος ἱερὰ κλητοὶ Θεῷ ἄνδρες, πρόθετα καλούμενα Θεῷ κατ' ὄνομα. Ἐλεοῦμεν τοὺς κατὰ σὲ νοοῦντας ἄνθρωπε, οἰκτείρομεν τῆς ἐλαφρίας, θυμμάζομεν τῆς ἀκαίρου πεισμονῆς, μεμφόμεθα οἷς λυπεῖς τὸν Θεόν.

κα'. Οὐ μὴν ἀλλὰ οὕτως οἱ ἀμαθεῖς τὴν ἀγαπὴν ψεύδονται. Ἄλλ' ἡμεῖς τοῖς εἰδόσιν, ὁποῖόν τι

18. Jam ulteriora me piget dicere. Quod autem me fere præterit: convicius, hic in hujusmodi malo calidior quam decet hominem, et a pueris ecclesiam circumstantibus ad suffocationem pœne compressus, os rationale dilatabat in aperturam largam ac profundam; et certatim manus extendens, una quidem cum digito inferiorem dentium ordinem, alia vero superiorem tangens, monstrabat se sfindere velle sicque plusquam naturaliter, superiorem ampliare lacum, ut enormium peccatorum exinde fluvios evomere posset. Et sic ænigmatis interpretatione facta, protinus quidem blasphemiam januas occlusit. Contempsit autem hic magnus homo humilem Dei sortem, manifeste jactitans se nisi dux coegisset, coram ecclesiasticis sistere vix dignaturum fuisse. Sic adversus Ecclesiam excelsus, hic non accurate pulchri nominis fuit homo; sic conspicuus, hic nobis hucusque obscurus.

19. Sic qui Dei videntur esse, diligunt eos qui Dei vere sunt; sic adulteratur charitas; sic Ecclesia honoratur a nostris dogmaticis, qui se gloriantur quidem Ecclesiam honorare ac venerari, et ad eam pertinere, et ad moriendum pro ea paratos esse, ecclesiasticos autem pro nihilo existimantes, etiam ecclesiastica nihili ducunt philosophice jactitantes omnibus quæ sunt super terram opus non esse: super terram autem esse et ecclesiasticos et ecclesiastica. Quid igitur, inquit, haberetur ratio de hominibus et de rebus ecclesiarum, quibus hominibus quibusque rebus non indiget Deus? o abjecti philosophi! o idiotæ! o insentati gravesque corde, nihil sani habentes! Deinceps urbes et naves juxta loquentem nihil sunt, absque hominibus in eis exsistentibus: templum et Ecclesia Dei, quoad divinum clerum et ea quæ spectant ad eos res sunt supervacuae!

20. Et tu quidem, nuptiarum inimice, te ipsum annumeras cum domo tua, totumque in ea esse concludis; et verum dicis. Et illum quidem qui jacet lapides contra murum, ad te pertinentem, paululum increpas: illum vero qui contra te ipsum jacuerit, judicas et condemnas. Nos autem, Ecclesiam, Deum tui justitia privas: et Ecclesiam honorans verbis, actibus injuriosis tractas, venerabilem esse quidem dictitans Ecclesiam, non autem similiter ecclesiasticam tribum. Ignoras ergo quid tandem sit Ecclesia. Haud cogitare mihi videris, aliud quidem, ut proprie loquamur, templum, aliud autem Ecclesiam. Illud quidem enim est artificiosa constructio, Deo separata; illa vero sacer cœtus, homines Dei vocati, oves Dei nomine dictæ. Nos miseremus et illorum qui juxta te sentiunt, homo; miseremus levitatis, miramur inopportunam præsumptionem; ea quibus contristas Deum, viluperamus.

21. Non secus ignari charitatem mentiuntur. Sed nos scientibus quale sit bonum. ecce propo-

suimus eam negotiationis modo commodantes, ut antea dictum fuit, ut per illam et vos locupletemini nobisque commodum alleratis, eam quæ ex Deo est examinantes et velut ipsius boni mensarii probantes, deinde cum ea quæ ex dæmone est comparantes, et hanc quidem declinantes, divinam vero probantes. Quemadmodum enim nulla est communio luci ad tenebras, ita nec charitati quæ secundum optimum Dominum est, ad eam quæ ex pessimo dæmone venit.

22. Proposito ergo vobis ad fœnus charitatis, bono aureo, pœne dixerim, solis simili, adjiciam in parem utilitatem etiam cæteras hujusmodi materias, quas in sinu collocantes et sicut fas est commutantes, salutaria per eas etiam lucrificietis. Non habeo vero contendere, nec me præbere cautionem, quod habeam numisma vobis offerre numismate charitatis septuplum purgato pretiosius ac pulchrius. Omnia enim, quæcumque vobis ad accipiendum proponam tali auro commista sunt. Licet ænea videantur esse quædam propositorum, attamen et ipsa charitatis auro commiscentur, et ideo splendidam habent dignitatem.

23. Habetis dein a nobis et aliud talentum conducens ad misericordiam, et hanc ante alios erga me. Non enim essetis misericordes, si quidem seniore[m], alicubi repertum, egonum, mendicantem miseremini, non tantum simpliciter, sed ad communicationem, eamque largam, cum animæ voluntas compuncta est; me autem decrepitem seniore[m], omnis quidem virtutis expertem, non autem qui misericordiam consequatur indignum, modis omnibus tribulatis, non reputantes, quod in quantum mihi minimo non facitis aliquid boni, nec Deo facitis. Et sic quidem miserendum mei, vestri supplicis, et gratuiti ministri, in eis primo quibus oportet, licet alias incommodi, in his quibus a me non possibilia ministeria requiruntur. Deinde cæteros quoque miseremini fratres, quantum possibile est, propter Dei amorem. Nunc etiam talento superimponens solatium in mœroribus cum aliquis frater insolabilis est, in eis quæ me respiciunt aliquid similis efflagito; et ego quidem, Deo præstante, talibus solatiis dives sum.

24. Sunt tamen aliqui mensurabiles, de quibus e contra male habeo, spinæ illi nobis acutæ, divinum pratum sterile reddentes, amaritudo mellis consociata, acetum quo spiritualis humor fructibus sibi competentibus orbatur. Hi sese felices esse crederent, si nos moreremur, ipsique cælo se propinquasse volatu putarent, si nos Tartarus haberet. Ad quos ipse dicerem, non ipsis fore laeta, si quæ contra nos vovent perficerentur. Ardenter enim exoptant malum videre super nos irruens et statim ipsos morte præcipitandos: quod utinam non videant! sed detur et nos et ipsos vivere, ut ipsi quidem percutiant ac vulnerent, ut nunc lætenter faciunt, in vanum, nos cum autem admira-

Α ἀγαθόν ἐστίν, ἴδού παρατιθέαμεν αὐτὴν ἐκδανείζοντες πραγματευτικῶς, ὡς ἀνόπιν λελάληται, ἵνα δι' αὐτῆς καὶ ὑμεῖς πλουτισθῆτε, καὶ ἡμᾶς προσοφελήσητε, βασανίσαντες ταύτην τὴν τοῦ θεοῦ, καὶ ὡς αὐτοῦ τραπεζῖται ἀγαθοὶ δοκιμάσαντες, εἶτα καὶ ἀντιπαράθεντες τὸ δαιμονιώδει, καὶ αὐτὴν μὲν παρεκκλίναντες, τὴν δὲ θεῖαν ἐγκολπωσάμενοι· ὅτι μηδεμίαν κοινωνίαν, ὡς περ οὐδὲ φωτὶ πρὸς σκότος, οὕτως οὐδὲ ἀγάπῃ, τῇ κατὰ τὸν πανάγαθον Κύριον, πρὸς τὴν τοῦ παγκράκου δαίμονος.

Β κδ'. Προβέβλημένου γοῦν ὑμῖν εἰς δάνος τοῦ κατὰ τὴν ἀγάπην καλοῦ, τοῦ χρυσίου, ἐγγὺς δὲ εἶπεῖν δι' αὐτὸν καὶ ἡλιώδους, προσθήσω εἰς ὅμοιον χρῆος καὶ λοιπὰς τοιαύτας ὕλας, ἅς ὑπὸ κύλπηθι θέμενοι καὶ καταλλάξαντες. ὡς χρεῶν, κερδανεῖτε καὶ δι' αὐτῶν τὰ σωτήρια. Οὐκ ἔχω δὲ ἀπισχυρίσασθαι, οὐδὲ ἐγγυήσασθαι ἑμαυτὸν, ὡς εὐπορῶ κάλλιον τι καὶ δοκιμώτερον ἀναθεῖναι νόμισμα ὑμῖν τοῦ κατὰ τὴν ἀγάπην ἐπιταπλασίως κεκαθαρισμένου. Πάντα γὰρ ὅσα ὑμῖν παραθῶμαι εἰς ἀνάληψιν, χρυσῶν τοιούτων συνανακέκρανται· κἂν εἰ καὶ χάλκεα δοκίειν εἶναι τινὰ τῶν παρατεθησομένων, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ χρυσῶν ἀναμεικται ἀγαπητικῶν, καὶ διὰ τοῦτο σεμνότητά ἐχει προλάμπουσαν.

Γ γ'. Ἔχετε δὴ ἐξ ἡμῶν καὶ ἄλλο τάλαντον παραγγέλλον εἰς ἔλεον, καὶ αὐτὸν πρὸ γε τῶν ἄλλων εἰς ἐμέ. Εἴητε γὰρ ἂν οὐκ ἐλεήμονες, εἴπερ γέροντα μὲν, εἴ που τύχοι, πτωχὸν, μετचितήσαντα οἰκτεῖrete, καὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς μετὰδosis, καὶ αὐτὴν ἀδραν, ὅτε κατανοῶ τὸ βουλούμενον τῆς ψυχῆς. Ἐμὲ δὲ σαπρὸν γέροντα, πτωχεύοντα μὲν ἀρετῆς ἀπάσης, οὐκ ἀνάξιον δὲ οἴκτου τυγχάνειν, θλίβετε πολυτρόπως, οὐκ ἐνθυμούμενοι, ὅτι, ἐφ' ὅσον ἐμοὶ ἐλαχίστην ὄντι οὐ ποιεῖτέ τι ἀγαθόν, οὐδὲ τῷ θεῷ ποιεῖτε. Καὶ οὕτω μὲν ἐλεητέον πρῶτον ἐμέ, τὸν ὑμέτερον εὐχέτην καὶ ἄμισθον ὄπουργόν, ἐφ' οἷς ἐστὶ χρεῶν, εἰ καὶ ἄλλως δύσχρηστον, ἐν οἷς ἀπαιτοῦμαι τὰ μὴ πρὸς ἰσχύος δουλεύματα· εἶτα συναλεῖτε καὶ τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς, εἰς ὅσον ἐστὶ δύναμις, διὰ ἀγάπην θεοῦ. Τοῦτω τῷ τάλαντι προσεπιφορτίζων καὶ « τὸ ἐν λόποις παρήγορον, » ὅτε τις ἀδελφὸς ἀπαράκλητος εἴη, ποτινώμαι εἰς τι ὅμοιον καὶ ὑπὲρ τῶν κατ' ἐμέ· καὶ πλουτῶ μὲν ἐγὼ, θεοῦ διδόντος, παρηγορίαις τοιαύταις.

Δ κδ'. Εἰσὶ δὲ ὅμοιος τινὲς μετρητοὶ, ἐφ' οἷς δυστυχῶ τὸ ἀνάπαλιν, ἕκανθη ἡμῖν αὐτοὶ ὄξειαι, ἀχραιοῦσαι θεῖον λειμῶνα, πικρία παρεγγυμιζομένη μέλιτι, ὄξαλημη, δι' ἧς τὸ πνευματικὸν ὕγρον ἀποστεירוῦται τὰ εἰς καρπογονίαν αὐτῷ πρέπουσαν· οἱ καὶ εὐδαιμονεῖν δόξαιεν ἂν, εἴπερ ἡμεῖς θανούμεθα, καὶ αὐτῷ οὐρανῷ πελάσαι νομιούσιν ἀναπτάμενοι, ἐὰν ὁ Τάρταρος ἡμᾶς ἔξει. Πρὸς οὓς εἴποιμι ἂν αὐτοὺς, οὐ καλὴ γενέσθαι σφίσι, ἐὰν κί καθ' ἡμῶν αὐτοῖς ἀποτελεσθῶσιν εὐχαί. Ἀρῶνται γὰρ που ἐνθέρμως ἰδεῖν κακὸν ἐλθόν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ αὐτίκα θανάτῳ κατενεχθῆναι αὐτούς· ὅπερ μὴ ἴδοιεν. Ἀλλὰ γένοιτο ζῆν καὶ ἡμᾶς καὶ αὐτούς, ἵνα βάλλωσι μὲν αὐτοὶ καὶ τετρώσκωσιν, ὡς νῦν ποιοῦσι χαίροντες, ἐν κενοῖς, ἡμεῖς δὲ θαυ-

μαζώμεθα, οἷς τε ἀβλήτοι μένομεν καὶ ἀνούτατοι, καὶ οἷς κερδαίνομεν δι' ὑπομονῆς. Προσθήσω δι' ὅτι καὶ παραμυθούμεθα, θεωροῦντες τὴν κατ' αὐτοὺς ἀδρανείαν, ἔτι δὲ καὶ εἰ πῶς ὀψέ ποτε χρόνου ὁ μέγιστος τῶν ψυχῶν ἰατρὸς δοῖη ἀναφρονῆσαι αὐτοὺς, καὶ οὕτως ἀποκαταστῆναι εἰς σωτηρίαν· ἧς εἴπερ ἐλπίδα φοροῦσιν, οὕτω ζῶντες, ὡς ἄρτι βιοῦσι, ματαιάζουσιν οἱ πτωχοὶ, καὶ εἰς κενὸν ἐλπιδοκαπούμενοι πεποιθήσιν εἰς ἀβόλους μεταδόσεως, εἰ τινὰ που καὶ ἐλεήσοῦσί, ὡς ἐκείθιν κερδήσαιτες τὰ σωτήρια.

κς'. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτω μοι τῷ τέως προκείσθω. Ἴδού δὲ καὶ ἄλλο τάλαντον εὐχρηστον καὶ φίλον Χριστῷ τῷ Θεῷ προχειρίζομαι ὑμῖν· τὸ δὲ ἐστὶ « τὸ ἐν τῇ κατὰ τὸν βίον ἀναστροφῇ εὐδιάκριτον, » ᾧ συναναφαίνεται αὐτίκα καὶ τὸ « συγγνωμονικόν. » Ἀμείχρον γὰρ θάτερον θατέρου δίχα συνίστασθαι. Μεταχειρίσεσθε δὲ καὶ αὐτὰ τεχνικῶς τοιοῦτη κανόνι. Λογίσασθε, ὦ ἀδελφοί, ὅτι οὐ πᾶς ὁ προσκόπτων ἐν ὁδῷ φέγεται. Ἄλλ' ὁ μὲν ἀλλαχοῦ πλανώμενος τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ πάστων διὰ τοῦτο πρόσκομμα, σκώπεται· ὁ δὲ διὰ τὸ ἀρισταλὲς τῆς ὁδοῦ σκαμβέουσας οὐ πάνυ ἀν ψεχθεῖη, ἀλλὰ συγγνωμονηθεῖη, παρά γε τοῖς ὀρθῶς διακρίνουσιν. Οὗτος ὁ λόγος ὁ βραχὺς, αὐτῇ ἢ εὐσύννοπος παραβολῇ, τοῦτο τὸ εὐπερίγραπτον ἐπιχείρημα ἔχει ὁδηγεῖν ὑμᾶς εἰς τὸ εὖ διακρίνειν καὶ αὐτίκα συγγνωμονεῖν, ὅποι χρεῶν. Ὁμοίῳ γὰρ τρόπῳ καὶ ὁ κατὰ βίον ἄνθρωπος οὐκ ἀεὶ μακάριος ἐστίν, ὡς ἄμωμος ἐν ὁδῷ, καὶ κατὰ νόμον τὸν Κυριακὸν πορευόμενος· ἀλλ' ἐστὶν οὐ καὶ σφαλεῖς ὀκλάσει, καὶ προσκόψει, καὶ που καὶ πεσεῖται. Καὶ οὐκ εὐθὺς ὁ διακριτικὸς ἄνθρωπος καὶ οὕτω συνετὸς ἐπεμπηδῆσει τῷ πεπτωκότι, καὶ ὕλην ἐπιτιμῆσεων ἐπιφορήσει κειμένῳ, καὶ καταθάψει αὐτόν· διατιθήσει δὲ, τῷ παθήματι κανονίσας, πνεύματι σοφίας καὶ συνέσεως· καὶ διερευνησεται τὸ αἴτιον, παραμετρήσας αὐτὸ ποιότητι προσώπου καὶ βίου τοῦ κατ' αὐτόν, καὶ τύχη, καὶ περιπετεῖα καιροῦ, καὶ ὕλως ταῖς ὕλαις, αἷς ὁ βιωτικὸς ὑπόκειται ἄνθρωπος· καὶ σταθμισάμενος, εἰ μὲν τοῦ κόσμου ἐστὶ καὶ δίκης προϊστάται· μεταχειριεῖται μὲν τὸ πρᾶγμα, ὡς ὁ νόμος εὐρήνει. Οὐκ ἐστὶ δὲ ὅπως οὐκ ἐπιεικεύσεται καὶ αὐτὸς ὡς οἶόν τε, εἴ γε Χριστιανός ἐστι, καὶ ἐλληνίζει τὰ εἰς καλοῦθειαν, οὐ μὴν πρὸς βαρβάρικὴν θηριωδίαν πέπλασται.

κς'. Καὶ οὕτω μὲν, ἐὰν ἡ δίαίτια προβαίνῃ κοσμικώτερον· ἐὰν δὲ κατὰ πνεῦμα, οὐκ ἂν ἐγωγ' οὖν ἐμαυτὸν πείσω, μὴ οὐχὶ τὸν τοιοῦτον χρῆναι πλεονάζειν ἐν τῷ διακρίνειν καὶ συγγνωμονεῖν, μεθοδεύοντα τὸ πρᾶγμα ἐπιστημόνως ὡς ὁ Θεὸς ὑποθήσεται· εἰ μὴ ἄρα κατ' αὐτοῦ Θεοῦ τὸ πταῖσμα πέφηνε. Τότε γὰρ οὔτε διακρίνειν, οὔτε συγγνωμονεῖν δέδοται. Καὶ μὴν καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἔχει παρόρησιαν ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἡ διάκρισις καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ συγγνώμη, ὡς ὁ κατὰ πνεῦμα ἐπιστημοναρχῶν εὐμεθόδως τεχνᾶται. Π τί ἄλλο τὸ Ἑβραϊκὸν φύλον ἀφήκε τῇ Χριστιανικῇ πολιτείᾳ, καὶ συμπαροικεῖν, καὶ ἐλέους τυγχάνειν, καὶ τρόπον τινὰ συζῆν; οἷς θρησκευεῖν ἀφίεται, ὡς αὐτῷ φίλον, καὶ τῶν ἀναγκαίων πάντων μετέχειν, τῶν μὲν ἀφθόνως, τῶν δὲ ἐφ' ὅσον ἔξεστι. Καὶ μὴν διακρίσεως μὴ προῦπούσης,

Atione aspiciamur quomodo maneamus inviolabiles et invulnerati, quomodo et fructum per patientiam feramus. Adjiciam autem quod consolamur, considerantes eorum fragilitatem sperantesque ut si Deus aliquando, maximus animarum medicus, eos recipiscere concedat, ita restituantur ad salutem: cuius etsi spem in se ferant, sic viventes ut nunc vivunt, eam reddunt inutilem miseri, et vana spes decipit, frustra retributionis denarios sperant, si cuius forte misereantur, tanquam exinde salutaria lucrantes.

25. Et istud quidem sic mihi usque huc obversetur. Ecce vero in super talentum aliud utile charumque Christo Deo vobis propono. Hoc est « in vita conversatione bono esse iudicio, » cui statim connexum apparet esse indulgentem. Impossibile namque est unum absque alio subsistere. Hæc autem artificiose tali regula comprehendetis: Considerate, fratres, quod non omnis qui cedit in via, reprehenditur. Sed ille quidem passim oculis errans et scandalum ideo passus irridetur: ille vero qui propter viæ lubricum vacillasset, non prorsus increparetur, sed a recte judicantibus cum indulgentia judicaretur. Iste brevis sermo, ista comprehensibilis parabola, hæc circumcisa argumentatio vos ad bene iudicandum, et statim ubi oportet, ignoscendum facile ducet. Simili namque modo per vitam homo non semper felix erit, tanquam irreprehensibilis in via, juxtaque Dominicam legem ambulans, sed erit ubi quassatus flectet, et offendet, imo cadet. Et homo boni iudicii sicque prudens non cito lapsum conculcabit et materiam accusationum imponet jacenti et obruet illum, sed moderate iudicabit, spiritu sapientiæ et intellectus, de passione discernens, inquietque causam eam dimetiens cum qualitate personæ vitæque illius, cum fortuna circumstantiaque temporis, uno verbo, cum omnibus quibus subjacet homo vivens, et, ponderatis omnibus, rem quidem juxta directionem legis, si ordini justitiæque præsit, administrabit. Non est autem cur non moderanter tractaretur, eo quod ipse sit Christianus, aut quoad venustos mores Græcus, aut in agresti barbarie formatus.

26. Et ita quidem est quando iudicium secundum mundum procedit; si vero secundum spiritum fiat non facile crederem non debere talem abundare magis in discernendo vel ignoscendo qui rem juxta scientiam tractabit, prout Deus suggeret, nisi tamen adversus Deum culpa adesse videatur. Tunc enim nec discernere nec ignoscere datum est. Attamen in his similibus plerumque copiam habet discretio et quæ comitatur eam indulgentia, prout qui secundum spiritum in scientia privatum tenet, methodice demonstrat. An est aliud, quod gentem Hebraicam concesserit Christianos regimini cohabitare, misericordiam obtinere, et quodammodo convivere, eo quod cultum exercere permittitur, ut ipsi placitum et oranium necessarium habere participationem, horum quidem abundanter, istorum vero

quantum licet? Et tamen sine discretionē præcedente et indulgentia sequente non essent apud nos Judicæ tribus, nec mali Christiani, multoque minus albei. Si ergo tales (quot autem millia sunt!) haud inquietos pascit discretio indulgentiaque christiana, cur tandem bonos inter nos fratres, rectos christianos, ab hujusmodi bono duali, hac pia conjugatione, hac in Christo fraternitate, eam dico quæ secundum discretionem atque indulgentiam est, excludimus?

27. Inebriatus est olim posterioris mundi protoparcus Noë, sobrietateque abjecta et sui non compos alto somno sepultus, sine decore humi jacuit. Hinc, detectis quæ non oportet, irrisus est non a multis, sed ab uno quodam, cui non conveniebat, et ipso imprudenti. Qui vero sensati, non curiose tentarunt videre quæ non licet: sed etiam in non debito detectum absconderunt. At certe quidem a jacente, cum a vino liberatus est et a Deo ipso qui iustissimum est hi benedicti sunt.

28. Jam mihi considerandum est factum isto modo. Inebriatus est magnus ille vir; indecore jacuit, a quodam irrisus est. Excitatus a somno, illum quidem cognovit ac maledixit, non autem illi similes benedixit. Et benedictio multa fuit ac pulchra, et Deus desuper annuens, illum quidem rursus magnum esse permisit, usque ad nunc illustrem et in perpetuum ita futurum. Cæterorum autem quos quidem ille magnus benedixit, sanxit illos manere benedictos dignosque honoræ memoriæ in perpetuum; adversus autem maledictum ipse suffragatus est.

29. Cur ita judicas, Domine? Ebrium castigare negligis. Non autem hoc solum, sed etiam ejus placita complēs; benedicis quidem quos ipse benedixit; maledicendum esse decernis miserum, in quem ille maledictionem iniecit. Certe, inquit, et feci sic, et sapientissimo iudicio feci, non tantum huic magnæ adhaerens personæ, sed et ipsius bonæ indoli cæterisque dotibus, quæ illum virum justum præstiterunt. Consuetudinem vini non habebat homo: sed tunc primum ad hunc liquorem ex uva, tanquam ex quodam fonte salientem, velut ad aquam accessit: et bibens vinum, tanquam innocuum potum, quod vinum natum est facere, expertus est. Hoc autem cum per œsophagum in mensura descendit, plane quidem cordis lætitiā parit, debilitantem vero torporem producit, cum postquam extra mensuram descendit, exindeque rursus ascendit, occupata hominis arce, tyrannice regnat. Itaque factus est ebrius homo sic semel ex vino sopore captus; sed, licet inebriatus sit, cognomen ex ebrietate proveniens, non ipsi tamen adhæsit. Sic e contrario qui semel aliquid prudenter fecit, non secundum scientiam, sed prorsus invitus, nec prudens a recte iudicantibus dicitur; neque certe, qui semel aliquando per accidens aliquid ausit virile, viri fortis nomen accepit.

μηδὲ συγγνώμης ἐφεπομένης, οὐκ ἂν ἦσαν παρ' ἡμῶν οὔτε Ἰουδαϊκὰ φῦλα, οὐδὲ μὴν τὰ τῶν κακῶν Χριστιανῶν, τὸ δὲ μείζον οὐδὲ τὰ τῶν ἀθῶν. Εἰ τοίνυν τοὺς τοιοῦτους (μυριοὶ δὲ ὄντι αὐτοὶ) διάκρισις βύσκει ἀσκόλους καὶ συγγνώμη Χριστιανικὴ, τί δὴποτε τοὺς ἀγαθοὺς ἐν ἡμῶν ἀδελφοὺς, τοὺς ὀρθοὺς Χριστιανοὺς, ἀπάγομεν τῆς τοιαύτης ἀγαθῆς δυνάμεως, τῆς φιλοθεοῦ συζυγίας, τῆς φιλοχρίστου ἀδελφότητος, λέγω δὴ τῆς κατὰ διάκρισιν καὶ συγγνώμην;

κζ'. Ἐμεθύσθη ποτὲ ὁ τοῦ δευτέρου κόσμου προπάτωρ Νῶε, καὶ παραλυθεὶς τοῦ νήφειν ἔκειτο ἀκρατῆς ἑαυτοῦ, καὶ ὑπὸ βαθεῖ θανάων, σὺχ' εἶχεν οὐδ' εὐσχήμως κεῖσθαι, ὅτι μηδὲ κατεκλίθη πρὸς θεοῖν ἔμφρονα. Κάντεῦθεν παραφήνας, ἃ μὴ χρεῶν, ἐγέλασθη οὐ πολλοῖς, ἀλλ' ὑφ' ἑνός τινος, οὗ μὴ προσῆκε, καὶ αὐτοῦ ἄφρονος. Οἱ μέντοι φρενῶν ἔσσι οὔτε περιειργάσαντο ἰδεῖν, ἃ μὴ θέμις· ἀλλὰ καὶ ἔκρυψαν τὸν ἐν οὐ δέοντι ἀκατακάλυπτον. Ἀμέλει καὶ αὐτοὶ μὲν εὐλογήθησαν ὑπὸ τε τοῦ κειμένου, ὅτε γέγονεν ἔξω οἴνου, καὶ ὑπ' αὐτοῦ θεοῦ τοῦ διακριτικωτάτου.

κη'. Καὶ μοι θεωρητέον τὸ πρᾶγμα καὶ οὕτως· Ἐμέθυσεν ἄνθρωπος μέγας ἐκεῖνος, ἡσχημόνησεν, ἐγέλασθη πρὸς τινος. Ἀφουκνισθεὶς ἐκείνου μὲν κατέγνω καὶ ἐπηράσατο, τοὺς δὲ ἀνομοίους ἐκείνῳ εὐλόγησε. Καὶ ἡ εὐλογία πολλὴ καὶ καλὴ· καὶ ὁ θεὸς ἐπινεύσας ἄνωθεν, ἐκείνον μὲν ἀφῆκε πάλιν εἶναι μέγαν, περιόπτον ἕως καὶ νῦν, καὶ εἰς αἰῶνα δὲ τοιοῦτον ἐσόμενον· τῶν δὲ λοιπῶν οὐς μὲν ὁ μέγας ἐκεῖνος εὐλόγησεν, ἐκύρωσεν εὐλογητοὺς μένειν καὶ μνήμης ἀγαθῆς ἀξίους εἰς τὸ διηνεκές τοῦ δὲ κατηραμένου κατεψήφισατο καὶ αὐτός.

κθ'. Τί οὕτω κρίνεις, ὦ Κύριε; Ἀφῆκας κολάσαι τὸν μεθυστήν. Καὶ οὐ μόνον αὐτό· ἀλλὰ καὶ πληροῖς ἐκείνου θελήματα, καὶ εὐλογεῖς μὲν, οὐς ἂν ἐκεῖνος εὐλογῆ· καταράσθαι δὲ κρίνεις τὸν ἐλεεινόν, ὃ ἐκεῖνος ἐπέβριψε τὴν ἀράν. « Ναί, » φησὶ, « καὶ ἐποίησα οὕτω, καὶ σφωτάτη κρίσει ἐποίησα, οὐ μόνον προσεσχνηκῶς προσώπῳ ἐκείνῳ μεγάλῳ, ἀλλὰ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἀγαθῇ ποιότητι καὶ τοῖς λοιποῖς, ἧσα ἐκείνον τὸν δίκαιον ἄνδρα περιέστησαν. Οὐκ ἦν ἐξ ἄλλου οἴνου ὁ ἄνθρωπος· ἀλλὰ τότε πρώτως ἐκβλύσαντι τῷ ὑγρῷ τούτῳ, ἧσα καὶ τινος πηγῆς, τῆς σταφυλῆς, πρυσηνέχθη καθὰ καὶ ἔδατι· καὶ ἐμπιῶν τοῦ οἴνου, ἅτε νηφαλίου πόματος, ἐπαθῆεν, ὅπερ οἴνος οἶδα ποιεῖν. Ποιεῖ δὲ πάντως ἐκεῖνος καρδίας μὲν εὐφροσύνην, ὅτε ἂν καταβάλῃ διὰ τοῦ οἴσουφάγου σύμμετρος· κάρων δὲ παραλυτικόν, ὅτε καταδᾶς μέτρον πέραν, εἴτα ἀναδᾶς, τυραννήσει, κατασχὼν τὴν ἐν ἀνθρώπῳ ἀκρόπολιν. Οὐκ οὖν μεθυστῆς ἄνθρωπος ὁ οὕτως ἄπαξ ἐαλωκῶς τῇ ἐξ οἴνου καταφορᾷ· ἀλλ' ἐμεθύσθη μὲν, οὐκ ἐνεκάθισε δὲ αὐτῷ ἐντακεῖσα ἡ ἐκ μέθης ὀνομασία. Οὕτως ἐκ τοῦ ἐναντίου οὐδὲ ὁ εἰσάπαξ φρόνιμόν τι ποιήσας μὴ κατὰ ἐπιστήμην, ἀλλ' εἰς τὸ πᾶν ἄκων, φρόνιμος τοῖς ὀρθῶς κρίνουσι λέγεται· οὐδὲ μὴν ὁ ἐς μίαν ποιεῖ ἀνδρικόν τι τολμήσας κατὰ τι παραπεσὼν τὴν τοῦ ἀνδρείου κλῆσιν ἀπηνέγκαστο. Καὶ δικαίῳ δὲ φάκτω ἐπιβαλεῖ ποτε

καὶ ὁ πάντων ἐχδικώτατος, εἰ οὕτω τόχοι. Ἔστι δὲ καὶ παλιν ἀδικος, εἰ μετὰ τὸ ἐν ἐκεῖνο τοῖς προτέροις ἐπιμένειν ἀπισχυρίζεται. Καὶ ὁ ἐμὸς δὴ οὗτος Νῶε τὴν ἀρχὴν τῆς οἴης διασεισθεὶς καὶ παραχθεὶς μικρὸν ὄσον, καὶ ἀνέσφηλε, καὶ κατασταθεὶς ὡς πέτρα στερῶν, οὐκ ἐτινέχθη οὐδὲ κατέπεσεν· οὐδὲ κατεκχυθήσατο αὐτοῦ ὁ πρὸς ὤραν ἀνδρικός ἐκεῖνος οἶνος· ἀλλὰ θραυσθεὶς ἐναρέτω συμμετρίας, οὐκ εἰς δεύτερον βλαπτικῶς αὐτῷ ἀνεφύη, ἀλλὰ συστατικῶς, ὡς ἡ αὐτοῦ φύσις ἐκ πρώτης καταβολῆς κελευσθεῖσα τέτακται. Διὸ οὕτε εἰς μέθυσον ἐνεγράφη, καὶ τὴν ἐμπνευσθεῖσαν δὲ ἄνωθεν αὐτῷ προφητείαν ἐφύλαξεν ἕως καὶ εἰς τέλος, καὶ τοῖς ἐμοῖς προπάτορσιν ἐγγέγραπται. »

λ'. Ὁρᾶτε, ὦ ἀδελφοί, ὅπως αὐτὸς ὁ Θεός, ὁ ὑπὲρ πάντας κριτής, ὅτι καὶ ὑπέρθεος, κρίνει, καὶ διακρίνει, καὶ οὕτω διαγιγνώσκει, οὐ πρὸς ἀποτομίαν, ἀλλὰ φιλανθρωπίαν ἐξ ἀγάπης πάντως. Τί δὴ οὖν μὴ καὶ ἡμεῖς, εἰς ὄσον ἐφικτὸν, ἐξομοιοῦμεθα τῷ τοιοῦτῳ κριτῇ, ἀλλὰ πρὸς ἀπήνειαν καὶ δικάζομεν καὶ ἀποφαινόμεθα, καὶ τὰ πλείω, ἐφ' οἷς οὐτε πρέπει οὕτε ἄλλως χρῆ, πταίομεν πολλάκις; Ἀλλὰ τις περίστασις παρίσταται βοηθοῦσα ἡμῖν, εἰς ἣν ἀποβλέπων ὁ κρίνων δύναται μὴ καταφάσκειν δεινὰ τοῦ ἀδελφοῦ, μηδὲ ἀπηλεγέως αὐτοῦ καταφέρεισθαι. Τί οὐκ ἐνθυμούμεθα οἱ μάτην κατὰ τῶν ἀναστίων πετροβολοῦντες, καὶ τοὺς ἀθώους λιθάζοντες, τὸν φιλανθρωπότατον ἐκεῖνον λόγον τοῦ εἰπόντος· « Ὅστις οὐχ ἤμαρτε, βαλέτω λίθον ἐπὶ τὸ ἡμικρῆχὸς πρόσωπον; » Μᾶλλον μὲν οὖν τί τοὺς μηδὲν μηδὲ ὀλοῦσθαι ἡμῖν ἐξαμαρτάνοντας ἐβέλομεν καταχωννύειν λίθοις, οὕτε βλάπτοντες ἐκείνους οὐδὲν, ἀλλὰ στεφάνοις καλλύοντες, εἴτε ὁπομονῆς ἕνεκεν, εἴτε καὶ ὅτι πασχουσι καὶ ὀνειδισμοὺς καὶ τὰ ἄλλα, δι' ὧν μακαρίζεται παρὰ τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις τοιοῦτος ἄνθρωπος;

λα'. Ἐμβάθονατε οἱ διὰ τοῦ ἱερογραφικοῦ πελάγους ἐντέχνως νηχόμενοι, καὶ δράξασθε διορατικώτερον τῆς ἐννοίας τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥήματος τοῦ· « Ὅστις οὐχ ἤμαρτε, βαλέτω λίθον ἐπὶ τὸ ἁμαρτωλὸν πρόσωπον. » Μυστήριον τὸ πρᾶγμα ἐκπληκτικὸν ἀληθῶς, καὶ οὐκ ἔστιν ἐξισωθῆναι διάκρισιν ἄλλην πρὸς τὴν ἐνταῦθα προφαινομένην. Καὶ εἰκότως. Θεός τε γὰρ ὑπὲρ ἅπαντα καὶ νοῦν καὶ πράγματα, καὶ Θεοῦ διάκρισις ὑπὲρ ἅπασαν. Ἐδίξαστο ἐπὶ τοῦ ὤμου ἁμαρτίαν κἀνταῦθα ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ὁ ὑπερκάθαρος, ὁ ὑπέρφωτος, ἵνα ἐλεηθῆ τὸ ἁμαρτωλὸν πρόσωπον, ὑπὲρ οὗ ἐλάλησεν. « Ὁ μὴ ἁμαρτῶν, φησὶ, βαλέτω λίθον ἐπ' αὐτήν. » Καὶ πάντως εἶχον ἂν εἰπεῖν οἱ ἀκούοντες αὐθέκαστοι ἐκεῖνοι κριταί, ὅτι « Ἐὰν ὁ μὴ ἁμαρτῶν λίθον ἐγκελεύηται βαλεῖν κατὰ τοῦ πταίσαντος, σὺ δὲ ὡς Θεοῦ υἱὸς ἀναμάρτητος εἶ, ῥίψον σὺ πρῶτος λίθον, καὶ φόνευσον τὴν παράνομον. » Εἰδότες δὲ, ὡς ἐμφράζει αὐτοῖς τὸ στόμα, ὑπαντήσας αὐτίκα στεφῶν ἐν τῇ εἰπεν. ὅτι « Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ Θεός ὢν ἀναμάρτητος, οὐκ ἐπιρρίπτω λίθον ἐπὶ φόνον, καθὼς οὐδὲ ὀδόντα ἐκβαλῶ ἀντὶ ὀδόντος. »

A Operi vero justo, si easus occurrit, etiam omnium Injustissimus manum admovebit. Est autem iterum iniquus, si post illud unum factum, prioribus inharere continuat. Et certe meus ille Noe aliquantulum in principio vino concussus ac turbatus, a lapsu resurrexit, et sicut solida petra stabilitus, non amplius vacillavit neque cecidit, nec adversus eum gloria tum est illud ad horam virile vinum, sed commendabili mensura devictum, non secundo fuit ad lapsum, sed ad sustentaculum, sicut ipsius natura juxta primam originem jussa constituta est. Ideo non inter ebrios inscriptus est, sed inspiratum ei desuper prophetiæ donum custodivit, usque ad finem, ac meis cum avis annumeratus est. »

B 30. Videtis, fratres, quomodo Deus ipse, qui super omnes judex est, quia super omnia Deus, judicet, et discernat, et ita plene cognoscat, non ad duritiam, sed ex charitate prorsus ad humanitatem. Cur igitur et nos, quantum est possibile, non effingimur tali judicij similes, sed ad crudelitatem et judicamus et apparemus, et plerumque, in quæ nec decet nec prorsus oportet, sæpe impingimus? Attamen quædam nobis auxilians præsto est circumstantia, ad quam intuens qui judicat non valet dura loqui contra fratrem neque sæve adversus eum ferri. Cur non in mente revolvimus, nos qui frustra contra insontes lapidem jacimus, et innocentes lapidamus, elementissimum illud verbum dicentis: « Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat? » Vel potius cur eos qui haudquaquam in nos peccaverunt lapidibus obruere volumus, nihil ipsos ledentes, sed coronis exornantes, sive propter patientiam, sive quia patiuntur opprobria cæteraque, quorum gratia talis homo sanctis in Evangelijis prædicatur beatus?

D 31. Altius penetrata, qui per hierographicum mare periclo navigatis, et aliquid assumite perspicacius ex hujus evangelici sententia verbi: « Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat. » Hoc vere stupendum est mysterium, nec cum hic relucente comparanda est alia dijudicatio. Et enim merito Deus super omnia, mentem ac res, est, Deique judicium super omne præstat. Hic etiam super humerum peccatum acceperat, qui tollit peccata mundi, qui purissimus, qui lucidissimus est, ut illius personæ pro qua locutus est, misereret. « Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat. » Omnino dicere potuissent illi qui audiebant sæveri judices: « Si, qui non peccavit, lapidem jacere jubetur in peccatorem, et tu, velut Dei Filius, sine peccato es; jace tu primus lapidem, et iniquam occide. » Scientes autem illum os ipsis obturaturum esse, firmiter extemplo respondentem: « En ego Deus, absque peccato, non jacio lapidem ad occisionem, quatenus nec dentem eruo pro dente, nec oculum effodio

pro oculo, sed modo leniori curabo morbum ejus qui peccavit, quia non ad umbram similis sum vobis, » siluerunt, et incepti pondus sicut et lapis in ipsos recidit. Et ecce vobis Evangelii lapis ipsa margarita, quam ut Evangelii pretiosam, ad lucrum negotiabitur.

ἐπεὶ καὶ λίθου εἶδος τι καὶ ὁ μαργαρος, ὅν ὡς

32. Erat autem ibi victoriosum Salvatoris adversus illos severos judices argumentum a fortiori. « Si enim, inquit, ego qui sine peccato sum, non jacio lapidem in peccatricem, neque vos ergo, nec qui vobis sunt similes, quorum nulli sunt sicut ego propter peccatum quod in vobis est, lapidationem excusabit. Ignoscetis autem in judicando sicut nunc ego quidem ipse manifeste coram vobis incipio dare legem, ego caro factus, ego qui ab æterno pro communi salute tali discretionis usus sum, mei vero apostoli ac præcones, a me suscipientes legem ponent. » Hujusmodi divinum talentum, ad judicium et indulgentiam pertinens, per quod vobis multum erit lucrum, aliquis diceret, superimmensum, si quis forte super quod est immensum inveniri posset.

33. Sed mihi videtur quod, ut ex iis quæ sub oculis sunt animadverto, plerique sumus inhabiles ad administrandum hujusmodi bonum, ob pusillanimitatem quæ nobis inest, alias autem ob examinis defectum in accidentibus, necnon ob suspitionem ac levitatem; cunctos enim dicere, et ob invidiam. E talibus enim quibusdam plerumque causis perficitur præjudicium, cujus effectus est implacabilitas in eis qui non solent etiam ubi non oportet, spiritualiter patrocinari, sed cum severis accusatoribus inveniri. Hi crudeliter exasperati iraque obcæcati, et ideo male videntes, non solum trabes curiose plusquam oportet inquirunt, sed etiam, si quæ forte sit palea fraterna, tanquam in montem Olympicum eam exaggerant. Et ubi sic judicant, cum qui quomodolibet propter aliquam ex natura necessitatem sputit, injuriose conspuere tenent, et qui simpliciter screat, hostiliter screare, in discrete ipsi judicant; unguentorum autem inunctionem pro cæni effusione habent. Non salutavit nos ille quidam transiens: ergo fecit injuriam, aut saltem contemptor est. Obviam factus, non allocutus est, non risit, nec etiam subrisit: ergo nobis inimicus est. Talis hunc et illum benigne suscepit et amplexus est: nostri vero non meminuit: ergo hujusmodi hostilis, nec hospitalis, nec allabilis est. Quidam a nobis paululum offensus contra nos loquitur: ergo maledicus et litigiosus et contentiosus. Papas heri percussus a nobis in maxillam, deinde fugæ deditus, et hodie rogatus ut maxillam vertat alteram, retrocedit et renuit præbere maxillas ad accipiendam, nobis plaudentibus et lætantibus ac ridentibus, sonoram alapam: ergo talis homo præscriptionis evangelicæ transgressor est ac memor injuriarum. Loquimur, et audit: ergo dolosus, et ideo attentus

οὐδὲ ὀφθαλμὸν ἐξορύξω ἀντὶ ὀφθαλμοῦ· ἄλλως δὲ ἡπιώτερον θεραπεύσω τὴν νόσον τοῦ πταίσαντος, ὅτι μηδὲ τῆς σκιάς ἐγὼ εἶμι καθ' ὑμᾶς, » εἰρήνησαν καὶ τὸ τῆς ἀμηχανίας βάρος ἔσα καὶ λίθος ἐρρίφη ἐπ' αὐτούς. Καὶ ἰδοὺ ὑμῖν λίθος οὗτος Εὐαγγελίου, θαρρῶ δὲ φάναί· ἀσφαλῶς, καὶ μαργαρος, εὐαγγελικὸν πολυτίμητον εἰς κερδαλεότητα ἐμπορεύ-

λβ'. Ἦν δὲ ἄρα ἐνταῦθα τὸ νικητικὸν τοῦ Σωτῆρος ἐπιχείρημα κατὰ τῶν αὐστηρῶν ἐκείνων κριτῶν ἐκ τοῦ μείζονος. « Εἰ γάρ, » φησὶν, « ἐγὼ ὁ ἀναμάρτητος οὐ βάλλω λίθον κατὰ τῆς ἀμαρτωλοῦ, οὐδ' ἄρα ὑμεῖς καὶ οἱ καθ' ὑμᾶς. οἱ μηδένας πρὸς ἐμὲ διὰ τὸ ἐν ὑμῖν ἐφάμαρτον, ποιήσετε τὸ ἐν ἐφέσει λίθασμα· συγγνωμονήσετε δὲ δηλονότι εὐεπηθόλως κατὰ διάκρισιν, ὡς νῦν μὲν ἐγὼ αὐτὸς ὀφθαλμοφανῶς ἐνώπιον ὑμῶν κατάρχομαι νομοδοτεῖν, σαρκοφύρος ὢν, ὃ καὶ ἐξ αἰῶνος ταύτῃ χρώμενος ἐπὶ σωτηρίᾳ κοινῇ· οἱ δὲ ἐμοὶ ἀπόστολοι καὶ κήρυκες ἀπ' ἐμοῦ λάβόντες νομοθετήσουσι, » τοιοῦτον καὶ τοῦτο θεῖον τάλοντον, τὸ κατὰ διάκρισιν καὶ συγγνώμην, δι' οὗ πολὺ τὸ κέρδος ὑμῖν ἔσται, εἴποι δ' ἂν τις, ὡς καὶ ὑπεράπειρον, εἴ τί που ἔστι λογιστέυσασθαι ὑπὲρ τὸ ἄπειρον.

λγ'. Ἀλλὰ δοκῶ μοι, ὡς, ἐξ ὧν βλέπων κατανοῶ, ἄτεχνοί ἐσμεν οἱ πολλοὶ μεταχειρῆσθαι τὸ τοιοῦτον καλὸν διὰ μικροψυχίαν τὴν ἐν ἡμῖν, ἔστι δὲ οὗ καὶ διὰ τὸ ἐν τοῖς συμπύπτουσιν ἀνεξέταστον, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ καχύποπτον καὶ ἐλαθρὸν, ὁκνῶ γὰρ εἰπεῖν, ὡς καὶ διὰ τὸ φθονερὸν. Ἐκ τοιοῦτων γὰρ τινῶν ὡς τὰ πολλὰ αἰτιῶν ἀποτελεῖται τὸ ἀδιάκριτον, οὗ ἀποτέλεσμα τὸ ἀσύγνωστον παρά γε τοῖς μὴ πεφυκόσι καὶ συνηγορεῖν, ἔνθα μὴ χρεῶν, πνευματικῶς, ἀλλ' ἐν ἀποτόμοις κατηγόροις ἀεὶ τάττεσθαι· οἱ δεινῶς ἐμπικραινόμενοι, καὶ θυμῷ σκοτούμενοι, καὶ οὕτω παραβλέποντες, οὐ μόνον δοκοῦς πλέον τοῦ δέοντος περιεργάζονται, ἀλλὰ καὶ, εἴ τί που κέρφος ἀδελφικόν, ὡς εἰς ὕρον ὀγκοῦσιν Ὀλύμπιον. Καὶ που δόξαν οὕτω, τὸν μὲν ὀπωσοῦν πτόοντα κατὰ τι ἐπαναγκάζον ἐκ φύσει λογίζονται καταπτύειν ἐφουβριστικῶς, τὸν δὲ ἀπλῶς χρεμψάμενον καταχρέμπτεσθαι, ἀδιακρίτως αὐτοὶ κρίνοντες· τὸ δὲ κατασταλάζεσθαι στακτοῖς μύροις εἰς βορβόρου ἐπιχυσὶν τίθενται. Οὐ προσεκόνησεν ἡμᾶς ὁ δεῖνα παρερχόμενος· ὕβρισεν ἄρα, ἢ ἀλλὰ καταφρονητικῶς διάκειται. Συνηνητικῶς οὐ προσφθέγγετο, οὐκ ἐγένετο, οὐδὲ γοῦν ἐμειδίασεν· ἐχθρὸς ἄρα ἐστὶν ἡμῖν. Ὁ δεῖνα τόνδε καὶ ἐκεῖνον φιλοφρονησάμενος καὶ δεξιωσάμενος, ἡμῶν οὐκ ἐμνήσατο· ἄφιλος ἄρα ὁ τοιοῦτος καὶ ἄξενος καὶ οὐκ εὐπόλητος. Ὁ δεῖνα ἡρέμα παρ' ἡμῶν ὑβριζόμενος ἀντιλαλεῖ· βλάσφημος ἄρα ἐστὶ καὶ ἐριθευτικὸς καὶ φιλόνηκος. Ὁ παπᾶς τυφθεὶς παρ' ἡμῶν ἐναγχος τὴν παρειάν, εἶτα ἐκδραμῶν, καὶ σήμερον ἀπαιτούμενος καὶ τὴν ἐτέραν στρέψαι, ἀνὰ πόδα χωρεῖ, ὁκνῶν φυσᾶν τὰς γνάθους εἰς ὑποδοχὴν ψοφώδους βεπίσματος, ἐπὶ κρότῳ καὶ ἡμετέρας χαρᾶς καὶ γέλωτι· παραβάτης ἄρα τῆς εὐαγγελικῆς παραγγελίας ὁ ἄνθρωπος καὶ μνησίκκος. Λαλοῦμεν, καὶ ἀκούει· δόλιος ἄρα, καὶ

διὰ τοῦτο προσεκτικὸς. Ἐγχειροῦμεν ζημιουῶν Ἐκκλησίαν (θετέον γὰρ οὕτω εἰπεῖν), ὁ δὲ ἀντέχεται καὶ ἀνθίσταται· ὁξὺς ἄρα καὶ ἀφιλάδελφος καὶ οὐδὲ εὐαγγελικὸς ἐστίν. Ἡ γὰρ ἂν τῷ θέλοντι λαβεῖν τὸ αὐτοῦ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα προσαπεδύσατο. Καθίζομεν λόχους· ὁ δὲ προορᾶται αὐτοῦς, καὶ οὕτω διαφυγγάνει τὸν ὄλεθρον. Περιέργος ἄρα καὶ περινενοημένος ἐστίν. Ἀπειλοῦμεν, μορμολυττόμεθα, ἐκφοδοῦμεν· ὁ δὲ περιφρονεῖ, καὶ πού καὶ ἀνταπειλεῖται. Θρασύς ἄρα ἐστί. Κατατοξαζόμεθα, σφενδονῶμεν, ἐπαφίμεν αἰγανέας καὶ δόρατα· ὁ δὲ καὶ θωρακίζεται, καὶ πού καὶ σύμμαχον προκαλεῖται τινα. Τυλμητίας ἄρα ἐστὶ καὶ ὀχληρὸς. Δικαιολογεῖται συκοφαντούμενος· ἀντιλογικὸς ἄρα ἐστίν. Ἀστράπτομεν κατ' αὐτοῦ· ὁ δὲ μύων τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐ διδίδεται, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀστραπὴν μηχανᾶται τι αὐτὸς θεράπευμα ὀψεως· μελετητικὸς ἄρα ἐστὶ καὶ σκεπτικὸς. Ἀκούων δεινὰ πολλάκις, ἴσταται ἐνεὸς ὑπουργὸς ἄρα ἐστὶ καὶ ἐνδόμυχος.

λδ'. Τί φατε, ὦ τοιοῦτοι κριταί; Οὐκ οἴδατε, ὡς ἀδιάκριτά ἐστι ταῦτα πάντα, καὶ λογισμοῦ ἀσκέπτου γνωματεύματα, ἐν οἷς οὐδεμία ἐστὶ γνῶσις ἐπιστημονική. Ἄγε δὴ, ἐρωτήσω τοὺς, ὡς εἴρηται, γνωματευομένους· καὶ, εἰ δύνανται, ἀποκριθῆτωσαν, καὶ ἀθωωσάτωσαν σφᾶς αὐτοῦς, ἐφ' ἧς ἀδιακρίσιος ἀλλίσκονται. Ἔστιν, ὦ χρῆστοι τὴν κρίσιν, εἴτ' οὖν κατάκρισιν, ἀποκωλύσαι τὴν φύσιν τοῦ μὴ ποιεῖν τὸν ἄνθρωπον ἢ πτεῖν ἢ χρέμπεσθαι; Εἰ δὲ σὺ κατὰ σοῦ τὸ πάθος, ὦ οὗτος, γίνεσθαι κρίνεις, τοῦτό ἐστι τὸ παρὰ σοὶ ἀδιάκριτον, ὡσπερ καὶ τὸ μυρίζεσθαι μὲν διὰ τινος, δοκεῖν δὲ βορβόρη χραίνεσθαι, καὶ τὸ μὴ προσκυνεῖσθαι μὲν πρὸς τινος ἀπλοῦκευομένου, ἐγκρίνειν δὲ αὐτὸ εἰς ὕβριν καὶ παύνησον. Τί δὲ ἀλλὰ ἀνάγκη τῷ ἀνθρώπῳ ἐγκριτεῖ ποθεν τοὺς συναντῶντας εἰκῆ καὶ μάτην προσλαλεῖν καὶ προσγεῖλαι ἄκαιρα; Ὁ δὲ δώτη μὲν διδοὺς, ἀδώτη δὲ μὴ διδοὺς, ἔχει ἂν ποθεν ψόγην δίκαιον, οὐ μενοῦν, εἴπερ εὐδιάκριτον ἔχει διαγνώμην. Μάλιστα μὲν οὖν καὶ διδοὺς τις ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε, γελασθεῖη ἂν, ὡς ἢ παρὰ τὸ θεῖον φιλότιμος, ἢ μεταχειριστικὸς καὶ πραγματευτικὸς. Τίς δὲ ὑβρίζόμενος οὐ λαλήσει πρὸς σωφροσύνην, ἐὰν φρονῆ;

λε'. Ἀλλὰ χρὴ πάντως ἀνέχεσθαι καὶ σιωπῆν τὸν περιωβριζόμενον, καὶ μάλιστα τὸν παπᾶν (θεοῦ λέγεις ἀνοχήν), ὡσπερ καὶ τὸν βραπιζόμενον καὶ ἀλγοῦντα μὴ ἐκκλίνειν τὸν εἰς αὐτὸν πλημμελοῦντα. Φράξομεν, ὡς οἱ ἀδιάκριτοι βούλονται, τοῖς λαλοῦσι τὰς ἀκοῆς, αἷς ἢ φύσις πύλας οὐκ ἐπέθηκεν· ἀλλὰ ζημιούμενοι χαρισόμεθα, ἐλλοχώμενοι δὲ περιπεσοῦμεθα τοῖς ὀλοθρευταῖς ἐκούσιον ἐς ὄλεθρον. Καὶ εἶημεν ἂν μωροὶ, οὕτω ποιῶντες, καὶ μεμπέτοι καὶ τυτῆς ἀδιάκριτοις αὐτοῖς, ἐὰν τοιοῦτοι ἀπεκθαίνομεν, ὡς ἢ ἀναίσθητοι ἢ ἡλίθιοι. Πάσχοντες δὲ ἀπειλὰς καὶ πολέμους, οὐ θωρακισόμεθα, οὐ κατάπρακτοι γενώμεθα, οὐ προσλαθιώμεθα καὶ τὴν δυνατὴν ἐπικουρίαν· ἀλλὰ τὰς χεῖρας δήσαντες, καὶ κατακύψαντες, ὁ δὲ λέγεται, εἰς καμάρωμα, ἐκπεσοῦμεθα

A Ecclesiam lædere conamur (supponendum est enim illa loqui), ille vero obsistit et adversatur: ergo violentus, et fratrum non amator, et Evangelio contrarius est. Aliter enim volenti rapere pallium ipsius, exuens quoque tunicam, cederet. Insidias ponimus, ipse vero prævidet eas et ita fugit interitum: ergo curiosus et nimis circumspectus est. Minamus, expavescimus, terrificamus; ille vero despicit aut forte minas minis opponit: ergo ferox est. Arcum tendimus, fundam torquemus, jaculum et sagittam projicimus, ipse vero thorace munitur et forte quemdam advocat auxiliatorem: ergo audax ac turbulentus. Judicio contendit calumniam passus: ergo contradictor est. Fulguramus adversus illum: ille vero claudens oculos non terretur, sed et post fulgurationem invenit ipse quoddam remedium visus: ergo meditabundus et speculativus est. Sæpe dura audiens, mutus permanet: ergo subdolanus est atque dissimulatus.

34. Quid dicitis, hujusmodi iudices? Non videtis, quod indiscreta sunt hæc omnia, temerariæque cogitationis sententiæ, in quibus nulla est juxta scientiam cognitio. Age ergo, interrogabo istos, ut dicitur, sententiosos. et, si possunt, respondeant, et ab indiscreto iudicio, quo convincuntur, se liberent. Numquid, o boni ad iudicandum, sive potius ad condemnandum, natura prohiberi potest ne faciat hominem vel exspuere vel exscreare? Si vero contra te, o hujusmodi, hanc affectionem fieri iudicas, hoc est a te discretionis defectus, quemadmodum si quis unguenta perfunderetur, crederetur autem inungi cæno; vel si quis simpliciter non salutarer, et iudicaretur ad injuriam et ludum hoc facere. Quænam autem de cætero necessitas homini, sicunde fuerit, cum obviantibus frustra vaneque loquendi, et intempestive ridendi? Qui vero datori dat et non danti non dat, unde justam haberet reprehensionem? non certe, siquidem discretivam habet deliberationem. Potissime quidem igitur ille qui daret simpliciter et ut accidit, irridetur, tanquam vel ultra necesse magnificus, vel administrativus, vel negotiosus. Quis autem injuriam passus, non loqueretur cum sapientia, si sapit?

35. Verum oportet omnino patienter sustinere silereque injuriis onustum, et præsertim papam (Dei dicis tolerantiam), quemadmodum ei percussus et afflictus, non effugere peccantem in ipsum, Observabimus, ut temerarii volunt, loquentibus aures, quibus natura portas non imposuit, sed læsi gratias habebimus; insidiis autem circumdati, in manus exterminatorum ultro incidemus ad interitum. At essemus stulti, sic facientes, et illis etiam irridendi temerariis, si tales nos præberemus, ut stupidi vel insani. Sustinentes autem minas et bella, non thorace muniemur, non cataphracti erimus, non potens assumemus auxilium, sed manibus ligatis, et, ut dicitur, in testudinem inclinati, capite excidemus. At reputarem occi-

sores nostri, vel saltem de nostra ruina sententiam ferentes; calumniator autem ut vera loquens honorifice salutaretur. Res non est omnibus facilis. Non autem alias ex agredientibus omnimodo custodimus: sed male audientes, ex necessitate per maledictionem respondebimus, et meretricie, quæ non licent nec conveniunt, garrimus. Sapientium nec istud est, recta ratione dum aliquis dirigitur.

36. Hortor igitur eos qui sine discretionem sunt ut a scribendo judicandoque, sicut ipsis placet, desistant, contentur autem imitari pictores qui fingunt in accuratos characteres, quos non esse falsos certum est, nec non iudices sedulos ac proinde rectos, ut quoque Deus similibus eos officiat iudiciis. Quod si conjecturaliter, et secundum quamdam verisimilitudinem, et deductionem ex principiis male cognitis, dispositiones eorum qui nobis noti sunt, modificari volumus, et discretionem ad ignoscendum non afferimus, recedet a nobis quidquid sociale est, quidquid proinde politicum, quidquid amore mutuo fundatum; et tandem oportet unumquemque nostram, ut cum hominibus non sit, petere solitudinem, cum corvis errare quoriam, aut saltem in mundo non esse, sed trans Oceanum migrare.

37. Et hæc quidem de notioribus qui commune sal gustaverunt et tamen simul nimis extranei devenerunt. Si vero quis nullum principium vel initium cognitionis habens, nec hominis vitam aut virtutes aut opera mala sciens, hominem iudicat, inquisitionem negligit, condemnat, et protinus vult ipsi rationem imponere, ad huiusmodi hominem nullum habeo sermonem, nec modo propositum talentum homini tali subicio. Ipse enim prorsus est ignarus dijudicandi, nec sensu sanus. Ideo non aliquid lucri faceret mihi, nec per me, meo Domino cujus sum thesaurarius. Verum ipse quidem alium inquirat numularium: ego vero Dei thesaurum exhauriam in manus hominem scientium illi adhærere ipsiusque voluntatem facere, non autem intente prosequi iudicium malum, ut etiam donum æstimetur illud divinum ideoque non abijciendum.

38. Habere commendandum vobis et aliud talentum, hoc est jejunii, quod nostrum auspicamur primitivum nutritorem, præclarum germen, quod primus paradisi edidit, cui fortiter inherentes generis auctores non exinde expulsii fuissent, per quod genus humanum, si velit, huc revertitur. Hoc enim amat in eodem reducere filios Adam, ut ibi cum illis degat, ubi primum constituti sunt; sed præsertim in ipsum cælum, ubi plurimum est ipsi participationis, in quod exaltat eos qui, per ipsius amorem, elevationem ipsi convenientem, id est, celestem, ambiunt.

39. Ubi enim alibi spiritualis apathia, quam sibi proponit jejunium, nisi in cælo sanctissimisque ordinibus illi degentibus? An enim aliquis putat alium esse jejunii scopum, præterquam in mente

τῆς κεφαλῆς. Καὶ λογισθῆμεν ἂν ἢ αὐτοφόντα, ἢ ἄλλα κατεγνωκότες ἡμῶν αὐτῶν ἀπώλειαν· ὁ δὲ συκοφαντῶν προσηκνηθήσεται ὡς ἀληθῆ λαλῶν. Οὐκ εὐκὸλον ἅπασι τὸ πρᾶγμα. Οὐ φυλαξόμεθα δὲ καὶ ἄλλως παντοίως ἐκ τῶς κατεπιχειρούντων· κακῶς δὲ ἀκούοντες ἀντιβλασφημησομεν ἐκ ἀνάγκης, καὶ πορνικῶς φλυαρήσομεν, ἃ μὴ πρέπει καὶ οὐκ ἔξῃστι. Φρονούντων οὐδὲ τοῦτο, ἕως ὀρθῶ λογισμῶ τις διοικῆται.

λζ'. Παρακαλῶ οὖν ἀφεῖσθαι μὲν τοὺς ἀδισκρίτους τοῦ, ὡς αὐτοῖς δοκεῖ, γράφειν καὶ κρίνειν ἀμιλλᾶσθαι δὲ εἰς ἴσον ἔρχεσθαι καὶ ζωγράφους βάπτουσιν εἰς ἀκριβεῖς χαρακτῆρας, οὓς οὐκ ἔστι ψευδεπιγράφους εἶναι, καὶ κριταῖς ἐξεταστικοῖς καὶ οὕτως ὀρθοῖς, ἵνα καὶ ὁ θεὸς αὐτοὺς παραβάλλῃ ὁμοίαις κρίσεσιν. Ὡς εἴ γε σταχαστικῶς καὶ κατὰ τινὰ εὐχολογίαν καὶ ὑπόνοιαν ἐκ παρακούσματος ἐπιβάλλειν ἐθέλομεν ταῖς τῶν γνωρίμων ἡμῶν διαθέσσει, καὶ οὐ διακρίνομεν, ὡς καὶ συγγνωμονεῖν, οἰχθήσεται ἄρ' ἡμῶν τὸ κοινωνικόν, καὶ οὕτω πολιτικόν, καὶ φιλάλληλον· καὶ χρὴ τοῦ λοιποῦ ἕκαστον ἡμῶν ἐρημάζειν, ὡς μὴ μετ' ἀνθρώπων εἶναι, ἀλλὰ πού κατὰ κοράκων ἀποπλανᾶσθαι, ἢ ἀλλὰ μὴδὲ ἐν κόσμῳ εἶναι, ἀλλ' ἐξωκεανίεσθαι.

λζ'. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν γνωριμωτέρων, οἳ καὶ κοινοῦ ἄλλοις ἔγεύσαντο, καὶ ἄλλως ὁμοῦ ἦλθον ξενικιώτερον. Εἰ δὲ τις μηδεμίαν ἔχων ἀφορμὴν ἢ ἀρχὴν γνωριμότητος, μηδὲ εἰδῶς ἀνθρώπου ἢ βίον ἢ ἀγαθοπραξίας ἢ κακῆς ἐνεργείας, κρίνει ἄνθρωπον, οὐδ' ἠκριθῆσάτο, καὶ κἀνακρίνει, καὶ αὐτίκα ἐθίλει καὶ εὐθύναι αὐτῶ ἐπιφέρειν, οὐδεὶς μοι πρὸς τὸν τοιοῦτον λόγος, οὐδὲ τὸ προτεθὲν ἄρτι ταλαντον τῶ τοιοῦτω ἀνθρώπῳ προβάλλομαι. Αὐτὸς γὰρ παντελῶς ἀμαθῆς διακρίνειν, καὶ οὐδὲ καθαρὸς ἐχέφρων· διὰ οὐδὲ πραγματεύσεται ἂν τι κέρδος ἐμοῖ, καὶ δι' ἐμοῦ τῶ ἐμῶ Δεσπότη, οὐ θησαυροφυλάξ ἐγώ. Ἄλλ' αὐτὸς μὲν ἐρευνᾷται δανειστὴν ἕτερον· ἐγὼ δὲ τὴν γάζαν τοῦ θεοῦ ἐκκενώσω ἀνθρώποις εἰδῶσιν ἐπιστρέφουσθαί αὐτοῦ καὶ ποιεῖν τὸ αὐτοῦ θέλημα, οὐ μὴν ἀτενῶς ἀντέχεσθαι τοῦ καταγνωμονεῖν, ὡς καὶ δῶρον ἔγγεισθαι αὐτὸ βεῖον καὶ οὕτως ἀναπόδλητον.

λθ'. Ἐχω παραθεῖναι ὑμῖν καὶ ἄλλο τάλαντον, τὸν « τῆς νηστείας, » ἧς ἐναρχόμεθα τῆς ἀρχηγόνου ἡμῶν τιθηνοῦ, τοῦ καλοῦ βλαστήματος, ὁ πρῶτος ὁ παράδεισος ἐξέφυσεν, οὐπὲρ οἱ γενάρχαι ἀντεχόμενοι ἐγκρατῶς οὐκ ἂν ἐκεῖθεν ἀφωρίσθησαν, δι' οὐ καὶ πάλιν τὸ ἀνθρώπινον φύλον ἐπανέρχεται εἰς ἐκεῖνον, εἴπερ ἐθέλει. Φιλωνεικεῖ γὰρ αὕτη ἐπανάγειν αὐθις εἰς τὴν Ἑδὲμ τοῦς τοῦ Ἀδάμ, ἵνα ἐκεῖ συνδιάγη αὐτοῖς, ἐνθα τὴν ἀρχὴν ἐτάχθησαν· μάλιστα μὲν οὖν εἰς οὐρανὸν αὐτὸν, ὅπου καὶ τὸ πλεῖον τῆς μετνοσίας ἐστὶν αὐτῆ, εἰς ὃν ἀνάγει τοὺς ἐν τῇ φιλεῖν αὐτὸν ἐφριμένους τοῦ αὐτῆ πρέποντος ἀνυψώματος, τοῦ κατὰ οὐρανόν.

λθ'. Καὶ ποῦ γὰρ ἄλλοθι ἀπάθεια νοερά, ἢ τῆς νηστείας πρόησις, ἀλλ' ἢ ἐν οὐρανῶ καὶ τοῖς ἐκεῖ ἀγιωτάτοις τάγμασιν; Ἡ γὰρ αἰεταὶ τις ἕτεροῖον εἶναι τῇ νηστείᾳ σκοπὸν, ὅτι μὴ τὸ εἰς νόας ἀπολε-

πτῦναι τοὺς νηστευτάς, καὶ εἰς ἀπάθειαν ἀποκα-
 ταστῆσαι, εἰ καὶ οἱ ἐν ἡμῖν μόγις τὴν μετριοπάθειαν
 κατορθοῦσιν; Ἀγγελικοῖον γὰρ ἡ νηστεία τρόπον
 τινά, οἷς διὰ ἰσαγγέλου βίου εἰς ἀπόχρημα νοῦν
 ἀπολεπτύνειν προτίθεται τὸν νηστεύοντα, εἰς καὶ
 ἐκεῖνος ὡς ἐπιπολὺ διὰ τὸ κάτω βρίθον τοῦ σώματος
 καὶ γεῶδες ἀπροσφυῶς ἔχει τῇ τοιαύτῃ τῆς νηστείας
 προθέσει. Οἰκεία τοίνυν καὶ παραδείσῳ καὶ οὐρανῷ
 ἡ νηστεία, καὶ δύο οὗτοι τόποι πατριῶται αὐτῇ
 καταγωγῆι, φιλαι τῇ Θεῷ φυγῶν ἀναπαύσεις,
 ἀπρόσβατοι δαίμοσι διὸ καὶ ἀμφοῖν τούτων ἐγκα-
 θιστῆν ἡ νηστεία βούλεται τοὺς καλῶς αὐτῇ χαίροντας
 καὶ κατὰ σκοπὸν ὀρθόν, ὅς εὐδοῦται διὰ μόνης
 ἀγάπης.

μ'. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ τῆς νηστείας καλὸν μέταλλον
 ἀνεπίμιχτόν ἐστι τοῖς ἀγαπητικοῖς χρυσαῖς εὐρή-
 μασιν· ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἀνακέκρται
 καθὰ καὶ τοῖς πρὸ αὐτῆς. Καὶ οἶδαμεν πάντες,
 ὅσοις μέτεστι τοῦ εἰδέναι, ὅτι διὰ νηστείας ἀγάπη
 περιγίνεται ἡμῖν, οὐ μόνον ἡ, ὡς ἂν τις εἴποι,
 ἐγκάθετος, ἀλλὰ καὶ ἡ μεταβατικῆ, ἡ καὶ ἄλλως
 φράσαι, ἡ αὐτοπαθῆς καὶ ἀλλοπαθῆς. Λέγω δὲ
 ἐγκάθετον μὲν καὶ αὐτοπαθῆ ἀγάπην τὴν ἐμπεριω-
 ρισμένην τῷ νηστευτῇ αὐτῷ ἐκείνῳ καὶ μόνῳ.
 Τοιοῦτος δὲ ὁ καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι τῇ ἐν Θεῷ
 κατοικῶν, καὶ ἐν ἐρημίᾳ διάγων, ἐν ἧ μόνος αὐτὸν
 ὁ Κύριος ἐπισκέπτεται. Ὁ τοιοῦτος γὰρ ἑαυτῷ μον-
 ναχοῦ ἐγκαθημένην ἔχει τὴν ἀγάπην, καὶ αὐτὸς μόνος
 πάσχει τὸ τελειοποιῶν τοῦτο πάθος, οὐκ ἐξαπλῶν τὰς
 τῆς ἀρετῆς ἀκτῖνας εἰς λάμπριν καὶ ἄλλοις, ὡς οὐδὲ ὁ
 ἥλιος, ἐν ὅσῳ κρύπτεται ὑπὸ γῆν.

μα'. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ἐγκάθετος καὶ αὐτοπαθῆς
 ἀγάπη, ὡς τύπῳ φάναι καὶ παχυλῶς· ἡ δὲ μετα-
 βατικῆ καὶ ἀλλοπαθῆς οὐ περιγράφει τὸ αὐτῆς καλὸν
 εἰς τινα ἕνα, πλατύνει δὲ αὐτομερίζουσα εἰς κοινόν,
 καθ' ὅσον οἶόν τέ ἐστιν. Ὁ γοῦν μὴ λαθηάνων
 ἀνθρώπους τησευτῆς, μηδὲ προθέμενος ἀναχωρη-
 τικῶς βιοῦν, καὶ οὕτω μὴ μόνον ἀνθρώπους, ἀλλ',
 εἰ δυνατόν, καὶ αὐτὸν ἥλιον ἀποκρύπτεσθαι, φαίνειν
 δὲ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ κατ' αὐτὸν φῶς ἐν τῇ τοῦ βίου
 σκοτίᾳ, καὶ οὕτω περίθλεπτος εἶναι, εἰς τὸ θειώτερον
 τῆς ἀγάπης ἀπονεύει, καὶ εἰς πλεόν ἐξομοιοῦται τῇ
 Θεῷ. Καὶ γὰρ τοι καὶ ὁ Θεὸς οὐκ ἀρκεῖται στρογγυλ-
 λόμενος εἰς ἑκατόν καὶ σφίγγων καὶ στενοχωρῶν τὸ
 αὐτάγαθον, ἀλλ' ἐξαπλοῖ ἐπεκτείνων· καὶ οὕτω
 πληθύνει τὰ εὐεργετούμενα ὡς ἐκάστοτε· ὅτι μηδὲ
 ἐπάύσατο, οἷα καθάπαξ ἐνεργήσας, ἀλλὰ καὶ ἕως ἄρτι
 ἐργάζεται.

μβ'. Καὶ, οὕτω μὲν ἡ νηστεία κρᾶμα χρύσειον
 ἀλλοίων τέ ἐστιν ἀρετῶν καὶ ἀγάπης αὐτῆς, δι' ἧς
 καὶ τὸ ἀπαθὲς μὲν τῶν τισι νηστευτῶν περιγίνεται,
 εἰς πλεόν δὲ γε τὸ μετριοπαθές. Καὶ ἐστι μακαριώ-
 τaton μὲν ἐκεῖνο κατορθούμενον, ὅτε τις δευλαδῆ ἐς
 τοσοῦτον ἀνδρείος γένηται καθὰ παθῶν καὶ ἀπρόσμα-
 χος, ὡς μηδὲ τολμᾶν ἐμπαθῆ λογισμὸν προσβάλλειν
 αὐτῷ, μηδὲ κατορχεῖσθαι αὐτῷ τὸν ἐπιστατοῦντα
 τοῖς τοιοῦτος δαίμονα. Διάκειται γὰρ ὁ τοιοῦτος
 ἄνθρωπος πρὸς τὰ πάθη, ὡς εἰ καὶ ἠγνόει, τί ποτέ

A expeditos reddere jejunantes, et absque passio-
 nibus efficere, licet qui sunt in nobis vix in passio-
 nibus moderantiam consequantur? Namque jeju-
 nium aliquo modo simile facit angelis, quantum
 per vitam angelicam ad veram mentis tenuitatem
 conducit jejunantem, licet ille plerumque per de-
 clive ac terrestre corporis, tali jejunii proposito
 naturalem habeat contrarietatem. Proprium est
 ergo paradiso caeloque jejunium, et ista duo loca
 sunt ipsi patrii portus, amabiles Deo, animarum
 requies, inaccessi dæmonibus; ideoque duobus illis
 jejunium constituere vult eos qui pulchre, juxta-
 que rectum scopum, qui sola bene dirigitur chari-
 tate, ipso lætantur.

B 40. Nec enim pulchrum jejunii metallum eum
 charitatis aureis non commiscetur inventis; sed
 et istud bonum ipsi, sicut et ipsum præcedenti-
 bus, admiscetur. Scimus omnes, quibuscunque
 datur scire, charitatem in nobis a jejunio generari,
 non solum eam, quæ, ut ita dicam, inhærens est;
 sed et transgredientem, vel, ut aliter loquamur,
 eam quæ ad se tendit et eam quæ ad alios exten-
 ditur. Dico autem insidentem et ad se tendentem
 charitatem quæ ad jejunantem, eumque solum, cir-
 cumscribitur. Talis est ille qui seorsum in spe Deo
 inhærente constituitur, et in eremo vitam agit, ubi
 solus cum Dominus considerat. Hic enim solitarie
 charitatem habet in se insidentem, et ipse solus
 illam perficientem sentit affectionem hujus virtutis
 radios ad lucendum aliis non expandens, sicuti nec
 sol, quantum sub terra conlegitur.

C 41. Talis est quidem charitas, ut typice breviter-
 que loquar, insidens et sibi sentiens. Illa vero
 transgrediens et ad alios aspirans, sui bonum non
 circumscribit ad unum quemdam, sed ad commune,
 quodcumque sit et qualecunque, distributiva expan-
 dit. Hic ergo qui non homines lælet jejunans, nec
 sibi proposuit anachoretice vivere, et ita, non tan-
 tum hominibus, sed etiam, si possibile foret, et
 ipsi soli absconditus esse, manifestare vero propo-
 suit tum semetipsum, tum quod in se est lumen,
 in vilæ tenebris, et ita conspicuus esse, ad id, quod
 virtutis est divinius, et quod Deo magis propin-
 quat, tendit. Etenim Deus non contentus est pro-
 prium bonum, comprimens et coarctans, in semet-
 ipsum conglobare, sed expandens evolvit illud; et sic
 D quasi perpetuo benefacta multiplicat: nam haud
 quievit quia semel operatus est, sed usque nunc
 etiam operatur.

42. Et ita quidem jejunium aurea scala est et
 cæterarum virtutum et ipsius charitatis, qua qui-
 dem jejunantium aliquibus apathia generalur, sæp-
 tus autem passionum moderatio. Et est quidem
 ille felicissimus successus, quando quis adeo con-
 tra passiones sit et invictus, ut non audeat illum
 læcessere turbata ratio fortis nec illi insultare qui
 talibus præest, diabolus. Ad passiones enim talis
 homo se habet, quasi non cognosceret quid sit
 malum, et quasi non esset homo subjacens passio-

nibus. Et ita quidem illic revera felicissimus est : A felix autem etiam est posterior, qui luctatur quidem et agitur, sed non dejicitur; pugnat quidem adversus animæ turbinem, sed superest et strangulat veluti Samson leonem, et quasi super aspidem et basiliscum ambulat, et non mentitur hominem vere fortem, ipse, juxta proverbium, violentus, rapiens virtutem, pancraticè quidem debellans, victus autem nunquam decidens. Prior quidem vere rex adversus passiones est, posterior autem subregulus. Ideo et ille rationem non habet reddendam : de quo enim ab illo ratio requireretur, qui nihil Deo displicens agit? Hic autem haberet forte rationes, ut videtur, tali regi reddendas, quasi non cito potius victoriæ, vel legem athleticæ transgrediens, quando non juxta discretionem operatur, B cujus discretionis fines sunt qui non recte attingunt, cum jejunantes a canonibus diriguntur. Perficit autem et in ipsis talem discretionem charitas erga fratres. Hac enim semetipsum regulans quæ moderationem erga se et circumstantes se adhibet, invictus egredietur athleta, partim quidem paululum cedens, partim vero vim adhibens; et sic ipse quoque bonum rapiens; ita ut qui sine passione est, ignoret, simplicitatis causa, quid peccatum aut peccare sit; qui vero moderationem in passionibus habet, scienter quidem ex regula boni, quid non sit bonum etiam cognoscat, sed vi regnum cælorum rapiat.

43. Sic constituto nobis et isto negotio, superadjicio de precatione talentum, atque de plenissima talentum misericordia. Superius enim aliquid C breve de hujus nummulo proposuimus. Horum autem duorum talentorum illud quidem tendit ad ipsum Deum, ad quem ascendere bonæ preces ostendunt; hoc autem ad illius fratres, qui nobis minimi videntur, sed aliter apud Deum adstant, a quibus etiam nostræ preces ad illum trajiciuntur.

44. Mystrium exprimo vobis sacerdotale, in quo seorsum peccantes, cum sacra facimus, rogamus ut Dominus protegat eos qui pauperum quoque recordantur, ita ut precationis hora illos assumens, quotquot fratrum ejus meminerunt, ad Deum coram ipsius sanctissimo throno sistat. Qui vero tales non sunt non illic appropinquant. Janitores ergo sunt et confidentes patroni, Dei servi tales ipsius fratres. D Utendum est igitur his mediatoribus in his quæ sunt ad salutem; non gratuito, sed juxta retributionem, quæ a Deo venit. Quæcumque enim fratres accipiunt; etiam cum Deo partiuntur; exinde gratiam ille retribuit, propria lege coactus ad remunerationem. Manifestum est autem charitatem, quæ talia bona perficit, in his quoque partem habere.

45. Neo igitur aliquorum gratia, precatio sanctificatur iis qui non diligunt, nec misericordia. Considerandum autem est, fratres, quod vobis misericordiam propono, non qualemcumque, sed

ἔστι τὸ κακὸν, καὶ ὡς εἰ μὴδὲ ἀνθρωπὸς ἐστίν, ὑποκείμενος πάθει. Καὶ οὕτω μὲν αὐτὸς τῶ ὄντι μακαριώτατος μακάριος δὲ καὶ ὁ δεύτερος, ὅς παλαίει μὲν καὶ στροβεῖται, οὐ καταρρίπτεται δὲ· καὶ πυγμαχεῖ μὲν κατὰ τοῦ ἐμπαθοῦς τῆς ψυχῆς, περιγίνεται δὲ καὶ ἄρχει, ὡς οὐα καὶ Σαμφῶν λέοντα, καὶ ὡς ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβαίνει, καὶ οὐ ψεύδεται τὸν ὄντως ἀνδρείων ἀνθρωπον, πρὸς βίαν κατὰ τὸν εἰπόντα κτώμενος τὴν ἀρετὴν, καὶ παγκρατιάζων μὲν ἀεθλευτικῶς οὐκ ἐκπίπτων δὲ ποτε δεύτερος. Καὶ ἔστιν ὁ μὲν πρῶτος βασιλεὺς τῶ ὄντι κατὰ τῶν παθῶν, ὁ δὲ δεύτερος ὑποβασιλεύς. Διὸ καὶ ἐκεῖνος μὲν ἀνεκλόγιστος ἐστίν. Ἐπὶ τίνι γὰρ ἂν καὶ λογιστευθῆσεται ὁ μὴδὲν τι ὄρων ἀπκρέσκον Θεῷ; Ὁ δὲ ὑπόσχοιτο ἂν ποτε λόγους, ὡς εἰκὸς, τῶ τοιοῦτῳ βασιλεῖ, ὡς ἢ μὴ ταχὺ κυριεύων τῆς νίκης, ἢ καὶ ὑπερβαίνων τὸν τῆς ἀθλήσεως νόμον, ὅτε μὴ κατὰ διακρίσιν ἐνεργεῖ· τῆς διακρίσεως οὐκ εὐστοχοῦντες ἔστιν ὅτε οἱ νηστευταὶ πρὸς τῶν κανόνων εὐθύνονται. Ἀποτελεῖ δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς τὴν τοιαύτην διακρίσιν ἢ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀγάπη. Ταύτη γὰρ ἑαυτὸν κανονίζων ὁ ἐγκρατευόμενος ἐπὶ τε ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ἀήττητος ἀεθλευτῆς ἀπεκδήσεται, πῆ μὲν ὑπενδιδούς, πῆ δὲ βιαζόμενος. Καὶ οὕτω καὶ αὐτὸς ἀρπάζων τὸ καλὸν, ὡς τὸν μὲν ἀπαθῆ ἀγνοεῖν ἀπλότῃτος λόγῳ, εἰ καὶ ἔστιν ἀμαρτία ἢ ἑξαμαρτάνειν, τὸν δὲ μετριοπαθῆ εἰδέναι μὲν ἐπιστημονικῶς κανόνι τοῦ καλοῦ καὶ τὸ μὴ καλὸν, βιάζεσθαι δὲ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

μγ'. Οὕτω καθεσταμένου ἡμῖν καὶ τοῦδε τοῦ πραγματεύματος, προσεπιτέθημι καὶ τὸ κατὰ τὴν « προσευχὴν » τάλαντον, καὶ τὸ κατὰ τὸν « ἔλεον » τὸν πληρέστατον. Ἀνόπιν γὰρ βραχὺ τι τοῦ κατ' αὐτὸν προεβαλόμεθα κέρματος. Τούτων δὲ τῶν δύο τάλαντων τὸ μὲν ἀπονεόει πρὸς Θεὸν αὐτὸν, εἰς ὃν ἀναβαίνει αἱ ἀγαθαὶ δηλοῦσιν εὐχαί· τὸ δὲ πρὸς τοὺς ἐκεῖνου ἀδελφοὺς, τοὺς ἡμῖν μὲν ἐλαχίστους προφανομένους παραστατοῦντας δὲ ἄλλως τῶ Θεῷ, ὑφ' ἧν καὶ αἱ εὐχαὶ πρὸς ἐκεῖνον διαπορθεύονται.

μδ'. Μυστήριον ἐκλαλῶ ὑμῖν ἱερατικὸν, ἐν ᾧ καταμόνας εὐχόμενοι, ὅτε λειτουργοῦμεν τὰ θεῖα, θεωκλυτοῦμεν διὰ μνήμης εἶναι τῶ ὑπεραγάθῳ Κυρίῳ καὶ τοὺς μεμνημένους τῶν μενήτων, ὥστε ἡ ὄρα ἐκεῖνη τῆς εὐχῆς ἐκεῖνους προσλαμβάνομένη παριστᾶ τῶ Θεῷ ἐμπροσθεν τοῦ κατ' αὐτὸν ἀγιωτάτου βήματος, ὅσοι τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ μέμνηνται. Οἱ δὲ γε μὴ τοιοῦτοι οὐκ ἐγγίζουσιν ἐκεῖ. Θυρωροὶ οὖν καὶ εὐπαρρήσιαστοι καταστάται, Θεοῦ θεράποντες οἱ τοιοῦτοι αὐτοῦ ἀδελφοί. Καὶ τοίνυν χρηστῶν αὐτοῖς μέσοις τὰ γε εἰς σωτηρίαν· οὐ δωρεάν, ἀλλὰ πρὸς ἀντίδοσιν, τὴν ἐκ Θεοῦ. Ἄ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ λαμβάνουσι, καὶ τῶ Θεῷ μερίζονται, κἀντεῦθεν ἐκεῖνος ἀντιχαρίζεται, νόμιμ ἴδιον βιαζόμενος πρὸς ἀνταμειψίν. Δῆλον δὲ, ὡς κἀνταῦθα ἡ ἀγάπη συμπαρεισδύεται, αὐτὴ ἀποτελοῦσα καὶ τὰ τοιαῦτα καλά.

με'. Οὕτε γοῦν εὐχὴ ὁμοῦται ὑπὲρ τινῶν τοῖς γε μὴ ἀγαπῶσιν, οὐδὲ μὴν ἔλεος. Χρὴ δὲ ἐπιστῆσαι, ὡ ἀδελφοί, ὅτι ἔλεον ὑμῖν ὑποτίθεμαι, οὐ τὸν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸν κκκονικόν, τὸν ἀπὸ δικαίου πονήματος, καὶ

λοιποῦ δὲ οὐκ ἀποτετραμμένου περιουσιασμοῦ, τὸν μὴ ἀπὸ κλεμμάτων, τὸν μὴ ἐξ ἀρπαγῆς, τὸν μὴ ἀπὸ συκοφαντιῶν καὶ διαβολῶν, μήποτε δὲ οὐδὲ τὸν ἐκ τόκου ἀθίσμου. Ἐλεημοσύνη γὰρ ἢ ἐκ τούτων ἀπρόσδεκτος τῷ Θεῷ, καθὼ καὶ ἢ ἐκ μισθοῦ πόρνης. Ὁ γὰρ τοι ὀρθὸς καὶ ἀπηκριβωμένος ἔλεος ὑπερλίαν φιλεῖται τῷ ἐλεήμονι Θεῷ, ἔλεον ἐθέλοντι, καὶ οὐ θυσίαν, τὴν τε ἄλλην, καὶ οὐχ οὕτως οὐδὲ τὴν τῆς αἰνέσεως, εἴπερ ἑλέω μὲν καὶ αἰνεσις παντοία ἐπακολουθεῖ. Αἰνέσεις δὲ πολλὰς οἱ πολλοὶ ποιούμεθα ἑλέω ἀνεπιμίκτους.

μζ'. Ἀλλὰ τί μοι παράγειν εἰς προχείρισιν ὑμῶν σμικρολογικῶς τοῦτο, καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἄλλο, καὶ λοιπὰ τινα ἐπ' αὐτοῖς Θεοῦ τάλαντα εὐκρίθημητα; φέρε δὲ τὴν ὅλην γάζαν τοῦ μεγίστου βασιλείως ἡμῶν, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ θησαυροφυλάκιον, ἐν ᾧ πᾶν ἱερὸν κειμηλίον συνεσπείραται καὶ κατεσφράγισται, πιστεύω ὑμῖν ἐξ οὗ ἔσται ἀναλέξασθαι ὡς πιστοὺς ὑμᾶς θεράποντας, ὅποσα εἰς δάνειον βούλεσθε· ἀφ' οὗ λαβόντες, αὐτοὶ τε ἀποπλήσσετε τὴν Θεῷ ἀρεστὴν ἀπληστίαν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ κορβῶν ἀφήσετε πάλιν μεστὸν καθὰ καὶ πρότερον. Τὸ γὰρ πικραδοξότατον· ἅπαντες μὲν ἐκεῖθεν ἀρδύονται οἱ τὰ θεῖα διψῶντες, καὶ σιτίζονται οἱ κατὰ Θεὸν πεινῶντες· ἢ δὲ τοῦ θησαυροῦ ἀποθήκη αἰεὶ ἐμπλήσεται, καὶ τοῖς ἐθέλουσιν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνειν μεμεστωμένη πρόκειται. Φύλαξ δὲ καὶ ταμίας τῆς τοιαύτης πλουσιωτάτης γάζης, τῆς καὶ παντοδαπανήτου καὶ ἀνελλιπούς, ὑπερὸν μὲν ὁ τῶν θείων εὐαγγελιστῶν καὶ λοιπῶν θειοτάτων ἀποστόλων, ἔτι δὲ καὶ ἱερῶν κληρῶν πληθυσμὸς, πρὸς δὲ αὐτῶν ὁ μέγας βασιλεὺς καὶ θεοπάτωρ Δαυὶδ, ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ τὸν τοιοῦτον ἀπόκρυφον πλοῦτον πεπιστευμένος, οὐχ ὥστε ταμιουχεῖν αὐτὸν ἡλίω ἀνεπισκόπητον διὰ τὸ ἀμετάδοτον, ἀλλ' ἵνα ἐν ἀσφαλεῖ φυλάττων αὐτὸν ποθητὸν ποιηταὶ τοῖς χηρῶσι. Χηρῶσι δὲ πάντως αὐτοῦ οἱ τοῦ παρθεσσιλέως Θεοῦ ἄνθρωποι, οἱ καὶ τὸν Δαυὶδ ποθοῦντες καὶ τὸν αὐτὸν βασιλεύσαντα Κύριον.

μζ'. Ἀλλὰ τίς ὁ θησαυρὸς οὗτος, ὁ καὶ ὀλίγος καὶ πάλμπολος, ὁ καὶ βραχὺς καὶ ἀναρήθημος, ὁ τῇ πωστότητι μὲν σφιγκτός τε καὶ εὐπερίληπτος, τῇ δὲ ποιότητι πάμμεγας καὶ πάντα κόσμον ὀλλύζων τὰς ἐξ αὐτοῦ ἀγαθοχυσίας; Ἴδού συνοράτε μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιστασίας ἀπηκριβωμένης, ὥστε συλλαβεῖν αὐτὸν ἐν βραχεῖ, καὶ εὐπερίληπτως ἀράξασθαι ἐπὶ κέρδει βασιλείας αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ· καὶ συναχθέντες εἰς νοῦν, καὶ τὰς ὡς οἶον εἰπεῖν γραμμικὰς τῆς ψυχῆς ἀποτάσεις εἰς κύκλον στρέψαντες, ἐνταῦθεν δὲ καὶ ἀποσφαρῶσαντες εὐμεθόδως ὡς πρὸς μέμησιν οὐρανοῦ, ἐν ᾧ Θεὸς ὑπερκαθήμενος πάντα, ὅσα ἐθέλει, ποιεῖ, ἐμβλέψατε ταμίω πολυχωρότητι, ἐν ᾧ τὸ τῶν ἀρετῶν ἀπατῶν κειμηλιούται πλήρωμα. Ἔστι δὲ τὸ πολυτέμητον, φάναι δὲ μάλλον πάντιμον τουτὶ δοχεῖον τῶν κειμηλίων τοιοῦτον· Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν. Σμικρὰ

A canonicam, ab opere bono constantem, non autem ab odiosa copia, non a furtis, non a rapinis, non a delationibus et calumniis, nec unquam ab illicita uera. Ex talibus enim elemosyna, sicut ex mercede fornicationis, accepta Deo non est. Recta et enim ac perfecta misericordia magnopere Deo placet misericordi, qui vult misericordiam, et non sacrificium, sive aliud, sive etiam sacrificium laudis, siquidem misericordiam laus etiam omnimoda comitatur. Laudes autem multas misericordiae alienas plerique facimus.

B 46. Sed quid ministrando vobis minutatim verbo proferam hoc vel istud, vel aliud, vel totum divinarum talentorum numerum? Age! totum thesaurum maximi regis nostri, ipsius Dei, gazophylacium, in quo omnis sacra supellex reposita consignataque est, vobis credam: ex quo vobis tanquam fidelibus servis colligenda sunt, quaecumque velitis ad mutuum promere; a quo sumentes, ipse cupiditatem Deo acceptabilem complebitis, Deique corbonam plenam sicut prius relinquitis. Hoc enim ante omnia mirandum: omnes quidem exinde divina sicientes hauriunt, et nutriuntur, qui secundum Deum esuriunt: thesauri vero promptuarium semper repletum est, et volentibus ex illo sumere plenum offertur. Custos autem et dispensator hujusmodi ditissimi thesauri, qui cunctas perfecte complectitur opes, ultimo quidem est divinarum evangelistarum caeterorumque divinissimorum apostolorum nec non sacrorum praeconum turba, sed ante eos magnus rex et deipater David, cui tales absconditae concredita sunt a Deo divitiae, non ut ministraret illas ad solem pellucidas propter incommunicabile, sed ut tuto custodiens illas desiderabiles faceret volentibus. Anhelant autem prorsus ad illas magni regis Dei homines, qui David et Dominum qui fecit illum regnare desiderant.

D 47. Verum quis ille thesaurus est, parvus et nullus, tenuis et largus, quantitate quidem contractus et circumscriptus, qualitate vero maximus et honorum ex illo profluentium largitione totum beatificans mundum? En intelligite cum omni attentione ac diligentia, ut brevi concipiat eum, et perfecte complectamini pro lucro regnum ipsum Dei; et in mentem collecti, atque, ut ita dicam, lineares animae extensiones in circulum vertentes, exinde vero methodice conglobantes tanquam ad imitationem caeli, in quo Deus supersedens omnia, quaecumque vult, agit, inspicite in magnum promptuarium, in quo pretiose asservatur virtutum omnium plenitudo. Est autem istud rerum pretiosarum honorabile vel potius venerandissimum aerarium tale: « Declina a malo, et fac bonum » Parva hujus est

* Psal. cxxvi, 27.

circumlocutio: sed inenarrabilis est complexionis potentia. Unum aliquod videtur esse divinum præceptum: hoc autem est omnium instar. Ab illo omnis virtus pendet: vallis, ut ita dicam, est, in qua confluant omnis boni fluentia, hoc chrysitē dicere volo: nihil autem sic dicerem excelsi. Est igitur omnis graphice chrysitidis purissima vena, nec ignem, nec folles, nec fornacem fusoriam ad probationem volens. Dominicum receptaculum in se cuncta bona gerit, divinique cujuslibet præcepti vas est: seminarium vitæ spiritualis universale.

48. Breviter autem vobis, homines Dei, explorandum est verbum, qua ratione Deus inspiravit: « Declina a malo, et fac bonum. » Ecce, gens divina, divitiæ ineffabiles; mutuum sumite. En mare: navigate per illud qui lucrum in divinis quæritis. En scaturigo: haurite. Si vero parva appareret, eo quod brevis enuntiatur, gustate tamen, ut comperiatis vos citius esse fatigandos hibentes, quam ista; non tantum enim non deliciet, sed nec minuatur. Declina a malo, inquit, non hoc vel illo, uno, duobus, tribus, quatuor, pluribus, sed, uno verbo, cunctis. Si vero locutio laconica, brevitate attenuata, locuples dividit nomen, non est hic prædicanda philosophica breviloquentia, qua concipitur infinitas, in hujusmodi prolationibus totum dividens. Hic similiter dicitur: « Declina a malo, declina » ab omni pravitate. Unius enim mali fuga non habet laudem, ubi similia mala ingruunt, sicut nec exhaustio cœni, cum novum aliquod irrui. Declina; dicit hoc tanquam de via, qua viator non habet, ubi velit, locum quietis obvium. Gradior ergo, non juxta virtutem, sed per viam abducentem ad malum. Declina, quod est, dirumpe lineam istam rectam et accuratam, et retro versus sequere viam abducentem ad bonum. Et ita sane salvus eris.

49. Hanc autem declinationem operatur efficacia virtutis, efficacia charitatis Deo convenientis et acceptæ, efficacia justorum operum, efficacia simplicitatis et prudentiæ, justitia, virilis animus adversus bellum diabolicum, veracitas, misericordia, æquitas, auxilium egentibus præstitum, quod etiam est misericordiæ genus; non inaniter et curiose satagere, cum opus est simplicitate, conventiones in veritate sicuti coram Deo signare; custodire indelebilia in veraci anima, quæcunque scribuntur, et sic non frustra crucis apponere typam, et aliquo modo dicere velut olim: « Tolle, crucifige » fratres, quos venerando crucis signaculo decipimus; non inferre damnum sive per novam injustitiam, sive non reddentes concreditum, sive mutui sive depositi titulo, sive ad aliquem

Α τούτου ἡ περιγραφὴ, ἀλλ' ἀμύθητος ἡ τῆς περιοχῆς δόξα. Ἐν τῇ δοκεῖ παράγγελμα θεῖον αὐτὸ εἶναι τὸ δὲ ἐστὶ τὰ πάντα. Τούτῳ ἀρετὴ πᾶσα ἐγκρέμαται· μιγάχκει· ἅ τις αὐτῆ, ἐν ἧ σφόδρα παντὸς ἀγαθοῦ. Ἐθέλω χρυσίτην εἰπεῖν αὐτὸ· εἴποιμι ἂν οὕτως οὐδὲν ὑψηλόν. Ἔστι γοῦν πάσης γραφικῆς χρυσίτιδος μεταλλεῖα ὑπερέκθαρος, ἐθέλουσα οὔτε πῦρ, οὔτε φύσας, οὔτε χόρνα πρὸς ἀναχώνουσιν Δεχὰς Κυριακῆ αὐτῆ καὶ δεξαμενῆ καλῶν ἀπάντων, δοχεῖον ἐντολῆς ἀπάσης θείας, ὅποσον ἂν εἴποι τις· πανσπερμῆ πνευματικῆ.

μη'. Καὶ ἐστὶ διὰ βραχέων ὑμῖν, ὧ ἄνθρωποι τοῦ θεοῦ, πειράσασθαι τοῦ λεγομένου, ὡς ὁ θεὸς οἶδεν ἐμπνέειν· « Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. » Ἴδού πλοῦτος οὗτος, ὧ θεῖε λαὲ, ἀνεκδιήγητος· ἐκθάνει ζεσθε. Ἴδού θάλασσα, καὶ πλέστε δι' αὐτῆς, οἱ τὰ θεῖα φιλοκερδεῖς. Ἴδού πηγὴ, καὶ ἀρύεσθε. Εἰ δὲ βραχεῖα προφαίνεται, ὅτι καὶ ὀλίγη προφέρεται, ἀλλὰ γεύσασθε, ἵνα γινώτε, ὡς θάττον ἂν ἀποκάμητε ὑμεῖς πίνοντας, ἢ περ αὐτῆ οὐ μόνον οὐκ ἐπιλείψει, ἀλλ' οὐδὲ ἐλαττωθήσεται. Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, φησὶν, οὐ τοῦδε ἢ ἐκείνου, τοῦ ἐνός, τῶν δύο, τῶν τριῶν, τῶν τεσσάρων, τῶν πλειόνων, ἀλλὰ εἰς ἓν εἰπεῖν, ἀπάντων. Εἰ δὲ ἡ φράσις ἰσχυρανομένη τῇ βραχυλογίᾳ μερικεύει τὸ πλουτοποιὸν ὄνομα, οὐκ ἐστὶν ἐνταῦθα παρόρησιάζασθαι σμικρολογίαν φιλόσοφον, δι' ἧς ἡ ἀοριστεία ὑπονοεῖται, ἐν ταῖς τοιαύταις προφοραῖς μερικεύουσα τὴν ὁλότητα. Ὅμοιον ἐπὶ ἐνταῦθα εἰπεῖν. Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, ἐκκλινον ἀπὸ πάσης φαυλότητος. Ἐνός γὰρ ἀποφυγὴ κακοῦ οὐκ ἂν ἔχει ἔπαινον, ὅτε τὰ συγγενῆ ἀντείσρῃται, καθὰ οὐδὲ ἐξάντλησις βορβόρου, ὅτε ἕτερος ἐπεισρέει. Ἐκκλिनον, φησὶ, τοῦτο, ὡς ἐπὶ ὁδοῦ, ἣν ὁ βαδίζων οὐκ ἐπιτογγάνειν ἔχει οὐ θέλει καταλύματος. Βαδίζω οὖν, φησὶν, οὐ κατὰ ἀρετῆν, ἀλλὰ τὴν ἀπάγουσαν ἐπὶ τὸ κακόν. Ἐκκλινον, ὅπερ ἐστὶ, κατακλάσθητι τῆς τοιαύτης ὀρθῆς καὶ εὐθείας, καὶ πλαγιάσας γενοῦ τῆς ἀπαγούσης εἰς τὸ ἀγαθόν. Καὶ οὕτω δηλαδὴ σωθήσῃ.

μη'. Ποιεῖ δὲ τὴν τοιαύτην ἐκκλινον ἢ κατὰ ἀρετῆν ἐνέργεια, ἢ κατὰ ἀγάπην θεῶν πρέπουσαν καὶ ἀρέσκουσαν, ἢ κατὰ δικαιοπραγίαν, ἢ κατὰ τὸ ἀπονήρευτον, ἢ κατὰ τὸ σώφρον, ἢ δικαιοσύνη, τὸ ἀνδρίζεσθαι κατὰ πολέμου δαιμονικοῦ, τὸ ἀληθίζεσθαι, τὸ ἐλεεῖν, τὸ δικαιοπραγεῖν, τὸ βοηθεῖν τοῖς ἐνδεέσιν, ὃ καὶ αὐτὸ ἐλέου εἶδος ἐστὶ τὸ μὴ περιεργάζεσθαι, ὅπου καιρὸς ἀπλότητος, τὸ συμβολαιογραφεῖν πρὸς ἀλήθειαν ὡς ἐνώπιον θεοῦ, καὶ φυλάττειν ἀνεξάλειπτα ἐν ἀληθευούσῃ ψυχῇ, ὅσα γράφεται, καὶ μὴ μάτην οὕτω σταυρικὸν τύπον προβάλλεσθαι, καὶ οὕτω τρόπον τινὰ λέγειν καὶ ἡμᾶς· Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον τοὺς ἀδελφοὺς, οὓς ἀπατώμεν τῇ τιμῇ σταυρικῆ προβάλλεσθαι τὸ μὴ ἀποστερεῖν εἴτε κατὰ ἕτεροίαν ἀδικίαν, εἴτε μὴ ἀποδιδόντας τὸ λαμβάνομενον, εἴτε πρὸς δάνειον, εἴτε παραθήκης λόγιον, εἴτε πρὸς χρεῖαν τινὰ· τὸ μὴ παραπᾶσθαι γῆν

ἀλλοτρίαν, καὶ αὐτὴν μὴτε ἰδιωτικὴν, τῷ παντὶ δὲ ἅπλουν, μὴδὲ ἀφωρισμένην τοῖς ἱεροῖς.

ν'. Τοῦτο δὴ τὸ ἱεροσυλικόν. Χρὴ γὰρ ἐνθουμῆσαι τὰ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι τεμένη, ὅποσα ἐκεῖνοι μὲν ἀφιέρουσι δαίμοσιν· οἱ δὲ αὐτὸ εἰδότες, ὄμματα μόνον ἐπαφιέντες αὐτοῖς, ὡς εἰς θεῖαν ἀπλῆν εἶτε καὶ θαῦμα, πόδας οὐκ ἐπέβαλλον, ἀλλὰ παρέτρεχον εὐλαβῶς, καὶ ὡς αὐτοὶ ἐνόμιζον, ἱεροπρεπῶς. Ἐὶ δὲ γε ἄλλως ἐποίησαν, εἶχεν ἂν αὐτοὺς νόμιμος τοῖς τότε θάνατος. Τὸ δὲ μείζον· καὶ ἄνετον ζώων ἀγέλαι τοῖς τοιοῦτοις ἐνετρέφοντο τεμενίσμασι, καὶ ἦσαν ἄσυλα καὶ αὐτὰ καὶ πρότερον ἂν κατέφαγέ τις ἰδίαν σάρκα, ἢ περ ἐκείνων ἤφατο.

να'. Νῦν δὲ ἀποθεοῦσθαι δοκούμεν, εἰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ νοσφιζόμεθα. Πολλὸς ἐν ἡμῖν ὁ λόγος τό· Καὶ τί δὴ ποτα ὁ θεὸς καὶ οἱ τοῦ θεοῦ ἅγιοι τῶν τοιοῦτων δέονται, οἱ μὴτε σπεύροντες, μὴτε θερίζοντες, μὴτε τρώγοντες, μὴτε πίνοντες; Ἐὶ δὲ χάριν ἄλλων ταῦτα, ἵνα οἱ πένητες, φασίν, ἐκ τῶν τοιοῦτων ἀποτρέφονται, ἰδοὺ ἡμεῖς πτωχοὶ, οὐ καθέξομεν αὐτὰ καὶ θρεψόμεθα; Ἦ ἐλεεινοὶ τοιοῦτοι ἀδελφοί· οὐκ οἴδατε, θεοῦ καὶ τῶν θείων καταπαίζοντες· οὐδὲ ἐνθουμῆσθε, μείζονας ἑαυτοὺς τοῦ θεοῦ καθιστῶντες, εἴπερ ὑμεῖς μὲν ἀποχαρισάμενοι τὰ δῆθεν ὑμέτερα φίλοις ἢ συγγενέσιν ἢ ἄλλως οἰκείοις, οὔτε θέλετε, οὔτε δύνασθε αὐτοῖς αὐτὰ κτήσασθαι ἀναλαβόμενοι· τὸ μὲν, ἵνα μὴ ψευδεῖς φανεῖητε καὶ ἄστατοι καὶ παλίμβολοι, τὸ δὲ, ὅτι πταίσητε τὴν τὰ τοιαῦτα κολάζοντα νόμον καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ τιμῆμα· τὰ δὲ τῷ θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποχαρισθέντα καθαρπάζοντες, οὐ λογιζέσθε παροργίζειν ἐκεῖνους, οὐδὲ εὐλαθεῖσθε δικαιοσύνην ἄμωσαν· ἀλλὰ τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν, ὅσα καὶ ἀσπίδα στεῖρῶν ὑποδύντες, τοξάζεσθε κατὰ τῶν αὐτοῦ ἱερῶν καὶ ἱερῶν. Εὐχόμεθα, μὴ πάλιν ἐκθυμώσωμεν αὐτόν. Εἰ γὰρ αὐτὸ γένηται, τότε μαθήσεσθε ἀπ' αὐτῶν ἔργων, οἷος ἐκεῖνος τὴν ἀγανάκτησιν· ὅς καθάπερ οὐ φιλεῖ κλεπτόμενος, οὕτως οὐδὲ ἀρπαζόμενος. Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ἐχέτω οὖν ἕκαστος, ὅσον θεοθεν ἔλαθεν, ἵνα μὴ ἀδικῶν οὐ πάθει εὐλογίαν.

νε'. Ἄλλ' ὅπερ ἐλέγομεν, ποιεῖ, ἐκκλησίαν κακοῦ καὶ τὸ ἀσυκοφάντητον, καὶ τὸ ἀβλάσφημον, καὶ ἢ ἐν δέοντι εὐλογία, καὶ τὸ μὴ καταμαρτυρεῖν ἐπὶ ψεύδεσι, καὶ τὸ χεῖρει μετὰ τῶν ἐπ' ἀγαθοῖς χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ τῶν ἐπ' οἷς χρεὶ κλαιόντων, καὶ τὸ [νῆ] θηριωδῶς ἐπεξέρχεσθαι καὶ κολάζειν ἀφόρητα τοὺς πταίοντας· ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀπορουμένοις τὰ γε εἰς συμβουλήν ὑποσιθῆναι τὰ ζήμφορα, καὶ οὕτως ὑπεξάγειν αὐτοὺς βόθρῳ ἀπωλείας, οἷος ὃν ἐμπέπτουσι οἱ ἀπρομηθέστεροι.

νγ'. Ἐκκλησίαι κακοῦ ἐπισημοτάτη καὶ ἡ τοῦ δανείου μέθοδος, πρῶτα μὲν ἡ θεοπαράδοτος, καθ' ἣν ἐπαινεῖται καὶ ὁ τὸ ἀργύριον αὐτοῦ μὴ διδοῦς ἐπὶ τόκῳ· δευτέρῳ δὲ λόγῳ ἡ νομικὴ. Ὁ μὴτε κατ' ἐκείνην, μὴτε κατὰ ταύτην δανείζων, εἰ καὶ βαρῶς

A usum; non alienam arripere terram sive privatum, sive, quod omnino gravius est, sacris dicatum.

50. Hoc sane sacrilegium est. Oportet enim in mente habere quod apud Græcos ea loca sunt sacra, quæ ubicumque dæmonibus dedicabant. Hoc vero scientes, oculos tantum, ut ad simplicem visum aut admirationem, in ea conjicientes, pedes ibi non ponebant, sed religiose, et, sicut ipsi putabant, rebus sacris congruenter transibant. Aliter autem si fecissent, morti tunc legibus probatæ fuissent obnoxii. Hoc autem majus: errantes libere greges animalium in talibus enutriebantur nemoribus, et ipsa erant inviolabilia: potiusque propriam aliquis manducasset carnem, quam in illa manum injecisset.

B 51. Nunc autem apotheosim participare videmur, si ecclesiastica subripiamus. Multus inter nos hujusmodi sermo: Ecquid Deo Deique sanctis, qui neque serunt, neque melunt, neque manducant, neque bibunt, talibus opus est? Si propter alios autem ista sunt, ut egentes, inquirunt, ex illis nutriantur, ecce nos pauperes, non illa accipimus et nutriemur? O miserandi hujusmodi fratres! Non videtis quod Deum et res divinas luditis? Non advertitis, quod vosmetipsos Deo majores constituitis, siquidem vos, cum de vestris, aliquam contulistis gratiam amicis, vel cognatis, vel quibuscunque familiaribus, neque vultis, neque potestis ea denovo resumentes possidere; tum, ne fallaces et mobiles et versatiles appareatis, tum quia timetis legem talia punientem ipsiusque mulctam; ea vero quæ Deo et sanctis ejus donata sunt, rapientes, non timetis illos ad iram excitare, nec justissimam reverentini vindictam, sed Dei benignitatem, veluti scutum inviolabile, subeuntes, adversus sacerdotes ejus et sacra tela jacitis. Deprecemur, ne rursus illum iritemus: si enim istud fieret, tunc ipsis operibus discetis, qualis in indignatione ille sit, qui, sicut nec fures, ita nec raptores amat. « Domini est terra et plenitudo ejus*, » Habeat igitur unusquisque quod a Deo accepit; ne reus injustitiæ benedictionem non sentiat.

52. Verum quod dicebamus, declinationem a malo facit etiam irreprehensibilis conversatio, immunitas a conviciis, in necessitate benedictio, falsum non ferre testimonium, gaudere cum de bonis gaudentibus, flere cum de flebilibus plangentibus, non sævire punireque crudeliter eos qui facinora commiserunt, nec non consilio egentibus utiliter auxiliari, et ita eripere eos ex perditionis abyssu, in quam decidunt qui minus sunt prudentes.

53. Præclarissima quoque declinatio mali est mutuæ commodatio, primo quidem ea quæ a Deo tradita est, juxta quam laudatur et ille qui pecuniam suam non dedit ad usuram; secundo autem, quæ a lege præstituta est. Qui nec secundum illam,

* Psal. xxiii, 1.

nec secundum istam fœnerat, etsi grave sit dictu, tamen veritati parens, dico, quod reprehensibilis et execrabilis est. Ego vero reputo qualiter agant cupidi fœnoris, cum multa sint fœnora vel fetus. (Fetum enim ferunt non tantum homines, sed et omne animal, præter vulturum genus; dicitur porro etiam terra mareque fetum producere; fetum vero mens ipsa præbet, naturales suos fructus; et porsus extensum est nomen fetus seu fœnus.) Illi autem privatim istud assumunt ad aliquid particulare de suo misero fetu, quod neque natura neque hominum integritas novit, Deus autem prohibuit. Largum igitur illis et multum et clarum hoc: Da mihi fetum (vel fœnus) meum. Qualem, fœnerator? Quem tu genuisti, vel quem ancilla tua genuit, vel quem peperit filia tua, vel bos, vel equa? Non, inquit, sed argenti mei fetum. Mercenarium autem, sodes, tuum argentum est, ut etiam generare valeat. Videris, inquit, debitor, irridere mihi, sed da mihi fœnus meum. Illic autem si non gravior, at certe risibilior est sermo, fœneratoris, illis squæ quærit orbati scilicet: Fetum perdidit me non soluti. Ergo tandem, fœnerator, non est tibi dominicum illud bonum. Dominus enim fetum non perdit, sed dicit majoribus accessionibus, et beatum honoratumque facit; sed fetus iste perdit, ut tu dicis. Perdit enim te quatenus ad animam, illum autem qui tibi subicitur quatenus ad vitam: quod absit! Sed et cum aliquis, ne fetum (aut fœnus) dicat, pudore prohibitus, hunc commodum vocat, ambiguitatis locum istum ipse reperiens, tunc aliquis, emisso risu certe gravissimo, deinceps quibusdam dictis a sanctissimo David assumptis, dicet: Quod commodum in argento tuo, quod te demittit ad perditionem? O dolose fœnerator, usquequo talia eris? Dolosum enim appello te recte, necnon consequenter copulanti talia magno prophetæ ac regi, qui loco, ubi de fœnore agitur, sic exprobrat: usura et dolus manifeste exercentur in plateis, utpote dolo ubique fœnus comitante. Simili namque modo et

A ὁ λόγος, ἀλλ' ἕμως λέγω, πεποιθὸς τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι ἐκκρατὸς ἐστὶ καὶ ἐπιβρόητος. Ἐγὼ δὲ συννοοῦμενος καὶ ὑπὸς οἱ τοκογλύφοι, πολλῶν ὄντων τόκων (τίκτουσι γὰρ οὐ μόνον ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ζῶον ἅπαν, διότι καὶ τοῦ κατὰ τοὺς γῦπας φύλου λέγεται δὲ καὶ γῆ, τίκτειν καὶ θάλασσα· τίκτει δὲ καὶ νοῦς γεννηματὰ προσφῶν· καὶ ἕλως πεπλάτυνται τὸ ὄνομα τοῦ τόκου) — οἱ δὲ ἰδίᾳσαν αὐτὸ κατὰ τι ἐξαιρετικὸν ἐπὶ τοῦ κατ' αὐτοὺς δούτεκου τόκου. Οὔτε ἡ φύσις οἴδεν, οὔτε ἡ κατ' ἄνθρωπον ὁρθότης, καὶ ὁ θεὸς δὲ ἀπηγόρευσε. Πλὴν τοῦ γοῦν αὐτοῖς καὶ πῦλὸν καὶ τρανὲς τὸ Δὸς μοι τὸν τόκον μου. Ποῖον, ὦ δανειστὰς ὄν ἐξένησας, ὄν δὲ ἡ παιδίσκη σου, ὄν δὲ ἡ θυγάτηρ σου ἢ ὁ βοῦς σου ἢ ἵππος; Οὐ, φησὶν, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἀργυρίου μου. Θητικὸν δὲ, ὦ ἄνθρωπε, τὸ ἀργυρίον σου, ὥστε καὶ γεννᾶν. Καταγελᾶν μου, φησὶν, εὐκας, ὦ χρεώστα. Σὺ δὲ δὸς μοι τὸν τόκον μου. Τοῦτου δὲ εἰ μὴ βαρύτερον, ἀλλ' οὖν γελοιότερον νόημα δανειστοῦ, στερομένου ὧν ζητεῖ τὸ. Οἱ τόκοι ἀπώλεσάν με, μὴ διδόμενοι δηλαδὴ. Λοιπὸν ἄρα, ὦ τοκοιστὰ, οὐκ ἔστι σοι κυριακὸν τοῦτο τὸ ἀγαθόν. Ὁ Κύριος μὲν γὰρ οὐκ ἀπόλλει, ἀλλὰ καὶ πλουτίζει μείζοσιν ἐπιθήκαις, καὶ εὐδαιμονίζει καὶ τιμᾶ· ὁ δὲ τόκος οὗτος ἀπόλλυσι, καθὰ σὺ φησ. Ἀπόλλυσι δὲ σε μὲν τὰ ἐς ψυχὴν, τὸν δὲ καταβαλλόμενόν σοι αὐτὸν τὰ ἐς ζωὴν, ὡς μὴ ὄφελεν. Ἀλλ' ὅτε καὶ ἀιδούμενος τις τόκον εἰπεῖν, ὠφέλειαν αὐτὸν καλέσει, πολυωνυμίας τῆσιν αὐτὸς ἐξευρίων, τότε δὴ γελάσας τις πρὸς βαρύτερη, εἶτα καὶ παραφράσας ἐκ τῶν τοῦ ἀγιοτάτου Δαυὶδ ἐρεῖ. Τίς ὠφέλεια ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ σου, ἐν τῇ καταβιάσει σε εἰς διαφθοράν; Ὁ δούλιε τοκογλύφε ἄνθρωπε, μέχρι εἰνος τοιοῦτος ἔσθι. Δούλον γὰρ σε ἀποκαλῶ εὐθυδόλως καὶ ἀκολουθῶς τῇ συνδυάζοντι τὰ τοιαῦτα μεγαλῶ προφήτῃ καὶ βασιλεῖ, ὃς ὀνειδίξει τὸπον, εὐθα τόκος, καὶ τόκος καὶ δούλος παρρησιάζεσθον ἐπὶ τῶν πλατειῶν, ὡς ἐπακουσθούντος πάντως καὶ δούλου τῶν τόκων. Ψεύδονται γὰρ ὁμολογουμένως τὰ τε ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ θεὸν ἀγάπην οἱ ἐπὶ ἀθέσμιον τόκων δανείζοντες.

et in cæteris divinam charitatem mentiuntur illicito

54. Sed quoniam et alias multa de tali malo hortatus, nihil profeci, quin etiam adauxi malum, et pratuales animæ meæ dolores fœnus magistralem ut infornem fetum, produxerunt ad lucem; tibi soli, qui magna cunctaque potes, Domine, committo, ut abortivi facias huncce validum fetum, diabolicam productionem, cupiditatis partum, qui fratres rustice odit, qui inimicus est Dei Deoque odiosus.

55. Præter jam dicta malum etiam declinat qui maledicum diffitetur, qui calumniatorem repellit, qui non scrutatur hominum vitas absque necessitate nec rem ad se non pertinentem sive secundum spiritum, sive secundum carnem; qui dolum in negotiis non exercet, qui regulam in servitatem non redigit; qui non leges calcatur; qui seniore honorabilioremque se non solum primas tenere sinit, et illi

νδ'. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἄλλοτε πολλὰ παραινέσας ἐπὶ τῇ τοιοῦτῃ κακίᾳ, ἀνύσας ἔχω οὐδὲν, ἀλλὰ που καὶ προσεπηύξησα τὸ δεινόν, καὶ μοι αἱ τῆς ψυχῆς ὀδίνες τόκον διδασκαλικὸν ἐξίφηναν, οἷα καὶ τινα μύθην σοὶ μόνῳ, μεγαλοδύναμε καὶ παντοδύναμε Κύριε, ἀνατίθημι ἐξαμβλώσαι τὸν ἄδρὸν τοῦτον τόκον, τὸ δαιμονικὸν γέννημα, τὸ τῆς πλεονεξίας ἀποκόρημα, τὸ ἄγριον, τὸ μισάδελφον, τὸ καὶ μισόθεον καὶ θεομισές.

νε'. Ἐτι πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἐκκλίνει κακὸν καὶ ὁ τὸν σκοφάντην ἀποπροσοοῦμενος, καὶ ὁ τὸν ἐνδιαβάλλοντα παρωθούμενος, καὶ ὁ μὴ ἐρευνῶν ἄνθρωπων βίους εἰς οὐδὲν δέον καὶ μηδὲν αὐτῇ προσήκον οὔτε κατὰ πνεῦμα, οὔτε κατὰ σάρκα· ὁ τὴν πραγματείαν ἀδολέυτος· ὁ μὴ τὸν κανόνα καταδουλούμενος· ὁ μὴ τοὺς νόμους καταπατῶν· ὁ τῇ πρᾶσθυτέρῃ αὐτοῦ καὶ τιμιωτέρῃ μὴ μόνον δόδῳ παρα-

χωρῶν καὶ καθέδρας ὑπεξιστάμενος, πολλῶν δὲ πλέον μηδὲ κατακλαιδευόμενος τοῦ τοιοῦτου, ἀλλὰ καὶ λαλοῦντος αὐτοῦ σιωπῶν, καὶ ἀγαθὰ μὲν εἰπόντος πειθόμενος, πταίσαντι δὲ τι συγγνωμονῶν διακριτικῶς· ἔτι καὶ ὁ τῶν ὀπιωσοῦν πλανώμενον ἐπιστρέφων ἐφ' ὀπισθοῦν, καὶ ἐνάγων εἰς τὴν ὀρθήν· καὶ ὁ πρὸς τὸ ἐρωτιώμενον ὀρθῶς ἀποκρινόμενος, καὶ μὴ κατὰ ὑπόκρισιν, ἣν τὸ μὲν ἀληθινὸν φῶς, ἡ αὐτοαλήθεια, ὁ θεὸς μισεῖ, ὁ δὲ τοῦ σκότους ἄρχων ὑπερφυλεῖ διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν ὁμοῖον.

νε'. Ἡ γὰρ οὐ σκοτεινὸν πᾶσα ὑπόκρισις, εἴχαγε τῆς λογικῆς παραδεδομένης; οὐ μίμησις φιλήγαθοῦ, καὶ πλέον οὐδέν; Ὁργανον ἀπάτης αὕτη, ὑπόξυλος καλλονή, ἀγαλμα πονηρίας, ῥυπαρὸν μὲν τὰ ἔνδον καὶ ὑπομύχθηρον καὶ κίβδηλον, τὰ δὲ προφαινόμενα πεδिकाλλές, καὶ οὐ κατὰ τι χυλοβάφινον, ἀλλὰ ἀμυδρὸν τι προλάμπον χρυσῆς σιαιπνότητι. Λάκκος αὕτη κατηνθισμένος ἐπὶ ἀπωλείᾳ τῶν περιπεσομένων· ψυχῆς ἐκπορνεύουσης μόρφασμα· κακία ὑπουλος, ἀρετὴν ἐπιφαίνουσα διαδόλιφ ἀντίσκελον· ψεῦδος ἔνσρκον· λιμὴν φρίστων λίθοις ὀξέσιν ὑφάλοις· παγίς εὐπρόσωπος· χαροπὸν θηρίον, οὐ τῆ κατ' ὄψιν χαρῆ τὸ τῶν ὀδόντων ἀντιφωνεῖ κάρχαρον. Ὁρθότητος αὕτη ἐμπαίκτηρια, οἷς ἀεὶ πλαγιάζει, τὰ πολλὰ δὲ καὶ κύκλω περιπατεῖ ἀσεβῶν δίκην, κατὰ τὸν Ψαλμῶδόν. Ἀγάπης κρυπτός ἐπίβουλος, οἷς ὑπειμένη, κατὰ τὸν εἰπόντα, ὡς ἔχιθνα λαμβάνουσα, ἐκπίνει τὸν ἄνθρωπον. Ἀλώπηξ πλήρης μὲν ὀδῶν, ἀπατῶσα δὲ τοὺς ἀπλοῦς, τὰ πλείω δὲ τοὺς εὐθιχωτέρους, οἷς νεκρικῶς ἑαυτὴν κατευνάζει. Αὕτη, πρὸς αἰνίγμα φράσαι, τὸ πᾶν ἐστὶ καὶ τὸ μηδέν· ἐκεῖνο μὲν, οἷς τεχνάζεται, τὸ δὲ, οἷς ἐργάζεται. Βούλεται μὲν γὰρ θεῖόν τι εἶναι, καθότι καὶ ἄγιον, ἀπεκβαίνει δὲ εἰς αἴμονα κακοποιῶν καὶ μὴ εἰδότες, ὃ τί ποτέ ἐστι τὸ ἀγαθὸν τῆς ὀρθότητος· ἢ καὶ ἄλλως, εἰδότες μὲν, ὀκνοῦντα δὲ χρῆσθαι αὐτῇ.

quid divinum et sanctum: desinit autem in dæmonem pravum ac nescium quid sit rectitudinis bonum; aut certe scientem quidem, non autem exercentem.

νε'. Ψευδάνθρωπος ἄνθρωπος ὁ ὑποκριτής, ὡς δὲ καὶ δαιμονῶν λεχθείη ἂν καὶ δαιμονάνθρωπος. Καὶ Ἄργος μὲν ὁ θρυλλούμενος, οἷς πανόπτης, οἷδαμεν ὀπίφ λόγῳ τοιοῦτος εἶναι πλάττεται· ὁ δὲ ὑποκριτής ἄλλο τι φέρει ξενίζον. Ψεύδεται γὰρ ὄλη τῆ σώματι, τῆ ἐπικύψει τῆς κεφαλῆς, τῆ ἐννεύσει τῆς ὄψεως, τῆ μειδιάματι, τῆ γελάσματι, τῆ φιλήματι, τῆ λαλιᾷ, τῆ πτύσματι ὁ κατάπτυστος· συνόλιως εἰπεῖν, τῆ παντὶ προσώπῳ, τῆ βαθείᾳ προσκυνήσει, τῆ τοῦ ἀσπασμοῦ ἐμπλοκῇ, τῆ τῶν χειρῶν ἐμβολῇ, τῆ τῶν τριχίνων περιβολῇ, τῆ μεταδόσει, ὅτε που καὶ ἐλεήσει τὸν ἐπαιτοῦντα· τῆ τῶν γονάτων κλίσει ὡς εἰς προσευχὴν· τῆ παντοδαπῆ τοῦ βαδίσματος. Οὕτε γὰρ σεμνῶς βαδίζων, πρὸς ἀλήθειαν αὐτὸ ποιεῖ, οὐδὲ μὴν σπεύδων, ὅτε τινὲ βοήθειαν προσποιεῖται. Τὰ μέντοι περὶ γαστέρα, καὶ εἴ τι ἐχόμενον, πεφυλάχθω σιγῇ, ὡ ψυχῇ, οὕτω τὴν καλὴν ἀχρειοῦσα πλάσιν, καὶ τὸν καλὸν ἄνθρωπον ψεύδουσα.

νη'. Ἐχω δεῖξαι ἤδη τρανῶς, σῆμαι, ὅτι ἐκκλίνει τὴν κατὰ ψυχὴν κακότητα καὶ ὁ μηδέν τι ποιῶν

A de sedili cedit, sed quod multo præstat nihil non veneranter agit in illum, verum etiam, illo loquente tacet, et bona quidem dicenti obedit, aliquid autem peccanti indulget prudenter; qui etiam quomodocumque errantem, prout res volunt reducit et in viam rectam dirigit; quid ad interrogata recte respondet et non per hypocrisim, quam quidem lux vera, ipsa veritas, Deus odit, princeps autem tenebrarum ob similitudinem sui maximopere diligit.

56. Numquid enim tenebrosum quid non est omnis hypocrisis præter eam quæ logice tradita est? annon vana boni simulatio prætereaque nihil? Hæc deceptionis instrumentum; conficta pulchritudo, malitiæ simulacrum, sordidum quidem interius et parvum et adulteratum, exterius vero perpulchrum, et non secundum quid bilis colore flavum, sed subobscurum quid aurea claritate prælucens. Hæc laqueus floribus exornatus ad perditionem supervenientium; animæ fornicantis imago; pravitas dissimulata; ingenium diabolo prorsus simile ostendens; mendacium incarnatum; portus rupibus aculis in mari latentibus horrescens; laqueus speciosus; vultu ridenti fera, cujus faciei visus hilaritate dentium acris acies pugnal. Rectitudini hæc irridet, quippe quæ semper obliquo utitur quidem motu, plerumque vero circuito, impiorum instar, juxta Psalmistam, obambulat. Charitatis latens insidiatrix, quatenus humilis, juxta proverbium, sicut vipera latitans exsugit hominem. Vulpes repleta dolo, et simplices et plerumque simplicissimos quosque decipiens, quandoquidem se, velut cadaver, quiescentem lingit. Hæc, ut more vulgari loquar, totum est et nihil: illud quidem, quantum ad artes, hoc autem quantum ad opera. Etenim vult quidem esse aliquid

et plerumque simplicissimos quosque decipiens, quandoquidem se, velut cadaver, quiescentem lingit. Hæc, ut more vulgari loquar, totum est et nihil: illud quidem, quantum ad artes, hoc autem quantum ad opera. Etenim vult quidem esse aliquid

57. Homo mendax est hypocrita; quasi vero dæmoniacus dici potest et homo-dæmon. Et quidem Argus celebratissimus, qua omnia videns, quali modo talis esse fingatur, novimus: hypocrita vero aliud quid gerit extraneum: mentitur enim toto corpore, capitis nutu, oculorum obtutu, dulci risu, cachinno, osculo, loquela, sputo, conspuendus ipse; uno verbo, tota facie, profunda salutatione, osculorum implicatione, manuum injectione, crinium circulis, largitione, si forte mendicantis miseretur; genuum velut ad orationem flexione, toto gressus habitu. Nec enim cum decenter graditur, nec quando festinat, alicui succurrere præ se ferens, juxta veritatem facit. Quod autem attinet ad ventrem et partes annexas, prætereatur silentio, o anima, sic pulchram deturpans plasmationem, et pulchrum hominem mentiens.

58. Jam evidenter demonstrasse mihi videor illum animæ malitiam devitare qui nihil ex hypocrisi,

sed juxta veritatem agit. Nec enim aliquid commune est soli cum tenebris, nec veritati cum hypocrisi; ipsi autem est oppositio quæ medium et concordiam nescit. Ille etiam procul declinat a malo, qui non dividit amicos, inter inimicos autem pacem nectit. Illud enim factum opus est hominis, postea autem Dei, qui vivificat, qui Deus est unitatis: in eodem loco statuendus est qui non excitat inimicitiam, nec scintillam animat et inflammat velut ad incendium.

59. Quare vero mei mœque potestatis oblitus, conor subjecti thesauri describere selecta, quibus vitandum est malitiam? Sumile vos gazam, et circumcumbentes eam augele et quas vobis utilia sunt quærite. Nihil invenietis ex omnibus quod non sit ad vestrum commodum, ad utilitatem spiritualem, ad omne bonum. Conjungite vero cum hoc: « Declina a malo, » et istud connexum talentum, cui divinum ac vere regium est signaculum: « et fac bonum. » Non enim, juxta sæeram explanationem, sufficit a malo declinare, nisi quis in bonis operibus exerceatur.

60. Hoc porro ita dico non ut simplicem et indivisam sententiam; sic enim distinguo: Qui virtutibus quidem deditus est, et omnibus bonis refertus, sed tamen habet ut homo quoddam malitiæ parapergma, et a tali malo declinat, sufficeret ei sic agere; tunc non hasce voces audiret: « Et fac bonum. » Jam enim fecit: et cum jam fecerit, non cessabit aliquid ulterius adipisci, tanquam alia quidem adeptus bona; sed ex illa forsantortatione: « Unum tibi deest » istud inquirens, ex quo a priori malitia, sicut aliquo muro intercludatur, et ita tanquam ex se naturaliter in bono simul ac in mali declinatione stabilitus. Si vero quis non dives bonis, nocentem abjiciat malitiam, per quam pauper est et egens omni bono, prorsus a malo declinans, habet necessitatem adjungendi tali divino talento etiam secundum, ne bono destitutus, imperfectus sit homo, divinum vas vacuum, domus Dei non polita, informis materia, bonum non pulchrum, ideoque non desiderabile, ut autem accurate dicam, omnis quidem virtutis alumnus, sed ab una quadam, propter malitiam impredientem, abstinens. Deinde ille quidem qui declinavit malum, et bono nuper adepto inhaesit, luctamen ac necessitatem habet non solum simpliciter faciendi, sed etiam continue faciendi bonum, ut non faciliter et cito tali bono orbetur, sed firmans illud ad perseverantiam ex nuper imperfecto, validus virtutis possessor fiat. Alias autem est dicendum, quod omnis homo, qui declinat a malo, protinus etiam facit aliquid bonum. Quale? Hoc ipsum sane, a malo declinare.

61. Ego vero propheticum et regium numulum hic immutans, non falsi monetarii instar sed per mutationem, placentem et ipsam summo regi Deo,

ὑποκριτικῶς, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν. Οὐτε γὰρ ἡλίω κοινόν τι πρὸς τὸ σκότος, οὔτε τῇ ἀληθείᾳ πρὸς τὴν ὑπόκρισιν· ἀλλὰ ἀμεσολάβητος ἀντίθεσις, οὐ γινώσκουσα σύμβασιν. Ἔστι μακρὰν ἐκκλίνει κακοῦ καὶ ὁ μῆτε εἴλους διασπῶν, καὶ τοῖς ἐχθροῖς δὲ σπονδὰς πραγματευόμενος. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ φάκτον ἔργον ἀνδρὸς, τὸ δὲ δεύτερον Θεοῦ, τοῦ ζωοδότου, τοῦ τῆς ἐνώσεως· ὁποῖον ἐντακτέος τόπιον καὶ ὁ μὴ τὴν ἔχθραν προσυπανάπτων, καὶ σπουδῆ τὸν σπινθῆρα τοῦ μίσους ρίπτει, καὶ ἐκφλέγων ὡς εἰς πυρκαϊάν.

νθ'. Τί δὲ ἀλλὰ ἑμαυτοῦ λαθόμενος καὶ τῆς ἐν ἡμοῖς δυνάμεως, πειρώμαι τὰ τῆς προκειμένης γάζης ἀναγράψαι ἐξαιρετά, δι' ὧν ἔστι τὴν κακίαν ἐκφυγεῖν; Λάθετε τὴν γάζαν ὑμεῖς, καὶ περιόντες αὐτὴν πολυπραγμονεῖτε, καὶ ζητεῖτε τὰ συνοίσοντα. Εὐρήσατε δὲ οὐδὲν, ὅ τι τῶν ἀπάντων μὴ πρὸς χητησίμου ὑμῶν, καὶ ὠφελείας πνευματικῆς, καὶ καλοῦ παντός. Συντάξατε δὲ τῷ, « Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, » καὶ τὸ συγκείμενον τάλαντον, οὗ χάραγμα θεῖον καὶ τῷ ὄντι βασιλικὸν τὸ, « Καὶ ποιήσον ἀγαθόν. » Κατὰ γὰρ τὴν ἱερὰν ἀνάπτυξιν οὐκ ἂν εἶη ἀρχοῦν ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ, εἰ μὴ καὶ ἀγαθοπραξίαν ἀσκοίη τις.

ξ'. Τοῦτο δὲ οὕτω φημι οὐκ εἰς ἀπλοῦν τι καὶ ἀσχιδὲς νόημα· διαστίζω δὲ οὕτως· Ὁ μὲν ἀρεταῖς ὢν κατακόχμιμος, καὶ ἀγαθοῖς πᾶσιν ἔμπορτος, ἔχων δὲ τι ὅμως ὡς ἄνθρωπος καὶ παράπηγμα κακίας, καὶ ἐκκλίνας τοῦ τοιούτου κακοῦ, ἀρκεσθεῖη ἂν οὕτω ποιήσας, καὶ οὐκ ἂν ἀκούσαι ποθεν τό· « Καὶ ποιήσον ἀγαθόν. » Πῶς γὰρ πεποίηκε· καὶ πεποιηκῶς οὐκέτι κοπιᾷσει ἄλλο τι προσεπικτησασθαι, ὡς ἤδη τὰλλα μὲν πάντα κτησάμενος ἀγαθὰ, ἐν δὲ τῷ ἀκούσαι ποθεν, ὅτι « Ἐν σοι λείπει, » ἐξευρών ἐκεῖνο, ἐξ οὗ τῇ προτέρᾳ κακίᾳ ὕσα καὶ φραγμαῖν τινι ἀπτεταχίζετο, καὶ ὡς ἐξ αὐτομάτου ἐγκαταστῆς αὐτοφυῶς τῷ ἀγαθῷ ἅμα τῇ ἐκκλίσει τοῦ κακοῦ. Εἰ δὲ τις μὴ πλουτῶν ἀγαθοῖς ἀπολέξεται κακίαν ἐπιρράζουσαν, δι' ἧς πτωχεύει, πενόμενος παντός ἀγαθοῦ, ἐκεῖνος πάντως ἐκκλίνας ἀπὸ κακοῦ ἀνάγκην ἔξει προσλαβεῖν τῷ τοιούτῳ θεῷ τάλαντῳ καὶ τὸ δεύτερον, ἵνα μὴ τοῦ ἀγαθοῦ λειπόμενος εἶη ἀτελής ἄνθρωπος, ἀγγεῖον θεῖον ὑπόκεινον, οἶκος Θεοῦ ἀνεπίξεστος, ἀνείδεος ὕλη, ἀγαθὸν οὐ καλόν, διὸ οὐδὲ ζηλωτὸν, ὡς ἂν δὲ πρὸς ἀκρίθειαν εἶπω, καὶ πάσης μὲν ἀρετῆς τρόφιμος, μιᾶς δὲ τινος ἀπεχόμενος διὰ κακίαν κωλύουσαν. Ἐἴτα ἐκκλίνας μὲν τὸ κακόν, καταστῆς δὲ εἰς τὸ νεώκητον ἀγαθόν, ἀγῶνα καὶ αὐτὸς ἔχει καὶ ἀπαίτησιν μὴ μόνον τοῦ ποιῆσαι ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ποιεῖν ἐνδελεχῶς τὸ καλόν, ἵνα μὴ εὐπετῶς ἀποστερηθεῖ αὐτοῖ, ἀλλὰ στερεώσας αὐτὸ εἰς παράμμονον, ἀντὶ τοῦ πρὸ βραχίων ἀτελοῦς, ὑπερτελής ἀρετῆς λόγῳ γένηται. Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρως εἰπεῖν, ὅτι ἅπας ἄνθρωπος, ἐκκλίνας ἀπὸ κακοῦ, αὐτίκα καὶ πεποίηκε τι ἀγαθόν. Ποῖον ἐκεῖνο; Αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ.

ξα'. Ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα παραποιῶν τὸ προφητικόν καὶ βασιλικὸν κέρμα τοῦτο, οὐ μὴν παραχαράκτου δίκην, ἀλλὰ κατὰ μεταβολὴν, ἀρέσκουσαν καὶ αὐτὴν

τῆς παμβασιλεῖ Θεῷ, θεωρῶ αὐτὸ καὶ ἄλλως πρὸς ἑμὸν οὐκ ἀξίον θέλημα. Καὶ πείθω ἑμαυτὸν κατὰ ἑρμηνείαν ἀλλοίαν μὲν, βελτιούσαν δὲ καὶ αὐτὴν τοὺς κατ' ἐμὲ δειλοὺς, ἐκκλίνειν, ὡς περ ἀπὸ κακοῦ πράγματος, οὕτω καὶ ἀπὸ κακοῦ ἀνθρώπου· εἴτα σπουδαζεῖν ἢ ἐκείνον ποιεῖν καὶ ἀποτελεῖν ἀγαθὸν ἐπιστρεπτικῶς, ἢ ἀλλὰ γούν ἐμοὶ αὐτῷ ποιεῖν ἀγαθὸν τὸ ἐκκλίνειν ἀπ' ἐκείνου, μὴ καὶ συνδιαστραφῶ. Εἰδῶσι γὰρ ὡς τὰ πολλὰ αἱ μετὰ τῶν φούλων ἀναστραφαὶ οὐκ εἰς καλὸν συντελεῖται. Ἔστι δ' ἐν τούτοις ὄρα καὶ τό· « Πόησον. » Οὐ γὰρ εἶπε· « Λάλησον ἀγαθόν, » ἢ « διδάξον, » ἢ « ἐννοήθητι, » ἢ τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ· « Πόησον ἀγαθόν. » Ὁ δὲ σκοπιμώτατον τέλος ἡμολόγηται εἶναι ἀπάσης καὶ λαλιᾶς καὶ διδασκαλίας καὶ ἐνθυμήσεως. Ὅτι δὲ τὸ ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιεῖν ἀγαθόν οὐδ' αὐτὸ τῆς ἀγάπης κεχώρισται, ὁ καὶ γλυκὸς καὶ σοφὸς καὶ ἅγιος βασιλεὺς [φησὶ], παραθεὶς αὐτίκα τό· « Ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν. » Ὡς γὰρ τινος ὑπειπόντος· Δός μοι μέθοδον, ὦ διδάσκαλε βασιλεῦ, ὡς ἂν ἐξάνυσω καὶ τὴν ἐξάλυξιν τοῦ κακοῦ καὶ τὴν συναπτῶς ποίησιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὑποτίθητιν εὐθὺς ἐπιστημονικῶς, ὡς διὰ εἰρήνης, εἴτ' οὖν ἀγάπης, τὸ τοιοῦτον ἐκπληρωθήσεται ἀγαθόν. Ἀγάπης γὰρ ἀδρομερές τι κόμμα καὶ ἡ εἰρήνη, οὐκ ἔλαττον ἢ περ ἡ φιλία, ὡς ἔστι κατασκευάσαι τὸν σκεψόμενον πρὸς ἀλήθειαν.

ξβ'. Εἰ τοίνυν οὐκ ἔστι δρασμὸς ἐκ κακοῦ καὶ ποίησις ἀγαθοῦ ἄλλως εἰ μὴ δι' εἰρήνης, τῆς τῆς ἄλλης, καὶ τῆς ἐν ἑκάστῃ ἡμῶν, καθ' ἣν ἅπαν ἀνταῖον ψυχικὸν πάθος δουλοῦται, καὶ οὕτως ὑποτάσσεται τῇ βασιλεῖ λογισμῷ· ζητητέον αὐτήν, εἴ ποὺ καὶ κρύπτεται. Καὶ πάντως εὐρήσομεν, εἰ ζητήσομεν. Πᾶς γὰρ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καθὰ μανθάνομεν πρὸς ἀλήθειαν. Εἰ δὲ ζητήσαντες καὶ εὐρηκότες, οὐκ ἔχομεν αὐτῆς δράσασθαι διὰ πολλὰ τὰ αἴτια, ὧν ὀκνοῦμεν ποιῆσθαι μνησίαν, μὴ καὶ εἰς αὐδὲν δέον ὀχλοκοπιῶμεν, θορυβούμενοι τοὺς ἀγγινοῦντες ἀχροατάς· τότε δὲ καὶ διώξομεν αὐτήν φεύγουσαν, ὅπερ ἐστὶ· δραμούμεθα σπουδαίως εἰς αὐτήν, κουφίζοντες ἡμῖν τὸν δρόμον τοῦ κατέχοντος, ἐν χεροῖν τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, τοῦ τῆς εἰρήνης δοτήρος ἡμῖν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ αὐτοῦ ὄνομα. Πάντως γὰρ ὁ καθάπεξ εἰπὼν τό· « Εἰρήνη ὑμῖν, » καὶ τό· « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, » τοῖς ἡμῶς δηλαδὴ, οὐκ ἂν ζητούμενην ἀποκρύψῃ αὐτήν ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐπιτάξει προσελθεῖν εἰς ἡμᾶς, εἰ μόνον θεοκλυτήσομεν, εἰ δυσωπήσομεν, εἰ γενώμεθα ἐπάξιοι τυχεῖν εἰρήνης, τῆς τῷ Θεῷ φιλοτάτης· ἢ καὶ οἱ τυχόντες μακάριοι, καὶ οἱ πρόξενοι δὲ συμμακαρίζονται, ὡς υἱοὶ θεοῦ τῷ Θεῷ. « Μακάριοι » γὰρ, φησὶν, « οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. »

ξγ'. Καὶ ἐγὼ μὲν καὶ οἱ κατ' ἐμὲ οὕτω φρονούμεν περὶ τῆς ἀγαπητικῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν κατὰ τὴν τοιαύτην εἰρηλικῶν ἀνθρώπων. Οἶδα δὲ τινὰς ἄλλως διακειμένους καὶ ἀχθομένους, εἴ τινὰς

A illud et aliter secundum meam non discordem voluntatem considero. Mibi que juxta interpretationem quidem alienam, sed et ipsam meliores reddentem sicut me timidos, persuadeo fugiendum, quemadmodum a re mala, sic et ab homine malo: deinde conandum, vel illum conversione facere perficereque bonum, vel ipsi mihi facere bonum, ab illo declinare, ne ipse quoque cum illo corrumpar. Solent enim plerumque cum malis consortia non bene finire. In his autem videre etiam est illud: « Fac. » Non enim dixit: « Bonum loquere, » vel « doce, » vel « cogita, » vel aliud tale, sed: « Fac bonum. » Quod certe ultimus finis intentus conceditur esse omnis loquelæ, doctrinæ ac cogitationis. Quod autem a malo declinare facereque bonum non ipsum alienum sit a charitate, dulcis et sapiens et sanctus rex ait, hoc protinus subjungens: « Quære pacem, et persequere eam. » Tanquam enim aliquo suggerente: Da mihi methodum, præceptor rex, ut mali vitiationem et una boni operationem perficiam; statim docte subjicit, per pacem, sive per charitatem, tales bonum esse complendum. Charitatis enim aliquod solidum est segmentum pax, non minus ac amicitia, sicut consideranti juxta veritatem facile probatur.

62. Si ergo non est mali devitatio nec operatio boni aliter, nisi per pacem, tum per qualemcumque, tum per eam quæ in unoquoque nostrum est, secundum quam omnis exoriens animæ passio redigitur in servitutem, et ita subjicitur reginæ rationi; quærendum est eam, si forte absconditur. Et certe, si quæramus, inveniemus. « Omnis enim qui quærit, invenit¹⁰, » sicut in veritate discimus. Si vero postquam quæsivimus et invenimus, non possumus eam capere propter multas causas, quarum omnium facere mentionem, ne sine necessitate tædio molestiaque afficiamus benevolos auditores; tunc saltem et persequemur eam fugientem, quod est: ad eam festinanter curremus, cursum nobis levem faciente qui manibus tenet cælestis vocationis brævium, qui pacem dat nobis invocantibus nomen ejus. Certe enim qui semel dixit hoc: « Pax vobis¹¹; » et hoc: « Pacem meam do vobis¹², » scilicet meis, non illam quæsitam abscondet a nobis, sed jubebit ad nos venire, dummodo Deum invocemus, dummodo supplices rogemus, dummodo dignifiamus qui pacem inveniamus Deo charissimam; cujus compotes beati sunt, sed et auctores beati simul dicuntur, tanquam filii Dei adoptivi. « Beati enim, ait, pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur. »

63. Ego quidem et qui juxta me sunt, ita de pace Dei, quæ charitale constat, et de pacificis secundum illam hominibus, sentimus. Scio vero quosdam aliter dispositos et irascentes, si quosdam

⁹ Psal. xxviii, 15. ¹⁰ ibid. ¹¹ Luc. xxiv, 36. ¹² Joann. xiv, 27.

vident sese regulariter diligentes invicem, et secundum Deum amantes, et spiritualiter pacem custodientes. Qui quoque, gladium vibrantes, lales intercident unanimitates, et non verentur viles commiscere turbas et perturbationes et lites et commotiones et vindictas et aliquando punitiones: quasi sanguine lætantes, cupientesque in filiis Dei libere exerceri veterum flagella Laconum et irrationabilia Mithræ supplicia, necnon mortiferos Celtarum ex ebrietate lusus, et Scytharum tentamina, quibus homines in altum projecti, deinde illapsi, lanceis in altum sublatis transligebantur. His autem sic agentibus, quæ pacis sunt aliter etiam, ut videtur, præter communem et assuetam et rectam sententiam, et a Deo traditum Davidicum de pace verbum, excipiuntur. Quærent enim quidem tales pacem, ubi forte inveniantur, et odori sequi, inveniant apud colentes eam, non autem apud eos manere sinunt; sed persequuntur alio modo, non ut comprehensa custodiatur, sed ut terra exeat, et ipsi exsultant de interpretabili duplicitate persequendi, quasi per eam sophisticæ triumphantes. Persequi namque etiam de dilectione in Scriptura habetur: sed plerumque de odio. Sic enim apud Deum beatificantur, quos quidam probri afficiunt propter illum et persequuntur. Sed quidem talibus sorte contingat gratum ipsis odium, ut cum diabolo, inimicitias duce, congaudeant; nos autem in nobis ipsis habeamus pacem, sicut Deus præcipit, et illam ex tota anima colamus.

64. Precemur deinde ut potentissimo nostro dominatori major a Deo potentia fiat, ad eam integre perfecteque in mundo pro communi salute exercendam. Etsi enim quidam homines sæpe non animadvertere curant quibus iste circumdatur periculis; tamen in mentem descendentes accurate sciunt. Habet quidem vere perpetuoque de cælo auxilium ac levamentam. Quomodo enim istis non locupletetur ille qui exinde sine medio electus est a Dei sapientia quam deamavit et in regnum elevatus, unaque regia corona tropæisque, quorum nos primitiæ sumus, exornatus? Decet tamen nos, quos ipse, post Deum, liberavit, et secundum quem vivimus, in commune libenter quod nostrum est afferre per preces, quarum auditionem Deus sane non recusabit. Scimus enim, et quid sit oratio, et quod Deus orationem justam aversari non potest. Numquid enim incensum inanimum olim in veteri lege et nunc apud nos incensum quod decet sanctos, acciperet sicut credimus (accipit autem velut divinorum mysteriorum symbolum), orationem vero quæ solet ad illum dirigi rationalis et animata, ex veritate reaque conscientia proficiens, non reciperet?

65. Rationabiliter autem nunc deprecemur opportunam plagam, ut, sicut istud servitutis pondus olim a nobis ablatum est, Deo quidem e

A βλέπουσι φιλιουμένους κανονικῶς ἀλλήλοις, καὶ κατὰ Θεὸν ἀγαπῶντας, καὶ πνευματικῶς εἰρηνεύοντας. Οἱ καὶ μαχαίρας βάλλοντες, τὰς τοιαύτας ἀποτέμνουσι συμφυίας, καὶ οὐκ ἀνέχονται μὴ ταράχους τῆ βίῃ ἐμπολιτεύεσθαι καὶ ὀχλήσεις καὶ δίκας καὶ τύρδας καὶ ζημίας, ἤδη δὲ που καὶ κολάσεις· ὡς οἶα χαίροντες αἵμασι, καὶ τὰς τῶν παλαεῶν Λακίωνων ποιοῦντες ἐν ταῖς τοῦ Θεοῦ παρρησιαζέσθαι μάλιστα, καὶ τὰ κατὰ τὸν Μίθραν ἀλόγιστα κόλαστρον, ἤδη δὲ καὶ τὰ Κελτικὰ θανάσιμα ἐκ μέθης παύγια, καὶ τὰ κατὰ Σκύθας, παρ' οἷς ἄνθρωποι ἀνὰ ριπτούμενοις ἐς ὕψος, εἴτα κατιόντες λόγχοις ὀρθαίς πεπηγυίας περιπείροντο. Τοῖς δὲ οὕτω κατεργαζόμενοις τὰ εἰρηνικὰ καὶ ἄλλως, ὡς εἶοικε, παρὰ τὴν κοινήν καὶ συνήθη ἔννοιαν καὶ ὀρθὴν καὶ θεοπαράδοτον τὸ περὶ τῆς εἰρήνης Δαυϊτικὸν ῥητὸν ἐκλαμβάνεσθαι. Ζητοῦσι μὲν γὰρ εἰρήνην οἱ τοιοῦτοι, ὅποτε ποτε πολιτεύεται· καὶ βίβληταοῦντες εὐρίσκουσι μὲν παρὰ τοῖς πραγματευομένοις αὐτήν, οὐκ ἀφίᾳσι δὲ μένειν παρ' ἐκαίνοις· διώκουσι δὲ τρόπων ἄλλον, οὐχ ἵνα καταληφθῆσα φυλαχθῆ, ἀλλ' ἵνα ἐξ ἀνθρώπων γένηται· καὶ που καὶ ἐπαγγέλονται τῇ κατ' ἔννοιαν διπλῶν τῆς διώξεως, οἶα κατασφιζόμενοι δι' αὐτῆς. Διώκειν γὰρ καὶ ἐπὶ φιλίας μὲν τίθεται γραφικῶς, τὰ πολλὰ δὲ ἐπὶ μίσους. Οὕτω γὰρ μακάριοι παρὰ τῆ Θεῖῃ, οὐκ ἀνιδίασουσί τινος ἕνεκεν αὐτοῦ καὶ διώξουσιν. Ἀλλὰ τοὺς τοιοῦτους μὲν λάχοι τὸ φίλον αὐτοῖς μίσος, ἵνα τῷ διαβόλῳ συχαίρουιν, τῷ τῆς ἐχθρας ἄρχοντι ἡμεῖς δὲ εἰρηνεύοιμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς ὁ Θεὸς παραγγέλλει, καὶ πραγματευοίμεθα τυῦτο ἐξ ὅλης ψυχῆς.

C ξδ'. Εὐχοίμεθα δὲ καὶ τῷ κρατίστῳ ἡμῶν αυτοκράτορι ἐγγίνεσθαι πλείω δύναμιν ἐκ Θεοῦ, περιποιήσασθαι αὐτὴν εἰς ἀκέραιον καὶ παντελὲς τῷ κόσμῳ ἐπὶ σωτηρίᾳ κοινή· ὅς, εἰ καὶ τινος ἕνεκα οὐκ ἐπιβάλλουσι νοεῖν, ὁποῖαις ἐργωδίαις περιτροχάζεται, ἀλλὰ βάπτοντες εἰς νοῦν οἴδασιν πρὸς ἀκρίβειαν. Καὶ ἔχει μὲν ἀληθῶς τὴν οὐρανόθεν ἐπικουρίαν, καὶ σύναρσιν εἰσαεῖ· καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἂν πλουτοῖα αὐτὴν ὁ καὶ ἐκλεγεῖς ἐκαίθεν ἀμέσως διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, ἣν ὑπερεπόρησε, καὶ εἰς βασιλείαν ἀναβίβασθεῖς, καὶ ἅμα βασιλικῷ το στέφει καὶ τροπαίοις ὠραίσθεῖς, ὧν ἡμεῖς τὸ πρωτόλειον; Πρέπον δὲ ὁμοῦ, καὶ ἡμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ μετὰ Θεοῦ ἠλευθερωμένους, καὶ ἰδοὺ ζῶντας, συνεισάγειν εὐνοικῶς τὸ ἡμέτερον δι' εὐχῶν, ὧν οὐκ ἂν εἴη παρήκουσ οὗ Θεός. Ἐπιστάμεθα γὰρ ὡςπερ, ὅτι ποτε ἴσθιν ἡ εὐχὴ, οὕτω καὶ, ὅτι δικαίως εὐχῆς οὐκ ἔστιν ἀποστατεῖν τὸν Θεόν. Ἡ θυμίαμα μὲν ἄψυχον πάλαι μὲν τὸ κατὰ νόμον ἐκείνον τὸν παλαιὸν, καὶ νῦν δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς ἀγιοπρεπὲς δέχεται, καθὰ πιστεύομεν (καὶ ἀποδέχεται, σύμβολον καὶ αὐτὸ θεῖον μυστηρίων τυγχάνον)· προσευχὴν δὲ κατεσθόνεσθαι ἐωθυῖαν εἰς αὐτὸν οὐ προσδέξεται, τὴν καὶ ἄλλογον καὶ ἐμψυχον, κατὰ γὰρ τὸ πρὸς ἀληθιαν, καὶ ὀρθῶς ἐνδιάθετον;

ξε'. Εὐχοίμεθα δὲ ἂν εὐλόγως ἄρτι καιρίαν πληγὴν, ἵνα, καθὰ τὸ δούλειον ἐκαίνο ποτε βᾶρος ἀπηύχθη ἡμῶν, Θεοῦ μὲν ἐθέλοντος ἄνωθεν, ἔτι δὲ

καὶ ἀναβαλλομένου τὸν ἐφ' ἡμῶν ἔλεον, τοῦ δὲ αὐτοκράτορος βιασαμένου ἐκεῖνον θεοπειθῶς, καὶ καθελκύσαντος τὸ ἐκσίθεν ἀγαθὸν εἰς ἡμᾶς, οὕτω καὶ νῦν τὸν, ὡς ἂν τις εἴποι, αἰμοχαρῆ ζυγὸν (οἴδατε δὲ, ὅν λέγω) τὸν βρῦβαρικόν, τὸν ἄλλως μὲν αἰδοῦλον, ἄρτι δὲ ζυγοῦ δίκην ἀναιδεούμενον, τρυχήλοις ἐπιπίπτειν, οἷς οὐδὲν τι δουλείας μέτεστιν, ἀπαγάγοι τῶν ἀσυνήθων ἀυχένων, θρυσηθέντα καὶ ῥαγέντα καὶ πᾶν τοιοῦτον παθόντα κακόν· δι' οὗ ἐπιλάθεται μὲν τοῦ ζυγοῦ εἶναι, ἀποταχθήσεται δὲ εἰς πυρκαϊάν, ὅποیان ἀποτελεῖ συμφορὰ δουλώσεως. Πάντως γὰρ ὁ τῆς περὶ ἡμᾶς ἐλευθερίας ἐκείνης Θεὸς ὁ αὐτός ἐστι καὶ νῦν, οὕτω δὲ αὐτοκράτωρ ὁ αὐτός. Καὶ γένηται ἂν καὶ νῦν κατὰ τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο, εἴπερ αὐτοὶ ἐθέλομεν, οὐκ ἐν χρόνου πλάτει, ἀλλὰ τάχιον· εἰ δὲ μὴ, ὡς ἐν ῥίπτῃ ὀφθαλμοῦ, ἢ κατὰ ἀστραπῆς τάχος, καὶ ὅ φασι πρὶν ἢ καὶ εἰς ἐντελεῆς νοῦσαι ἢ εὐξασθαι· ἢ καὶ αὐτὰ ὁ Θεὸς δύνανται, ἀλλ' οὖν θάττον ἢπερ ἐλπίζομεν. Καὶ ἔστιν αὐτὸ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκείνων, τῶν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, τεκμήρασθαι. Εἰ γὰρ τότε, ὅτε οὐδεμία ποθὲν ἐλπίς ἐνέλαμπεν, οὐδὲ τρίμηνος ὠροθεσμία τετέλεστο, εἰς ὀλόκληρον καὶ ἐρρύσθημεν, ἴων εἴχομεν, μεγάλων κακῶν, ὡς οὐκ ἂν οὐδὲ ἐλογίσχό τις· τῷ παντὶ πλέον ἐνταῦθα ἔσται ταχὺ ῥαστώνη τοῖς οὐκ εὖ πύσχουσιν, εἰ μόνον κατανογῶμεν βαθέως, καὶ στόμασι πεπλατυσμένοις καὶ οὕτω πεπληρωμένοις Θεοῦ ἐκβοήσομεν πρὸς ἐκεῖνον τὰ ἰλαστήρια. Οὕτω γὰρ κλινεῖ τὸ οὖς αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπιμελήσεται πάντων εἰς εὐζωίαν, καὶ τοὺς ἐν ζυγοῖς ἀδικοῦντας, οὐκ ἀνθρώπων υἱούς, ἀλλὰ τὸ ἐν αὐτοῖς θηριῶδες καὶ ἀλόγιστον ψευδομένους τὸν ἀνθρώπου, ἀφαντώσει ῥοπῇ ζυγοῦ τοῦ ἄνωθεν καὶ οὕτω τὰ πρῶην ἡμῶν ἐμπολιτεύσει ἀγαθὰ εἰς δόξαν αὐτοῦ καὶ αἴνεσιν, τὴν εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A caelo volente, sed etiam super nos misericordiam immittente, dominatore autem illum per obedientiam cogente, et exinde bonum in nos elicente, ita et nunc illud, ut dici potuerit, jugum sanguine gaudens (scitis autem quod dicam) illud barbaricum, illud aliunde semper servum quidem, sed nunc jugi instar impudenter audens sese cervicibus imponere, quibus nihil est cum servilitate commune, ab insolitis collis abducat constractum et diruptum et quocunque tali malo affectum: unde obliviscatur quod sit jugum, collocetur autem in rogam, qualem efficit servitutis strages. Prorsus enim Deus illius nostræ libertatis et nunc idem Deus est, sicut et dominator idem. Nunc etiam fieret juxta bonum istud, si quidem vellemus, non in longo tempore, sed citius; sinon quasi in ictu oculi, vel juxta fulguris velocitatem, et quod dicitur, priusquam vel omnino cogitetur vel rogetur. Et hæc ipse potest Deus velocius quam speramus. Et hoc ex illis nostris in captivitate tormentis conjiciendum est. Si enim tunc, cum nulla spes appareret, nec ullum trimestre signum perfectum esset, omnino liberati sumus ab his quæ perferebamus, malis adeo magnis, ut nemo computare ea posset; multo magis hic erit brevi sublevamen illis qui non prospere degunt, dummodo profunde contriti simus, et oribus apertis, et sic Deo repletis, ad illum quæ propitiationem movent proclamemus. Sic enim ad nos inclinabit aurem, omnesque cum benevolentia curabit, et eos qui injuste agunt in jugis, qui non hominum filii sunt, sed sua feritate et irrationabilitate mentiuntur hominem, inclinatione trutinæ cælestis dissipabit: et sic in patria nobis primitiva bona restituet, ad ipsius gloriam et laudem, quæ est in sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM

IN SANCTAM QUADRAGESIMAM

ORATIO III.

Τοῦ αὐτοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης λόγος προλαληθεὶς τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ὡς ἔθος.

α'. « Μακάριος ὁ ποιήσας καὶ διδάξας. » Δύο τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐννοίας προίσχεται, ὧν μία μὲν αὐτῆ Μακάριος ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις ὁ πρῶτα μὲν ποιήσας, εἶτα καὶ λόγοις διδάξας τὰ ἐς ὅμοιαν ποιήσιν, ὡς χρεῶν ὄν τὸν μαθόντα ποιεῖν ἀγαθόν, οὕτω

D *Ejusdem Eustathii Thessalonicensis in sanctam magnamque Quadragesimam, juxta morem, oratio præparatoria.*

1. Beatus qui fecit et docuit¹³, » Duos hoc dictum præ se fert sensus, quorum unus quidem hic est: Beatus est inter homines, qui primo quidem fecit, deinde vero quæ facienda sunt ad similem operationem, sermonibus docuit, quasi necesse

¹³ Matth. v, 49.